

The project is co-financed by the European Union

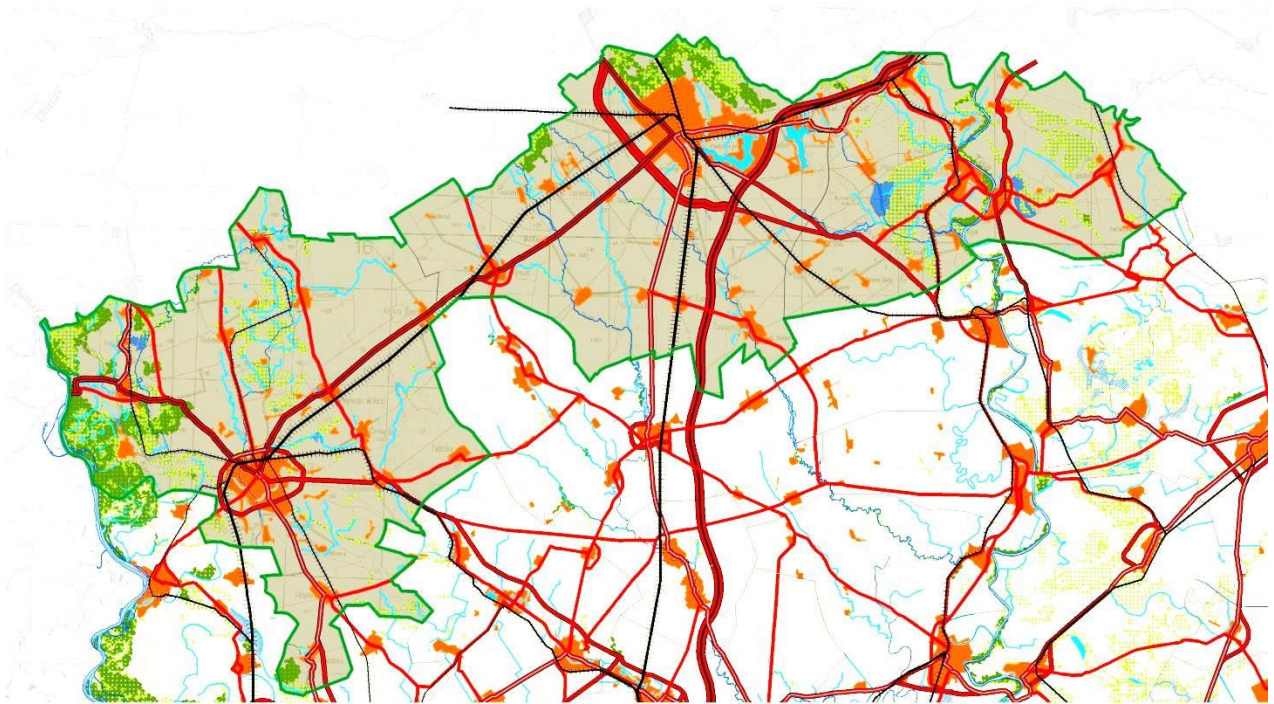

CODEX

Coordinated Development and Knowledge Exchange on Spatial Planning Methodology

Broj projekta: HUSRB/1203/213/151

Analiza ekonomskog i socijalnog statusa marginalizovanih naselja u pograničnim oblastima AP Vojvodine (SKRAĆENA VERZIJA)

avgust, 2013.

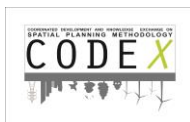

Poslodavac :
**PE URBAN AND SPATIAL INSTITUTE OF
VOJVODINA**, Novi Sad

Donator:
**IPA HU-SRB CBC Programme
2007-2013**

**Obrađivač:
KREATIV KONSALTING
NOVO MILOŠEVO,
OMLADINSKA 11**

SADRŽAJ

UVOD	2
1. OSNOVNE SPECIFIČNOSTI AUTONOMNE POKRAJINE VOJVODINA - PREGLED SOCIJALNE, EKONOMSKE I PROSTORNE STRUKTURE	3
1.1. OSNOVNI PODACI O AP VOJVODINI I NJENOJ STRUKTURI, OSNOVNI GEOGRAFSKI I ISTORIJSKI PODACI	3
1.1.1. PRIRODNE KARAKTERISTIKE	5
1.1.2. GEOGRAFIJA I TOPOGRAFIJA	5
1.1.3. RELJEF	5
1.1.4. KLIMA	5
1.1.5. VODE	6
1.1.6. GEOSTRATEŠKI POLOŽAJ	7
1.1.7. PREDEONE KARAKTERISTIKE AP VOJVODINE	8
1.1.8. ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE	8
1.1.9. STANOVNIŠTVO	9
1.1.10. PRIVREDA	10
1.1.11. INFRASTRUKTURA	12
1.2. PODELA AP VOJVODINE NA OBLASTI	13
1.3. IDENTIFIKACIJA NERAZVIJENIH I MARGINALIZOVANIH PODRUČJA U POGRANIČNIM OBLASTIMA U AP VOJVODINI I RAZLOZI ZA IZBOR PREDMETNIH PODRUČJA	15
2. METODOLOGIJA SOCIO-EKONOMSKE ANALIZE	16
3. INSTITUCIONALNI ASPEKTI PLANIRANJA I RAZVOJA OBLASTI	18
3.1. EKONOMSKA SOCIJALNA I TERITORIJALNA KOHEZIONA POLITIKA EU	18
3.1.1. SOCIJALNE VREDNOSTI EU	19
3.1.2. STRATEGIJA EVROPE 2020.	20
3.1.3. KOHEZIONA POLITIKA EU	21
3.2. NACIONALNO ZAKONODAVSTVO	26
3.3. OSNOVNI NACIONALNI STRATEŠKI DOKUMENTI	31
3.3.1. STRATEGIJA REGIONALNOG RAZVOJA REPUBLIKE SRBIJE ZA PERIOD OD 2007. DO 2012. GODINE	32
3.3.2. NACIONALNA STRATEGIJA ODRŽIVOG RAZVOJA ("SLUŽBENI GLASNIK RS", BROJ 57/08)	33
3.3.3. NACIONALNA STRATEGIJA PRIVREDNOG RAZVOJA REPUBLIKE SRBIJE OD 2006. DO 2012. GODINE	33
3.3.4. STRATEGIJA RAZVOJA SOCIJALNE ZAŠTITE ("SLUŽBENI GLASNIK RS", BROJ 108/05)	34
3.4. POSTOJEĆA PROSTORNO PLANSKA DOKUMENTACIJA	35
3.4.1. ZAKON O PROSTORNOM PLANU REPUBLIKE SRBIJE OD 2010. DO 2020. GODINE	35
3.4.2. REGIONALNI PROSTORNI PLAN AP VOJVODINE	35
3.4.3. PROSTORNI PLAN GRADA SUBOTICE	36
3.4.4. PROSTORNI PLAN GRADA SOMBORA	36
3.4.5. PROSTORNI PLAN OPŠTINE KANJIŽA	37
3.4.6. PROSTORNI PLAN OPŠTINE NOVI KNEŽEVAC	37
4. RAZVOJ OSNOVNIH KONCEPTUALNIH OKVIRA ANALIZE	38
4.1. DEFINISANJE PROBLEMA U PREDMETNIM OBLASTIMA OBUHVACENIM ANALIZOM	38
4.2. ANALIZA SITUACIJE I PREGLED PODATAKA NA POSMATRANOM PODRUČJU	39
4.2.1. DEMOGRAFIJA	39
4.2.2. EKONOMIJA	43
4.2.3. ZAPOSLENOST I NEZAPOSLENOST	49
4.2.4. ZDRAVSTVO I SOCIJALNA ZAŠTITA	50
4.2.5. PREKOGRANIČNI RAZVOJ KROZ PROGRAME PREKOGRANIČNE SARADNJE	52
5. SWOT ANALIZA	52
6. OSNOVNI I OPERATIVNI CILJEVI I IZBOR INDIKATORA	62
7. ODNOS SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA NA RAZLIČITIM NIVOIMA I PREKOGRANIČNI RAZVOJ	66
8. MERE, INSTRUMENTI I IMPLEMENTACIJA ANALIZE	69
9. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA	75

The project is co-financed by the
European Union

UVOD

Cilj Analize ekonomskog i socijalnog statusa marginalizovanih naselja u pograničnim oblastima Autonomne Pokrajine Vojvodine (u daljem tekstu: Analize) je da obebedi analizu i procenu u oblasti strateškog prostornog planiranja nerazvijenih naselja u pograničnim oblastima Autonomne Pokrajine Vojvodine (u daljem tekstu AP Vojvodine). Analiza će sadržati retrospektivni prikaz situacije u pograničnim oblastima u prethodnom periodu i danas. Takođe, Analiza će postaviti određene pretpostavke ekonomskog i socijalnog statusa naselja u ovoj oblasti sa ciljem da doprinese razvoju održivog prostornog razvoja i zakonodavstva u ovoj oblasti. Izrada Analize vodi ka izbalansiranom razmatranju i kombinaciji različitih aspekata, kao što je zaštita prirode, urbani razvoj, ekonomski razvoj, ekološki razvoj, razvoj turizma i odgovarajuće upravljanje infrastrukturom. Analiza će sadržati i kritički prikaz postojećih veza između znanja na lokalnom nivou, socijalnih i političkih kapaciteta.

Naučni eksperti sa iskustvom iz oblasti prostornih analiza kao i eksperti iz oblasti sociologije i ekonomije će učestvovati u izradi i dati značajan doprinos njenoj izradi. Cilj je takođe i da se razvije analitički metod koji će biti široko primenjiv i relevantan i za druge pogranične regione.

Socio-ekonomska analiza ima veoma važnu ulogu i predstavlja analitičku osnovu za započinjanje strateški orijentisanog procesa društveno-ekonomskog razvoja marginalizovanih naselja u pograničnim područjima AP Vojvodine. Ona omogućava uvid u postojeće stanje, identifikovanje problema i ograničenja za razvoj, da bi se kasnije predložile konkretne mere za njihovo prevazilaženje. Prilikom izrade Analize u obzir su uzete opštine u pograničnim delovima AP Vojvodine koja pripadaju Zapadnobačkom, Severnobačkom i Severnobanatskom okrugu i to: Grad Sombor (16 naseljenih mesta), Grad Subotica (19 naseljenih mesta), opština Kanjiža (13 naseljenih mesta) i opština Novi Kneževac (9 naseljenih mesta).

U cilju izrade socio-ekonomske analize, primenjivana su podjednako istraživanja kvantitativnog i kvalitativnog tipa „desk“ i „field work“ istraživanja, kroz tesnu saradnju sa predstavnicima lokalnih samouprava, javnih preduzeća i drugih relevantnih institucija, kao i sa ekspertima iz raznih oblasti. Kao izvori podataka za izradu socio-ekonomske analize, korišćeni su statistički podaci Republičkog zavoda za statistiku, Narodne banke Srbije, Republičke agencije za privatizaciju, naučni radovi iz više oblasti, arhivska dokumentacija i internet prezentacije Zavoda za urbanizam AP Vojvodine, privrednih subjekata, lokalnih samouprava i drugih relevantnih institucija.

Analizom socio-ekonomskog statusa marginalizovanih naselja u pograničnim područjima AP Vojvodine definiše se stanje svih činilaca društveno-ekonomskog razvoja i daje se pregled trendova tokom poslednje tri godine. Profil ekonomskog i socijalnog statusa marginalizovanih naselja na predmetnom području sa jedne strane će poslužiti za predviđanje budućih promena, a sa druge omogućiti uvid u faktore koji su doveli do trenutnog stanja i na taj način dati osnovu za definisanje prioriteta i ciljeva intervencije.

Analiza predstavlja ulazni materijal za izradu Zajedničke metodologije za kompleksan i integrisani prostorni razvoj marginalizovanih naselja u programskoj oblasti. Cilj analize je izrada predloga jedinstvenog sistema istraživanja u pograničnim naseljima AP Vojvodine i utvrđivanja uticaja kratkoročnih i srednjoročnih primenjenih mera na razvoj pograničnih područja. Drugim rečima Analiza će da pruži uvid u mogućnosti za održivi prostorni razvoj u urbanim područjima na duži rok u odnosu na konkretne kratkoročne akcione planove.

Odabir gore navedenih područja obuhvaćenih Analizom opravdava fenomen neravnomernog razvoja koji se ne ispoljava samo kroz ekonomske pokazatelje (prihodi, plate) nego i putem drugih pokazatelja zaposlenosti i životnog standarda. Posebno značajni segmenti u određenom prostoru su društvo i socijalni aspekti razvoja koji se mere i tumače preko osnovnih i pratećih pokazatelja: siromaštvo, prostorna dostupnost, socijalna izolacija, pristup institucijama, demografske karakteristike, infrastrukturni potencijali, ekologija, itd.

The project is co-financed by the
European Union

1. OSNOVNE SPECIFIČNOSTI AUTONOMNE POKRAJINE VOJVODINA - PREGLED SOCIJALNE, EKONOMSKE I PROSTORNE STRUKTURE

1.1. OSNOVNI PODACI O AP VOJVODINI I NJENOJ STRUKTURI, OSNOVNI GEOGRAFSKI I ISTORIJSKI PODACI

Područje Autonomne Pokrajine Vojvodine čine teritorije jedinica lokalnih samouprava u njenim geografskim oblastima (Bačka, Banat i Srem).

Prostor AP Vojvodine čini područje obuhvaćeno: na severu granicom sa Republikom Mađarskom, na istoku sa Republikom Rumunijom, na jugu je administrativna granica prema centralnoj Srbiji, na jugozapadu sa Republikom Bosnom i Hercegovinom, dok je na zapadu granica sa Republikom Hrvatskom.

Prirodnu granicu AP Vojvodine čine međunarodne plovne reke Dunav, prema Republici Hrvatskoj i centralnoj Srbiji, i Sava prema Republici Bosni i Hercegovini i centralnoj Srbiji.

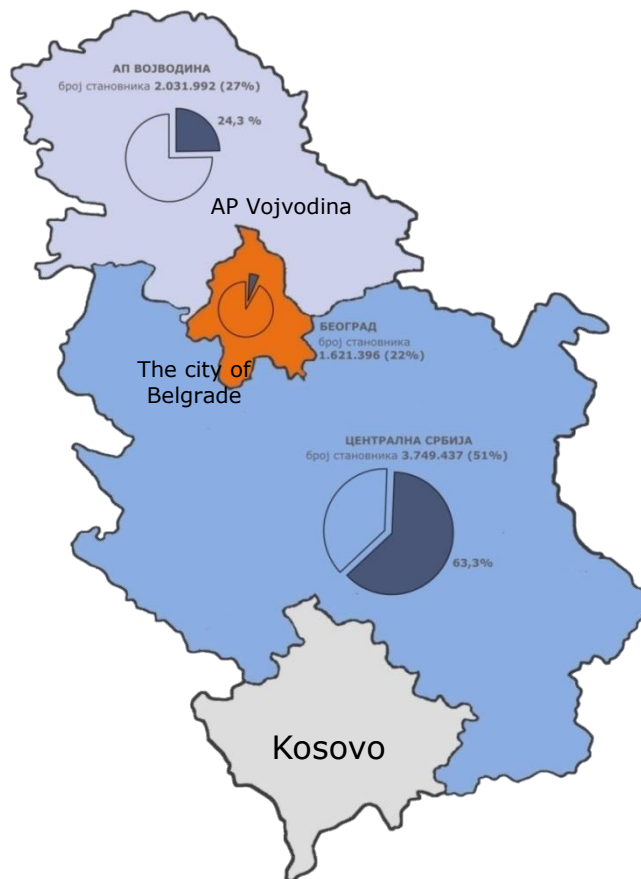
Granica prema Republici Mađarskoj duga je 174,4 km, ravničarska je i pruža se od reke Dunav na zapadu do naseljenog mesta Rabe (opština Novi Kneževac) na istoku. Granica prema Republici Rumuniji duga je 247,5 km, ravničarska je i proteže se od naseljenog mesta Rabe do ušća reke Nere u reku Dunav. Administrativna granica prema centralnoj Srbiji duga je 330,04km, i proteže se od istoka od ušća Nere u Dunav do ušća reke Drine u reku Savu i većim delom je prirodna granica tokom reka Dunav, Tamiš i Sava, osim na području prema teritoriji Grada Beograda i području severne Mačve. Granica prema Republici Bosni i Hercegovini (Republici Srpskoj) dugačka je 32,56 km, proteže se od istoka od ušća reke Drine u reku Savu do granice sa Republikom Hrvatskom i predstavlja prirodnu granicu tokom reke Save. Granica prema Republici Hrvatskoj dugačka je 253,3km. Od reke Save kod naseljenog mesta Jamena (opština Šid) proteže se kroz sremsku ravnicu, prelazi reku Bosut i Frušku goru i spušta se na reku Dunav između Iloka i Bačke Planke. Od Bačke Palanke do granice sa Republikom Mađarskom granica je trasirana uglavnom sredinom plovnog puta reke Dunav.

Najveći grad u AP Vojvodini je Novi Sad koji je ujedno i administrativni centar pokrajine. Ostali veći gradovi (preko 50.000 stanovnika) su Subotica, Zrenjanin i Pančevo.

Površina AP Vojvodine (APV) iznosi 21 506 km². Sa oko dva miliona stanovnika, po veličini je slična teritorijalnim jedinicama (prema NUTS-2 evropskoj statističkoj klasifikaciji) koje postoje u Italiji, Francuskoj i Španiji. Vojvodina je etnički i religijski mozaik, gde različite nacionalnosti i vere predstavljaju regionalnu specifičnost koja značajno karakteriše Pokrajinu.

The project is co-financed by the
European Union

Slika 1. Položaj AP Vojvodine u Republici Srbiji

Osnivanje, teritorija, nadležnosti i finansijska autonomija određeni su Ustavom. AP Vojvodina uređuje pitanja od pokrajinskog značaja u oblasti: prostornog planiranja i razvoja, poljoprivrede, vodoprivrede, šumarstva, lova, ribolova, turizma, ugostiteljstva, banja i lečilišta, zaštite životne sredine, industrije i zanatstva, drumskog, rečnog i železničkog saobraćaja i uređivanja puteva, priređivanja sajmovi i drugih privrednih manifestacija, posvete, sporta, kulture, zdravstvene i socijalne zaštite i javnog informisanja na pokrajinskom nivou. Upravlja svojom imovinom, u skladu sa zakonom. Pokrajina donosi Statut kao najviši pravni akt, uz prethodnu saglasnost Narodne skupštine. AP Vojvodina ima Skupštinu i Vladu. 2009. godine je usvojen Zakon o usklađivanju nadležnosti za Vojvodinu u cilju prenosa određenih nadležnosti sa nacionalnog na pokrajinski nivo.

Imajući u vidu putanju razvoja institucionalizacije nove regionalne politike Srbije i njeno institucionalno iskustvo, definitivno treba istaći ulogu AP Vojvodine, koja je uzoran i neizbežan aspekt celog regionalizma u Srbiji. Prikazana komparacija državnog/regionalnog institucionalnog sistema pokazuje da Vojvodina raspolaže mrežom regionalno razvojnih institucija kojima su poverena ovlašćenja za koordinisanje regionalnog razvoja. Sa širenjem prava ovlašćenja pokrajine u oblasti ekonomskog razvoja, osnovane su takve institucije koje na državnom nivou nisu ni postojale. Razvoj poljoprivrede, kao jedne od najvažnijih privrednih grana u pokrajini, pomaže uspešna regionalna institucija - Pokrajinski fond za razvoj poljoprivrede.

Dalja razlika u državno-regionalnom poređenju je u tome što pokrajina ne raspolaže sa fiskalnom autonomijom. Pokrajina raspolaže sa ograničenim sredstvima za regionalni razvoj zbog smanjenih transfera od republičkog budžeta. Prepreka regionalnih zbivanja je loš budžet, a s druge strane, u mnogim slučajevima, slaba i ranjiva regionalna politička elita naspram Beogradu. Mreža regionalnih razvojnih agencija (NUTS 2) na nivou nacionalne ekonomije u nastajanju neće moći da sprovede integraciju privredno-razvojnih funkcija slično regionalno ekonomskom razvoju Vojvodine.

Statut AP Vojvodine je precizirao u članu 1. da je Vojvodina regija, a u članu 3. definisao da „teritoriju AP Vojvodine čine teritorije jedinica lokalnih samouprava u njenim geografskim oblastima (Bačka, Banat i Srem) utvrđene zakonom.”

The project is co-financed by the
European Union

1.1.1. PRIRODNE KARAKTERISTIKE

AP Vojvodina ima tri geografsko - istorijske celine: **Bačku, Banat i Srem.**

Nekada Panonsko more, današnja Vojvodina, jedno je od najbogatijih područja u Republici Srbiji po vodenim površinama i tokovima. Površina slatkovodnih voda je oko 32.000 ha, što čini više od polovine površine voda Republike Srbije. Široku ravnicu seku velike reke: Dunav, Sava i Tisa, mnoge manje i kanali sistema Dunav – Tisa - Dunav. Plovni putevi u Vojvodini su dugački oko 14.000 km. Vojvodina je bogata jezerima: Paličko, Ludaško i grupa jezera kod Bele Crkve.

Na području AP Vojvodine, osnovnu mrežu zaštićenih područja, svojevrstnih centara autohtone biološke raznovrsnosti, čini oko 130 prostornih celina, koji obuhvataju 5,5% ukupne površine. Tu spadaju Nacionalni park "Fruška gora", predeli izuzetnih odlika "Subotička peščara" i 17 rezervata prirode, 9 parkova prirode, 102 spomenika prirode kao i prirodna dobra drugih kategorija. Zaštitom je obuhvaćeno i preko 300 biljnih i životinjskih vrsta sa statusom prirodnih retkosti. Jedan broj prirodnih dobara ima međunarodni status ili je kandidovan za sticanje istog.

Šume i šumoviti krajevi obuhvataju 6,8% teritorije, a blizu 70% je obradivo zemljište. Prirodne specifičnosti kao što su povoljni klimatski uslovi, plodno zemljište i bogatstvo vodnih resursa svrstavaju ovaj region u visoko perspektivna područja za proizvodnju zdrave i bezbedne hrane.

1.1.2. GEOGRAFIJA I TOPOGRAFIJA

Vojvodinu presecaju tri velike plovne reke (Dunav, Tisa i Sava), koje njenu teritoriju dele na tri jasno uočljive celine: na krajnjem istoku se nalazi Banat, na severozapadu Bačka, a na jugozapadu Srem. Ove tri regije karakteriše bogatstvo kvalitetnim obradivim zemljištem, opšta privredna i kulturna razvijenost, velika gustina naseljenosti i demografsko šarenilo.

1.1.3. RELJEF

Reljef Vojvodine je pretežno ravničarski, izuzev Srema, kojim dominira planina Fruška Gora, i jugoistoka Banata, sa Vršačkim Bregom. Danas najveći hidrografski potencijal čini reka Dunav sa svojim pritokama, kao najvažnija vodena saobraćajnica i strateški saobraćajni pravac u Evropi.

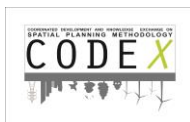
Dunav kroz Srbiju protiče u dužini od 588 km i to pretežno kroz Vojvodinu, i celom dužinom je plovno. Plovne su i njegove pritoke Tisa (168 km), Sava (206 km) i Begej (75 km), između kojih je prokopana razgranata mreža kanala za navodnjavanje, odvodnjavanje i transport, ukupne dužine 939 km, od čega je 673 km plovno.

1.1.4. KLIMA

Klima Vojvodine je umereno kontinentalna sa izvesnim specifičnostima. Karakterističan je veliki raspon ekstremnih temperatura, srednje maksimalne temperature u julu (srednja mesečna temperatura 21,4°C) i srednje minimalne temperature u januaru (srednja mesečna temperatura -1,3°C), a srednja godišnja temperatura vazduha je 11°C, što odgovara proleću. Režim padavina u Vojvodini nosi delom obeležje srednjeevropskog, tj. podunavskog režima raspodele padavina, sa vrlo velikom neravnomernošću raspodele po mesecima. Srednja godišnja količina padavina u Vojvodini se kreće od 550 – 600 mm/m², gde se mogu izdvojiti izrazito kišni periodi početkom leta (jun) i periodi bez ili sa malom količinom padavina (oktobar i mart). Vetrovi koji duvaju u Vojvodini su košava, severac i južni vetar.

The project is co-financed by the
European Union

1.1.5. VODE

Površinske vode

Rečnu mrežu AP Vojvodine čine tri velike reke - Dunav, Sava i Tisa, sa svim svojim pritokama i kanalima. Sve reke se odlikuju malim padom, sporim i krivudavim tokom, velikom akumulativnom moći i sklonošću ka stvaranju mrtvaja i meandera. Na teritoriji AP Vojvodine slivna područja formiraju i mali vodotoci, kao što su: Krivaja i Čik u Bačkoj; Mandelovski potok, Galovica, Jarčina i veći broj potoka koji se slivaju sa Fruške Gore, kao i Bosut i Studva u Sremu; Zlatica, Begej (Stari i Plovni), Tamiš, Brzava, Moravica, Karaš, Nera, Nadel, Rojga u Banatu. U vodnu sliku AP Vojvodine ulaze i jezera od kojih su najznačajniji: Palić kod Subotice (oko 5,8 km²), Ludoško jezero, Carska bara i Obedska bara i niz jezera na Fruškoj Gori i Bačkoj. Površinske vode AP Vojvodine se u potpunosti nalaze u slivu Dunava i koriste se za vodni transport, kao recipijenti upotrebljenih voda naselja i industrije, za navodnjavanje, snabdevanje industrije, turističke i sportsko rekreativne aktivnosti.

Karakteristika područja Vojvodine je što su tranzitne vode (5.241,5 m³/s), sa susednih teritorija, 100 puta veće od sopstvenih (52,0 m³/s), što predstavlja prosečno specifično oticanje sa sopstvene teritorije od oko 1 l/s km² za ravničarski deo i oko 30 l/s km² za planinski deo. Sa specifičnom raspoloživošću vlastitih površinskih voda od oko 750 m³ po stanovniku godišnje (upola manje od cele Srbije u globalu), Vojvodina spada u vodom siromašnija područja Srbije i Evrope. Prosečni koeficijent oticaja za AP Vojvodinu je oko 0,12, ali se na Telečkoj visoravni (Severna Bačka) kreće i svega oko 0,06.

Količina od oko 2.500 m³ po stanovniku godišnje domaćih voda je donja uslovna granica na osnovu koje se utvrđuje potpuna i dugoročna samodovoljnost voda jedne zemlje za njen nesmetan i održiv razvoj, bez ugrožavanja životne sredine.

AP Vojvodina je sa svojih 750 m³ daleko ispod ove granice po stanovniku godišnje domaćih voda, s tim da je situacija mnogo povoljnija ako se tome dodaju spoljne vode (75.870 m³/stanovnik za godinu), međutim spoljne vode su podložne stranim uticajima.

Podzemne vode

Izdani AP Vojvodine sa pijaćim vodama, u zavisnosti od geneze vodonosne sredine, dubine i režima izdani, fizičko-hemijskih karakteristika vode i drugih specifičnosti, mogu se podeliti na:

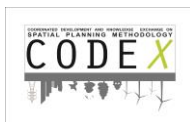
- arteske izdani - Za vodosnabdevanje stanovništva i industrije AP Vojvodine pijaćom i sanitarnom vodom izuzetno važnu ulogu imaju arteske. Iz arteskih izdani AP Vojvodine, (Vodni bilans 1998. godine), na oko 260 izvorišta koristi se prosečno dnevno 3,3 m³/s vode (najviše u Banatu 1,6 m³/s, zatim u Bačkoj 1,4 m³/s, a najmanje u Sremu 0,3 m³/s);

- izdani sa slobodnim nivoom - Iz ovih izdani eksploatiše se prosečno dnevno 2,5 m³/s podzemne vode. Najintenzivnija eksploatacija vrši se iz priobalja Dunava i njegovih terasa 2,1 m³/s, znatno manje iz priobalja Save 0,4 m³/s (nisu uračunate količine koje se eksploatišu za potrebe Beogradskog vodovoda), a najmanje iz priobalja Tise 0,02 m³/s.

Najpovoljnije hidrogeološke i hidrodinamične karakteristike imaju aluvioni Dunava i Save u pojedinim segmentima rečnog toka. Priobalje Dunava ima najbolje filtracione karakteristike na sektorima Beždan-Bogojevo, Futog-Petrovaradin, Kovin-Dubovac i na potezu kod Pančeva, a priobalje Save na sektorima Jamena-Sremska Mitrovica i Jarak-Grabovci.

Značaj resursa podzemnih voda je posebno u tome što su celokupno stanovništvo i znatan deo industrije i poljoprivrede orijentisani isključivo na taj resurs. Danas se prosečno iz podzemlja zahvata preko 6 m³/s vode, a u narednih 20-30 godina može se očekivati čak i povećanje potreba na oko 8 m³/s. Rezerve kvalitetne vode iz arteskih izdani se u pojedinim delovima AP Vojvodine smanjuju, jer su zahvatanja veća od dinamičkih rezervi, a ciklus obnavljanja je relativno spor. Gazdovanje ovim vodama sistemski nije uređeno. Kvalitet vode za piće, iz prve izdani veoma ozbiljno je ugrožen nekontrolisanim zagađenjima. Direktno zahvatanje vode iz površinskih vodotoka nema realne osnove.

Opšta ocena je da ni podzemnih voda nema dovoljno, i da su dosta sužene mogućnosti za njihovo korišćenje. Zbog nadeksploatacije podzemnih izdani i neadekvatne zaštite izvorišta sve veći problem postaje kvalitet podzemnih voda, tako da se sve više dovodi u pitanje mogućnost korišćenja niza izvorišta, čak i iz OVK, bez

upotrebe postrojenja za prečišćavanja, i to sa dosta zahtevnim tehnologijama. Zato kvalitetne i iskoristive podzemne vode postaju dragocenost, koja će se čuvati samo za stanovništvo i one tehnološke procese koji zahtevaju vodu najvišeg kvaliteta.

1.1.6. GEOSTRATEŠKI POLOŽAJ

Vojvodina ima povoljan saobraćajno - geografski, ali i veoma osetljiv geostrateški položaj. Geostrateški makro položaj Srbije, pa i Vojvodine je određen činjenicom da se Srbija nalazi na kontaktu velikih Evropskih regiona, odnosno na raskrsnici puteva prema Centralnoj Evropi – Podunavlju, Mediteranu – Južnom Jadranu i Alpima. Analizom i ocenom geostrateških i geopolitičkih, prirodnih i drugih vrednosti, kao i komparativnih prednosti Srbije u širem evropskom prostoru može se zaključiti o značaju Srbije u saobraćajnom povezivanju Zapadne i Centralne Evrope sa Jugoistočnom Evropom i Bliskim istokom, odnosno o značaju Srbije u ostvarivanju veza zemalja Centralne Evrope – Srednjeg Podunavlja prema Južnom Jadranu, Egejskom i Crnom moru, odnosno Mediteranu. Vojvodina je podunavska regija, koja izrazito slabo koristi ovaj svoj potencijal, što je u suprotnosti sa ocenom Strateskih i razvojnih dokumenata Republike Srbije da Dunav predstavlja ključnu razvojnu osovinu koja zemlju integriše sa Evropom na istoku i zapadu.

Slika 2. Geostrateški položaj AP Vojvodine

Pored tradicionalnog tranzitnog saobraćajnog položaja na koridorima VII i X, AP Vojvodina dobija sve značajniju ulogu u energetske pogledu. Naime, Jugoistočna Evropa se direktno oslanja na teritorije na kojima se vrši proizvodnja prirodnog gasa. U ovim okolnostima, Vojvodina je važan region u Republici Srbiji koja redefiniše svoje mesto i ulogu između zemalja bogatih prirodnim energetske resursima (prirodni gas i nafta), pre svega Rusijom, i zemalja potrošača, valorizacijom tranzitnog energetske položaja, koja podrazumeva visok stepen energetske sigurnosti i političke stabilnosti, kako bi se omogućila nesmetana distribucija energenata. Nova uloga Srbije i vojvodine kao važne regije za tranzit, omogućava joj da izgradnjom infrastrukturnih sistema obezbedi brži oporavak nacionalne ekonomije, kao i da distribucijom i upotrebom prirodnog gasa povisi tehnološki nivo privrede i time smanji negativne uticaje na životnu sredinu. Pored jačanja saobraćajnih i energetske veza, važno je razviti i međuregionalne veze u oblasti zaštite prirodnih i kulturnih dobara, turizma, kao i zaštite životne sredine. Razvijanje međuregionalnih veza, podrazumeva prethodno dostizanje višeg stepena koherentnosti i smanjivanje unutarregionalnih razlika, koje mogu biti ozbiljna prepreka za budući prostorni razvoj AP Vojvodine.

The project is co-financed by the
European Union

1.1.7. PREDEONE KARAKTERISTIKE AP VOJVODINE

AP Vojvodina pripada jednoj od dve velike regionalne geografske celine u Srbiji: vojvođansko–panonsko–podunavskom makroregionu, relativno visoke homogenosti i jednom od šest makroregiona u Srbiji, panonskom makroregionu.

U okviru makroregiona postoje različiti karakteri predela koji su uslovljeni različitom vegetacijom, kompleksima tipova šuma, različitim tipovima naselja, kao i različitim kulturnim, socio–društvenim uticajima.

Panonski makroregion karakteriše ravnomerna disperzija naselja (veoma veliki broj urbanih i ruralnih većih i srednjih naselja) kompaktnog tipa.

U okviru vojvođansko–panonsko–podunavskog makroregiona izdvaju se predeone celine različitog karaktera, zasnovanog na prirodnim i kulturnim osobenostima, kao i društveno–ekonomskim promenama kojima su kroz vreme bili izloženi. One izražavaju predeonu raznovrsnost teritorije AP Vojvodine i doprinose uspostavljanju regionalnog i lokalnog identiteta.

Ovo područje čine prirodni i kulturni predeli čiji karakter predstavlja specifičan spoj prirodnih i stvorenih vrednosti karakterističnih za dati region i koji su pod uticajem ubrzane i neretko negativne transformacije.

Vojvođansko–panonsko–podunavski makroregion čini jedinstveni predeoni obrazac sastavljen od velikih polja obradivih površina. Posebna i specifična veza između prirodnih odlika i poljoprivrede, ostvarena je kroz podizanje salašarskih naselja i salaša karakterističnih za južnu, zapadnu i severnu Bačku. Oni predstavljaju jednu od "ikona" vojvođanskog makroregiona. Ovakva predeona slika poljoprivrednih površina upotpunjena je masivima Fruške gore i Vršaćkih planina, čiji ekosistemi i prirodni predeli, zajedno sa kulturnom baštinom (manastiri) su od nacionalnog značaja. Na njihovim obroncima i u podnožju, nalaze se brojna seoska i gradska naselja koja ističu snažnu povezanost sa prirodnim okruženjem (morfologija naselja, vinogradarske površine, pašnjaci...). Predeone karakteristike i prepoznatljivost AP Vojvodine vidno naglašavaju lesni odseci i terase, prostrane peščare, meandrirajući tokovi velikih panonskih reka kao što su Dunav, Tisa, Sava, Tamiš i Begej, kao i niz manjih vodotoka značajnih za brojne prirodne i privredne funkcije (Jegrička, Mostonga, Čik, Krivaja, Zlatica, Karaš, Nera, Morović). Od posebnog značaja su preostale plavne ravnice ritova (Monoštorski, Apatinski, Bukinski, Koviljski rit itd.), koje podležu zaštiti, uglavnom kao delovi specijalnih rezervata prirode. Šumske oaze autohtonih šuma u okruženju pomenutih reka, od posebnog su ekološkog značaja.

Povezanost seoskih naselja i prirodnih odlika priobalja velikih reka, izražena je kroz njihovu specifičnu morfologiju, unutrašnju ili spoljašnju fizionomiju i lokalno privređivanje. Gradovi i manji gradski centri AP Vojvodine, kao deo kulturnog predela, ističu se po prepoznatljivosti centralnog urbanog jezgra, a industrijsko nasleđe gradova AP Vojvodine je dokaz privrednog razvoja.

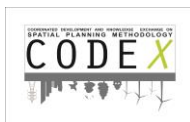
1.1.8. ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE

Kvalitet vazduha je narušen, pre svega, u urbanizovanim područjima i u uticajnim područjima suburbanih zona. Glavni izvori zagađivanja vazduha su energetske sektor, transport i različita industrijska postrojenja. Među najznačajnije zagađivače vazduha industrijskog porekla spadaju: rafinerije nafte u Pančevu i Novom Sadu, hemijska industrija u Pančevu. Na osnovu Izveštaja o ispitivanju uzroka i stepena zagađenja vazduha štetnim i opasnim materijama na teritoriji grada Pančeva (Institut za hemiju, tehnologiju i metalurgiju, Beograd), iz 2004. godine, utvrđeno je da u procesu prečišćavanja otpadnih voda u kompleksu HIP Petrohemija dolazi do emisije otpadnih materija u vazduh (sulfidi, merkaptani, sulfonati) koji imaju karakteristične neprijatne mirise koji imaju negativan uticaj na kvalitet života stanovništva Pančeva i Beograda. Industriju u AP Vojvodini predstavljaju uglavnom zastarele tehnologije, gde je prisutan nedostatak prečišćavanja dimnih gasova ili niska efikasnost filtera, neracionalno korišćenje sirovina i energije, loše održavanje itd. Na mnogim lokacijama, posebno tokom hladnijeg dela godine, kvalitet vazduha zavisi od individualnih i malih kotlarnica i intenziteta saobraćaja.

Kvalitet voda u AP Vojvodini je loš i dalje se pogoršava. Osnovni izvori zagađivanja voda u AP Vojvodini su netretirane industrijske i komunalne otpadne vode, drenažne vode iz poljoprivrede, procedne vode iz deponija,

The project is co-financed by the
European Union

kao i zagađenja, vezana za plovidbu rekama i rad termoelektrana. Najveći gradovi ispuštaju neprečišćene otpadne vode u recipijente. Zagađenje iz difuznih izvora prouzrokuje više od 50% ukupnog zagađivanja voda.

Jedan od najvećih uočenih problema u ispitivanim vodotocima jeste prisustvo i rasprostranjenost kadmijuma. Moguće objašnjenje za njegovo široku rasprostranjenost jeste njegovo poreklo iz difuznih izvora zagađenja i to iz fosfatnog đubriva, budući da je monitoring sproveden u periodu primene agrotehničkih mera. Visok sadržaj u vodi može biti posledica njegovog lakog spiranja sa zemljišta za koga se labavo vezuje, uglavnom za karbonatnu frakciju, pa samo promena pH vrednosti može da izazove njegovu mobilnost. Problem predstavlja nedostatak regulative u oblasti veštačkih đubriva, tako da postojeće stanje može biti rezultat dugogodišnje upotrebe đubriva lošeg kvaliteta. Prisustvo nikla, koji pokazuje sličnu rasprostranjenost kao i kadmijum, kao i prisustvo hroma i cinka u ispitivanim sedimentima, ukazuje na mogućnost antropogenog porekla ovih metala. Pojedine deonice DTD kanala (kanal Begej delimično, kanal Vrbas-Bezdan i Novi Sad-Savino Selo) takođe su opterećene visokim sadržajem mineralnih ulja koje svrstava ove sedimente u klasu zagađenih (klase III i IV).

Na zagađivanje zemljišta u AP Vojvodini najviše je uticala neodgovarajuća praksa u poljoprivredi, uključujući nekontrolisanu i neadekvatnu primenu veštačkih đubriva i pesticida, kao i odsustvo kontrole kvaliteta vode koja se koristi za navodnjavanje. Sporadična pojava teških metala u zemljištu rezultat je netretiranih procednih voda sa deponija i rudarsko-energetskih objekata. Neobrađeno poljoprivredno zemljište, odnosno konverzija poljoprivrednog u građevinsko zemljište, predstavlja poseban problem uz pitanje posledica neplanske izgradnje, negativnih efekata privatizacije poljoprivrednih kombinata, grinfield investicija, koje se po pravilu realizuju u tzv. "periurbanim" zonama u urbano-ruralnom kontinuumu. Zagađenje zemljišta zastupljeno je u područjima intenzivne industrijske aktivnosti, neadekvatnih odlagališta otpada, rudnika, kao i na mestima različitih akcidenata.

Najveći izvori degradacije i zagađivanja zemljišta su nekontrolisano i neadekvatno odlaganje industrijskog otpada, posebno u okolini velikih industrijskih centara (Pančevo, Novi Sad, Inđija, Kikinda) i saobraćaj odnosno taloženje zagađujućih materija iz izduvnih gasova motornih vozila duž saobraćajnica, posebno puteva I i II reda.

Kada je u pitanju **prekogranični uticaj**, najizrazitije zagađivanje voda dolazi iz Rumunije, u kojoj su vode Begeja, Tamiša, Zlatice, Karaša i Nere ispod zahtevane klase. Evidentirani su i akcidenti izlivanja cijanida u reku Tisu iz rudnika zlata u Severnoj Rumuniji. U cilju zaštite zdravlja stanovništva, od izuzetnog je značaja stalno praćenje potencijalnih izvora radioaktivnosti, koje u Srbiju može dospeti iz njene neposredne okoline (nuklearne elektrane kod Paksa u Mađarskoj i Kozloduj u Bugarskoj). Na tim pravcima važna je zajednička kontrola i stalno obaveštavanje.

Republika Srbija saraduje sa zemljama iz okruženja po pitanju kontrole i uticaja prekograničnog zagađenja. Međunarodna saradnja se pre svega odnosi na kvalitet voda reka Dunava, Save, Tise i Tamiša. Poseban značaj za Republiku i posebno AP Vojvodinu imaju vode Dunava, pre svega zbog vodosnabdevanja, odnosno zaštite od zagađivanja podzemnih voda južne Bačke i južnog Banata.

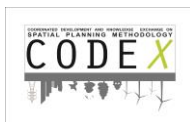
Od velikog je značaja nastavak razvijanja regionalne saradnje u oblasti upravljanja vodnim resursima. U tom smislu, ratifikovanjem međunarodne Konvencije o saradnji radi zaštite i održivog korišćenja reke Dunav, kao i potpisivanjem međunarodnog okvirnog Sporazuma o slivu reke Save, realizovaće se održivo upravljanje vodama, odnosno regulisaće se korišćenje i zaštita voda i akvatičnog ekosistema od štetnih uticaja.

1.1.9. STANOVNIŠTVO

Prema popisu iz 2011. godine na teritoriji AP Vojvodine živi 1.931.809 stanovnika (21,56% od ukupnog stanovništva Srbije). Gustina naseljenosti je 94,13 stanovnika na km². U Vojvodini živi preko 25 nacionalnih ili etničkih zajednica, a u upotrebi je šest službenih jezika uz upotrebu njihovih pisama: srpski (ćirilica uz mogućnost upotrebe latiničnog), mađarski (latinica), slovački (latinica), hrvatski (latinica), rumunski (latinica) i rusinski (ćirilica).

The project is co-financed by the
European Union

1.1.9.1. STRUKTURA STANOVNIŠTVA

Ukupan broj stanovnika AP Vojvodine (Popis stanovništva 2011. godine) iznosi 1.931.809 stanovnika. Razvoj stanovništva AP Vojvodine ima nepovoljne tendencije zbog usporenog demografskog rasta, činjenice da broj umrlih nadmašuje broj živorođene dece (prirodna depopulacija), izraženog procesa demografskog starenja, rasprostranjenosti samačkog života, kao i uticaja migracionih procesa.

Ukoliko se nastavi tendencija negativne stope koja je sada prisutna i ako ne bude osetnijeg doprinosa migracija u AP Vojvodini će neminovno doći do depopulacije koja bi mogla da, do sredine XXI veka, uzrokuje smanjenje stanovništva za oko pola miliona stanovnika.

1.1.9.2. ZAPOSLENOST I NEZAPOSLENOST

Tržište rada u AP Vojvodini karakteriše visoka nezaposlenost, velika prikrivena nezaposlenost, nisko učešće zaposlenosti u privatnom sektoru i nedovoljna mobilnost radne snage.

Ukupan broj zaposlenih lica u AP Vojvodini, u periodu 2005-2008. godine se smanjio za 3,91% i 2008. godine iznosio je 722.1923 lica. Ipak, u odnosu na 2007. godinu taj broj se povećao za 3,26% (u Republici Srbiji 3,23%).

Posmatrano prema obliku svojine, tokom perioda 2005-2008. godine najveći broj lica radio je u sektoru privatne svojine (74,6%) i sektoru državne svojine (21,5%).

Posmatrano prema starosti nezaposlenih lica, najviša stopa u AP Vojvodini 2008. godine zabeležena je u starosnoj kategoriji 15-19 godina (37,9%) i 20-24 godina (28,1%).

1.1.10. PRIVREDA

Teritorija AP Vojvodine, pored izuzetno povoljnog geografskog položaja, bogata je prirodnim različitostima regionalne strukture i resursima koji pružaju uslove za privredni razvoj i kvalitetan životni standard. Međutim, povoljni prirodni uslovi i izgrađeni privredni kapaciteti nisu podjednako raspoređeni u svim područjima, pa nisu jednaki ni uslovi za budući privredni razvoj. Zato u procesu planiranja, uređenja i korišćenja prostora treba aktivnosti posebno usmeriti na valorizaciju prirodnih resursa u manje razvijenim područjima i stvaranje kvalitetnije privredne i socijalne infrastrukture u cilju ublažavanja regionalne neravnomernosti u nivou privredne razvijenosti. S druge strane, proces urbanizacije je pored razvoja pojedinih gradskih centara (Subotica, Sombor, Zrenjanin i Sremska Mitrovica) doveo do velike koncentracije privredne aktivnosti u Novom Sadu. Kako je ovaj proces neophodan za privredni razvoj, neminovno će se nastaviti i generisati još veći regionalni dispariteti, što potvrđuje neophodnost posebnog pristupa izolovanom i siromašnom području. Usklađenost ova dva procesa mora da se zasniva na integraciji prostorno izolovanog i nedovoljno razvijenog područja. Instrumenti takve ekonomske integracije su zajedničke institucije i infrastruktura koja povezuje.

Privredna razvijenost AP Vojvodine i prostorna koncentracija

Karakteristično za AP Vojvodinu je da je reč o maloj privredi koja ima nedovoljnu usklađenost sa evropskim i međunarodnim normama i standardima, da su industrijski proizvodi nedovoljno konkurentni, kao i da beleži visok deficit trgovinskog bilansa. Na dodatni problem ukazuje činjenica da je dominacija sektorskih nad strukturnim i prostornim kriterijumima u višedecenijskom periodu doprinela neravnomernom razvoju, neracionalnom regionalnom rasporedu privrednih aktivnosti, demografskom praznjenju seoskih područja i velikoj polarizaciji. Postojeća privredna struktura AP Vojvodine uslovljena je zakasnelom tranzicijom, dugogodišnjom izolacijom i odsustvom sa svetskog tržišta, dugotrajnim dezinvestiranjem i značajnim tehnološkim zaostajanjem za razvijenim privredama.

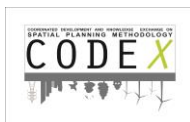
Poljoprivreda

Struktura korišćenja poljoprivrednog zemljišta (RGZ, 2009. godina) pokazuje visoki stepen usklađenosti s prirodnim pogodnostima i ograničenjima. Udeo poljoprivrednog zemljišta u ukupnoj teritoriji AP Vojvodine iznosi 82,89% od toga je obradivo zemljište koga čine njive, vrtovi, voćnjaci, vinogradi i livade, zastupljeno sa 76,36% a neobradivo, koga čine pašnjaci, trstici i močvare zastupljeno sa 6,52%.

Zemljište pod šumama obuhvata 6,70% teritorije AP Vojvodine i sa poljoprivrednim zemljištem, predstavlja ukupno plodno zemljište, koje čini 89,58% ukupne teritorije AP Vojvodine.

The project is co-financed by the
European Union

Neplodno zemljište obuhvata svega 10,42% teritorije.

U strukturi oranica oko 65% čine žita (kukuruz i pšenica), industrijsko bilje oko 25%, povrće oko 5% i krmno bilje 5%. Preko 90% ukupnih površina pod industrijskim biljem u Srbiji locirano je u AP Vojvodini, gde su locirani i kapaciteti za preradu industrijskog bilja (šećerane, uljare, sojara). U odnosu na druge delove Srbije, u AP Vojvodini su manje zastupljeni povrće i krmno bilje.

Žitarice su ubedljivo najzastupljenija kategorija gajenih biljaka i obuhvataju 66% ukupno zasejanih useva, sledi industrijsko bilje sa 22%, krmno bilje 5% i povrće 5%.

Voćarska i vinogradarska proizvodnja u AP Vojvodini je nedovoljno zastupljena, daleko ispod prirodnih mogućnosti.

Ukupna proizvodnja grožđa raspoređena je delom na okućnicama i manjim plantažama, ili koncentrisana u tri veća vinogradarska područja - okolina Vršca, okolina Subotice i Fruška gora - u formi velikih plantaža. Poslednjih godina jačaju preduzetničke inicijative, tako da je primetno podizanje porodičnih voćnjaka i vinograda sa vinarijama, na manjim površinama (nekoliko ha).

Stočarstvo je relativno malo zastupljeno, oko 24 uslovna grla na 100 ha poljoprivredne površine, u svakom slučaju ispod mogućnosti. U strukturi stočarstva dominira svinjarstvo 49%, potom govedarstvo 38%, živinarstvo 7% i ovčarstvo 3%.

AP Vojvodina, sa 0,88 ha poljoprivrednog zemljišta po stanovniku, i relativno povoljnim klimatskim uslovima, ima velike, i do sada u nedovoljnoj meri iskorišćene, mogućnosti za upravljanje zemljištem na principima održivog razvoja.

Imajući u vidu da poljoprivredno gazdinstvo u AP Vojvodini prosečno raspolaže sa 3,59 ha obradivog zemljišta i da svaki posed u proseku ima 3 odvojene parcele, može se zaključiti da AP Vojvodina ima nepovoljnu posedovnu strukturu.

Iako AP Vojvodina raspolaže izuzetno značajnim hidropotencijalom, (reke i mreža kanala Dunav-Tisa-Dunav, prirodna jezera). U poslednjih nekoliko godina zbog nedovoljnih padavina suša predstavlja ozbiljan problem.

AP Vojvodina raspolaže sistemom za navodnjavanje na samo 90.000 ha. Pored toga, stepen korišćenja postojećih sistema je od 50.000 ha, što čini oko 3% poljoprivrednih površina. Značajan deo postojećih sistema za navodnjavanje je van upotrebe zbog zapuštenosti i/ili neispravnosti. Osposobljavanjem postojećih sistema za navodnjavanje u narednom periodu moguće je obezbediti navodnjavanje još 50.000 ha.

Ribarstvo

U AP Vojvodini postoji 12.500 ha izgrađenih ribnjačkih površina, a samo na području Banata postoji oko 100.000 ha zemljišta veoma slabe plodnosti, koje idealno odgovara za proširenje ribnjačkih površina. Postoje mogućnosti za razvoj ribarstva izgradnjom ribnjaka koji su locirani van svih vodotokova.

Ponuda slatkododne ribe na tržištu konzumne ribe je nepovoljna kako po količinama, tako i po raspoloživim vrstama, uz izraziti sezonski karakter, uz sve to proizvodnja u ribnjacima je neopravdano niska.

Turizam

Učešće turizma u privredi i zaposlenosti AP Vojvodine je još uvek na niskom nivou, s obzirom na potencijale koji postoje za njegov razvoj.

U pogledu turističkog prometa na prostoru AP Vojvodine, od 1987. godine do 2000. godine, broj turista i ostvarenih noćenja je bio u padu. Broj stranih turista i ostvarenih noćenja u periodu od 1999. godine do 2008. beleži konstantan rast sa izuzetkom 2003. godine.

Kada se analizira turistički promet po okruzima u datom periodu, zapaža se dominacija Severnobačkog i Južnobačkog okruga, koji u 2002. i 2007. godini, imaju učešće od 57% u ukupnom broju turista u AP Vojvodini.

The project is co-financed by the
European Union

Najveći turistički promet se ostvaruje u gradskim centrima - sedištima okruga, te se može zaključiti da turizam AP Vojvodine ima prvenstveno karakteristike gradskog turizma.

Prema Strategiji turizma Republike Srbije, ključni vidovi turizma u AP Vojvodini su: događaji (manifestacije), specijalni interesi (biciklizam, jahanje, lov, ribolov, splavarenje, paraglajding i dr.), nautika, planine i jezera i ruralni turizam. Pored toga, najveći potencijal je za gradski odmor i poslovni turizam.

AP Vojvodina je jedan od šest turističkih klastera Srbije i prostorno obuhvata četiri turističke destinacije: Gornje Podunavlje, Novi Sad-Fruška gora, Subotica-Gornja Tisa i Donja Tisa. Sve one pripadaju tipu "destinacije sa dominantnom letnjom ponudom".

Ključni turistički proizvodi AP Vojvodine su manifestacioni turizam, lovni turizam, gradski turizam i banjski turizam. Turistički proizvodi izuzetnog potencijala, ali nedovoljno uređeni i neafirmisani su: nautički turizam, ruralni turizam, kulturni turizam, etno-gastronomski turizam, poslovni turizam i ekoturizam.

1.1.11. INFRASTRUKTURA

Transportna infrastruktura i logistika

AP Vojvodina ima izuzetno povoljan saobraćajni položaj, s obzirom da se kroz njenu teritoriju prostiru multimodalni evropski koridori X sa osnovnom trasom, kao i krak Xb. i koridor VII. Pored toga, kroz teritoriju AP Vojvodine prolazi i nekoliko međunarodnih putnih i železničkih pravaca. Preko reke Dunav kao međunarodnog plovnog puta, odnosno koridora VII, AP Vojvodina i Srbija imaju pristup otvorenom moru. Kroz teritoriju Vojvodine prolazi i veoma značajni međunarodni biciklistički putevi Euro Velo 6 i 11. Pogodan teren omogućio je izgradnju razučene saobraćajne mreže drumskih, železničkih i plovnih puteva, tako da AP Vojvodina ima dobru unutrašnju povezanost između gradova i naselja na njoj teritoriji, kao i sa gradovima i naseljima drugih regiona Srbije i regionima susednih država. Pristupačnost teritorije AP Vojvodine kao jedne od regionalnih celina Republike Srbije, je jedan od ključnih činilaca njenog budućeg razvoja.

Putni saobraćaj

Preko teritorije AP Vojvodine trasirana su dva puta međunarodnog značaja A klase, odnosno TEM putevi (Trans European Motorways) i to E-75 Vardo (Norveška) - Krit (Grčka) i E-70 La Korunja (Španija) - Poti (Gruzija), kao i put međunarodnog značaja B klase E-662 Osijek-Sombor-Subotica. Ovi putevi spadaju u kategoriju državnih puteva prvog reda. Dužina DP I reda br.22 (E-75) kroz AP Vojvodinu iznosi 191 km, DP I reda br. 1 (E-70) kroz AP Vojvodinu iznosi 168 km (87 km autoput), a međunarodni drumski pravac B klase kroz AP Vojvodinu je E-662 (DP I reda br.17.1) Subotica - Sombor - Osijek, u dužini od 100 km.

Opšta karakteristika putne mreže u AP Vojvodini, u smislu izgrađenosti, svodi se na konstataciju da državni putevi I i II reda poseduju solidnu izgrađenost (elementi puta: kolovoz, bankine, kanali), izuzimajući pojedine deonice, kao i prolaskes trasa kroz naseljena mesta.

Lokalna (opštinska) putna mreža (2.268 km) u AP Vojvodini je u najlošijem stanju, što se tiče eksploatacionih parametara i na njoj je potrebno izvršiti najveće inetrvcije u narednom periodu.

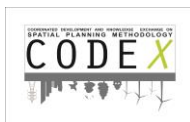
Železnički saobraćaj

Ukupna dužina pruga u AP Vojvodini iznosi 1.735,50 km. U lošem tehničkom stanju je 283,40 km pruga, nosivosti od 12 i 14 t/osovini. Minimum tehničkih uslova za obavljanje saobraćaja ispunjava 739,80 km pruga čija je nosivost od 16 i 18 t/osovini. Zadovoljavajuće uslove za odvijanje putničkog i teretnog saobraćaja ima 712,3 km pruga nosivosti od 20 i 22,5 t/osovini. Jedna trećina pruga je elektrificirana, dok su sve ostale neelektrificirane. Pojedine pruge su van funkcije (obustavljen je saobraćaj), dok su pojedine pruge i industrijski koloseci demontirani.

AP Vojvodinu presecaju tri značajne magistralne evropske pruge: Budimpešta - Subotica - Novi Sad - Beograd - Niš, sa krakom Niš - Skoplje - Solun - Atina (E-85); Pariz - Torino - Milano - Trst - Ljubljana - Zagreb - Šid - Beograd - Niš - Sofija - Istanbul (E-70) i Beograd - Vršac - Temišvar (E-66) sa vezom za železnički pravac E-51 prema Bukureštu i Odesi.

The project is co-financed by the
European Union

Vodni saobraćaj

Sistem vodnog saobraćaja na teritoriji AP Vojvodine čine reke Dunav, Sava i Tisa, kao i mreža plovnih kanala u okviru Hidrosistema Dunav-Tisa-Dunav (DTD). Ukupna dužina plovnih puteva iznosi oko 1677 km, od čega je 1036 km visokokategorizovanog plovnog puta (od III kategorije naviše).

Prema preporukama Dunavske komisije, a na osnovu kriterijuma za klasifikaciju unutrašnjih plovnih puteva ECMT, prema preporukama IWI, svetskog udruženja za vodne puteve, a na osnovu rezolucije UN br. 52 svi plovni-vodni putevi od I do VII klase zadovoljavaju RC ili RD rekreativnu klasu.

U AP Vojvodini se plovidba odvija na Dunavu (od 1433 km do 1071 km-na ušću Nere), Tisi (od km 0 do km 164), Savi (od km 0 do km 211), kao i po kanalima Hs DTD. Dunav na kompletnoj deonici kroz našu zemlju zadovoljava kategoriju VII međunarodne klasifikacije plovnih puteva. Tisa je kategorije Va, do brane kod Novog Bečeja, a uzvodno kategorije IV. Reka Sava je kategorije IV.

Mrežu plovnih puteva u AP Vojvodini, prema režimu plovidbe, čine:

- međunarodni vodni put, kojem pripada Dunav, a saglasno odredbama Dunavske komisije važi međunarodni režim plovidbe, što znači da Dunavom mogu ploviti brodovi svih zastava;
- međunarodni vodni put reka Sava; i reka Sava, kao i reka Dunav otvorena je za međunarodnu plovidbu (slobodna za međunarodnu plovidbu svih zastava);
- međudržavni vodni put, kome pripadaju Tisa i Begej. Na ovim plovnim putevima prava plovidbe imaju samo dve zemlje koje te tokove povezuju-Srbija i Mađarska, odnosno, Srbija i Rumunija);
- Državni vodni put, koji obuhvataju plovne kanale i reke, u sastavu Hs Dunav-Tisa-Dunav na kojima je, bez posebnog odobrenja, dozvoljena plovidba samo plovilima Republike Srbije.

Izgradnja Hidrosistema ima posebno veliki značaj za plovidbu. Povezanost svih kanala sa Tisom i Dunavom, njihova dovoljna dubina i širina, omogućuju plovidbu i povezanost svih značajnijih centara u Bačkoj i Banatu sa mrežom plovnih puteva u Evropi. U okviru hidrosistema DTD ima ukupno 600 km plovnih kanala, od čega je oko 330 km plovno za teretnjake od 1000 t nosivosti.

Vazdušni saobraćaj

U AP Vojvodini postoji civilni aerodrom u Vršcu sa asfaltnom pistom dužine 1000 m i širine 25 m, vazdušna pristaništa u: Sremskoj Mitrovici, Novom Sadu, Bečeju, Zrenjaninu, Beloj Crkvi, Kikindi i Subotici, kao i vojni aerodromi Sombor, Kovin i Bela Crkva.

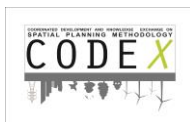
Samo aerodrom u Vršcu ima određene mogućnosti za međunarodni vazdušni saobraćaj. Ostala letilišta koriste se za sportske i delimično za određene privredne aktivnosti. Savremena kretanja u avionskom putničkom saobraćaju ukazuju da postoji potreba za izgradnjom manjih aerodroma koji mogu koristiti niskobudžetne kompanije. Ovo bi svakako doprinelo i povećanju pristupačnosti određenih regiona, a doprinelo bi i razvoju turizma. Problem predstavlja nedostatak planske dokumentacije za osposobljavanje pojedinih aerodroma, kao i nedostatak koncepta razvoja.

Multimodalni saobraćaj i intermodalne tehnologije

U AP Vojvodini postoje kontejnerski terminali u lukama Novi Sad, Pančevo i Senta. Kontejnerski terminal u luci Novi Sad je manjeg kapaciteta, sa skladišnim prostorom za 12 TEU/h. Saobraćajna infrastruktura terminala omogućava pretovar kontenera iz plovila, sa železničkih kola i sa drumskih vozila. Pretovarni podsistem obuhvata mosnu rešetkastu dizalicu nosivosti 50 t, i skladišni podsistem površine 4 800 m². Postoji i podsistem za tehničko održavanje i opravku kontejnera kao i prostor namenjen za punjenje i pražnjenje kontejnera.

1.2. PODELA AP VOJVODINE NA OBLASTI

AP Vojvodina je administrativno podeljena na 7 oblasti. Teritorijalnu organizaciju Vojvodine čini ukupno 45 lokalnih samouprava, odnosno 6 gradova i 39 opština. Gradovi Novi Sad, Zrenjanin, Pančevo, Subotica, Sombor i Sremska Mitrovica status grada dobili su Zakonom o teritorijalnoj organizaciji iz 2007. godine, a Novi Sad je dobio i status glavnog, administrativnog centra AP Vojvodine. Ovim su "markirani" razvojni centri na regionalnoj mapi Vojvodine – privredni, administrativni, institucionalni, kadrovski, socijalni, kulturni što je u kontekstu regionalnog razvoja utoliko važnije, ako se uzmu u obzir postojeće ili buduće regionalne institucije.

NUTS regioni u Srbiji Sistem NUTS (Nomenclature d'unités territoriales statistiques – Nomenclature of Territorial Units for Statistics) služi ciljevima izrade opštinskih statistika i planiranja. Na temelju uredbe Evropskog parlamenta i saveta iz 2003. godine, stupila je na snagu (NUTS) Nomenklatura statističkih teritorijalnih jedinica (Horvat 2003, Farago 2005). Osnovne karakteristike NUTS-a su da se oni uspostavljaju radi izrade statistike i planiranja. Zasniva se na aktivnom institucionalnom rasporedu, a na bazi hijerarhijskih nivoa, pokriva celu teritoriju države (Horvat 2003).

Zakon o regionalnom razvoju iz 2009. godine je definisao 7 regija u Srbiji. Zbog nedostataka i nedorečenosti regionalne razvojne koncepcije – 2010. godine je došlo do promene zakona na osnovu čega je Srbija dobila 5 regija. Prilikom konstituisanja regija, u Srbiji je došlo do ujednačavanja prostorno-upravnog uređenja (utvrđivanje okruga), pa je stvoreno 5 NUTS 2, odnosno 30 NUTS 3 regije.

Slika 3. NUTS i LAU teritorijalna podela AP Vojvodine

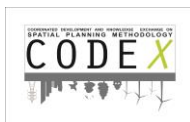
Vojvodina kao autonomna pokrajina i statistički region u sastavu Republike Srbije čini jednu od 5 NUTS 2 regije u državi. Za NUTS 1 nivo nije određeno da li će ga činiti Srbija kao celina ili tri oblasti (2 autonomne pokrajine i tzv. teritorija Srbije van teritorije autonomnih pokrajina). Dalje, AP Vojvodina se sastoji od 7 NUTS 3 regija - upravnih okruga (iako ovaj nivo jedinice zahteva broj stanovnika od minimum 150.000, pa neki okruzi ne ispunjavaju ovaj uslov). Upravni okruzi nisu oblik lokalne samouprave niti deo teritorijalne organizacije Republike Srbije, već način obavljanja državne uprave. Prema Zakonu o državnoj upravi je određeno da se upravni okrug obrazuje radi vršenja poslova državne uprave izvan sedišta organa državne uprave. Oni nemaju instrumente i institucije regionalnog nivoa uprave, već predstavljaju područne centre preko kojih ministarstva i posebne organizacije obavljaju određene poslove. Upravni okruzi AP Vojvodine su: Severnobački okrug, Severnobański okrug, Srednjobanatski okrug, Južnobański okrug, Sremski okrug, Južnobački okrug i Zapadnobački okrug (Tabela 1).

Tabela 1. Upravni okruzi u APV, površina, broj opština i broj naselja

Naziv NUTS 3 regije - upravni okruzi	Površina km ²	Opštine	Naselja
Severnobački okrug	1784	3	45
Srednjobanatski okrug	3254	5	55
Severnobański okrug	2328	6	50
Južnobański okrug	4250	8	94
Zapadnobački okrug	2419	4	37
Južnobački okrug	4015	12	77
Sremski okrug	3485	7	109

The project is co-financed by the
European Union

Slika 4. Administrativno teritorijalna podela AP Vojvodine

Niži nivo - LAU (Local Administrative Unit - prethodno je bio NUTS 4) čine teritorije gradova i opština. U okviru vojvodine se nalazi 45 LAU teritorijalne jedinice (39 opština i 6 gradova). Opštinu, prema Zakonu o teritorijalnoj organizaciji, čini određen broj naselja sa jednim naseljem kao centrom. Opština je osnovna teritorijalna jedinica u kojoj se ostvaruje lokalna samouprava i najniži nivo upravljanja. Opština samostalno upravlja svojom imovinom. Grad je definisan kao jedinica lokalne samouprave i ima više od 100.000 stanovnika. Za grad se može odrediti i teritorijalna jedinica sa manje od 100.000 stanovnika, ako za to postoje posebni ekonomski, geografski ili istorijski razlozi. Gradovi imaju nadležnosti koje su Ustavom poverene opštini.

1.3. IDENTIFIKACIJA NERAZVIJENIH I MARGINALIZOVANIH PODRUČJA U POGRANIČNIM OBLASTIMA U AP VOJVODINI I RAZLOZI ZA IZBOR PREDMETNIH PODRUČJA

Teritorija AP Vojvodine je relativno diverzifikovana resursima koji u odnosu na geostrateški položaj pokrajne u odnosu na druge regione Evrope pružaju uslove za privredni razvoj i kvalitetan životni standard. Međutim, povoljni uslovi za razvoj i stvoreni privredni kapaciteti nisu podjednako raspoređeni u svim područjima AP Vojvodine, te ne predstavljaju jednak uslov za privredni razvoj. Takođe, i istorijski razvoj pojedinih naselja i opština bio je pod različitim uticajima, vladavinama, migracijama što je takođe dovelo do određene različitosti. Ovaj proces je dinamičan i neprekidno traje. To je razlog prisustva određene mikroregionalne neravnomernosti u nivou privredne razvijenosti zbog čega u planiranju uređenja i korišćenja prostora treba posebno valorizovati prirodne resurse u manje razvijenim područjima i stvaranje kvalitetnije privredne i socijalne infrastrukture u cilju ublažavanja neravnomernosti.

S druge strane, proces urbanizacije, neophodan za privredni razvoj, neminovno će se nastaviti i generisati još veće regionalne disparitete, što potvrđuje neophodnost posebnog pristupa izolovanom i siromašnom području. Usklađenost ova dva procesa mora da se zasniva na integraciji prostorno izolovanog područja. Zajedničke institucije i infrastruktura koja povezuje, su najmoćniji instrumenti takve ekonomske integracije.

Za područje istraživanja u ovoj Analizi odabrane su četiri pogranične opštine sa Republikom Mađarskom od kojih dve imaju status grada a dve status opština: Grad Sombor (sa 16 naseljenih mesta), Grad Subotica (sa 19 naseljenih mesta), opština Kanjiža (sa 13 naseljenih mesta) i opština Novi Kneževac (sa 9 naseljenih mesta).

Pored izrazite različitosti u multi etničkom sastavu naselja, ona se razlikuju i po kulturno istorijskom nasledju i mnogim drugim specifičnostima koje ih odlikuju. Posebna specifičnost leži u činjenici da i pored postojanja odedenih sličnih kako prirodnih tako i antropogenih preduslova za razvoj, neka naselja su se razvijala i koristila svoje potencijale a neka ne.

Koji je glavni razlog za ovako stanje, i koje su to specifičnosti, kao i mere i instrumenti koji kao potencijal stoje na raspolaganju i nerazvijenim marginalizovanim naseljima, biće obrađeno u ovoj Analizi.

The project is co-financed by the
European Union

Gledano u globalnim razmerama, siromaštvo je prisutno u okviru brojnih aspekata današnjeg društva i jednako pogađa i urbana i ruralna područja. Regionalne nesrazmernosti su u neposrednoj vezi sa neizbalansiranom populacionom strukturom, sa skromnim materijalnim mogućnostima i strukturalnim nedostacima koji su se nagomilali tokom godina.

U Srbiji i Vojvodini stepen siromaštva daleko izraženiji u seoskoj populaciji u odnosu na gradsku, zbog čega je neophodno preduzeti sve mere i pronaći načina da se ruralnim područjima omogući neometan razvoj uz znatno unapređivanje životnih uslova.

Ova analiza je orijentisana na identifikovanje mogućnosti razvoja pograničnih područja u AP Vojvodini. Razmatrane su moguće mere za poboljšanje položaja pograničnih područja i unapređivanje strategije njihovog razvoja. Posebna pažnja posvećena je pograničnom području sa Republikom Mađarskom s obzirom na važnost diverzifikacije aktivnosti funkcionalnih urbanih područja gradova Subotice i Sombora i njihov prekogranični uticaj na ruralna područja.

„Diverzifikacija aktivnosti“ podrazumeva sprovođenje mera unapređivanja kvaliteta života posebno ugroženih kategorija stanovništva. U analizi se naročito ističe značaj uticaja koji bi ruralna ekonomija van okvira poljoprivrednih gazdinstava mogla imati na razvoj ruralnih područja, uz moguće smanjenje procenta siromaštva u ruralnim sredinama i podsticajne mere države i prekograničnih fondova koji mogu stimulatивно delovati na nerazvijene i marginalizovane delove opština odnosno Gradova obuhvaćenih Analizom.

Mere podrazumevaju promovisanje učešća lokalne zajednice i zajedničke napore u cilju razvoja ovog područja, uz unapređivanje informisanosti i razvoj svesti ruralnog stanovništva. To bi se sprovodilo kroz strateške projekte iz oblasti obrazovanja, ekonomije, zaštite životne sredine i drugih oblasti kroz primene različitih inovativnih pristupa upravljanja prostorom, i implementaciju programa prekogranične saradnje. Ovdje iznesene sugestije trebalo bi da budu od naročitog značaja za različite interesne grupe ruralnog razvoja, uključujući Vladu, nevladine organizacije, privatni sektor i lokalne vlasti.

2. METODOLOGIJA SOCIO-EKONOMSKE ANALIZE

Metodološki pristup socio-ekonomske analize zasnovan je na percepciji područja obuhvaćenog predmetnom Analizom, kao kompleksnog i jedinstvenog sistema koji pruža sveobuhvatne mogućnosti prostornog planiranja, upravljanja i razvoja, kao i jedinstvenog procesa odlučivanja. Opšti pristup izradi „Analize ekonomskog i socijalnog statusa marginalizovanih naselja u pograničnim oblastima AP Vojvodine“ zasnovan je utvrđivanju međusobnih odnosa i uticaja područja i sektora, umesto posmatranja pojedinačnih područja i sektora kao funkcionalno razdvojene celine. Samo na osnovu kompleksnog sagledavanja i postavljanja teorije pogranična područja se mogu posmatrati kao kompleksan i slojevit sistem.

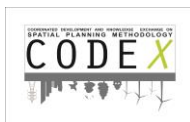
Socio-ekonomska analiza ima veoma važnu ulogu i predstavlja analitičku osnovu za započinjanje strateški orijentisanog procesa društveno- ekonomskog razvoja marginalizovanih naselja u pograničnim područjima AP Vojvodine. Ona omogućava uvid u postojeće stanje, identifikovanje problema i ograničenja za razvoj, da bi se kasnije predložile konkretne mere za njihovo prevazilaženje. Prilikom izrade analize u obzir su uzeta naselja u pograničnim delovima AP Vojvodine koja pripadaju Zapadnobačkom, Severnobačkom i Severnobanatskom okrugu (NUTS 3) i to: Grad Sombor (16 naseljenih mesta), Grad Subotica (19 naseljenih mesta), opština Kanjiža (13 naseljenih mesta) i opština Novi Kneževac (9 naseljenih mesta).

U okviru gore navedenih principa, ova Analiza, bazirana na informacijama prikupljenim na nivou opština, terenskom radu (praktičnom iskustvu) i doprinosu eksperata, ima za cilj da da pregled i mogućnosti za prevazilaženje socio-ekonomskih razlika na različitim prostornim nivoima u AP Vojvodini, pa time i pograničnim područjima.

Analiza socio-ekonomskih razlika ukazuje na to da su mnogi razvojni aspekti međusobno povezani u prostoru, što dovodi do kumulativnih efekata i njihovog uzajamnog ojačavanja. Regionalna diferencijacija razvoja u Republici Srbiji, te samim tim i u AP Vojvodini se može objasniti pomoću dva glavna, međusobno povezana razloga (faktora), nivo urbanizacije, koji je opet povezan sa geografskim i istorijskim faktorima i struktura ekonomije (po sektorima), koja utiče na ukupnu produktivnost rada. Na različitim prostornim nivoima, međutim, postoje značajne međuregionalne razlike. Stoga je prilikom izrade ove analize u obzir uzet pregled

The project is co-financed by the
European Union

stanja socio-ekonomskih aspekata u AP Vojvodini, radi komparativne analize i kasnije prilikom detaljne razrade izrađen socio-ekonomski profil tj. situaciona analiza četiri pogranična grada odnosno opštine.

U cilju izrade socio-ekonomske analize, primenjivana su podjednako istraživanja kvantitativnog i kvalitativnog tipa, „desk“ i „field work“ istraživanja, kroz tesnu saradnju sa predstavnicima lokalnih samouprava, javnih preduzeća, drugih relevantnih institucija i ekspertima iz raznih oblasti. Kao izvori podataka za izradu socio-ekonomske analize korišćeni su statistički podaci Republičkog zavoda za statistiku, Narodne banke Srbije, Republičke agencije za privatizaciju, naučni radovi iz više oblasti, arhivska dokumentacija i internet prezentacije Zavoda za urbanizam AP Vojvodine, privrednih subjekata, lokalnih samouprava i drugih relevantnih institucija.

Prilikom izrade analize posebna pažnja je obraćena na dinamičke tipove socio-ekonomskih indikatora, odnosno onih indikatora čiji se podaci stalno menjaju kroz godine, te se njihova konsolidacija ili pripadajuće referentne vrednosti odnose na nivo jedne godine. Takvi indikatori su: demografija (vitalna statistika), radna snaga, obrazovanje, pravna lica, zatim podaci o finansijskim institucijama, medijima, zdravstvu, itd. Za ove indikatore korišćeni su i izvršen je pregled statističkih podataka za prethodne tri godine na nivou opština. Što se tiče statičkih tipova socio- ekonomskih indikatora, oni su vezani za administrativni status gradova i opština i u tom smislu nije bilo prepreka za njihovo sumiranje. Podaci koji se odnose na sama naselja unutar opština ne postoje u zvaničnoj statistici Republike Srbije te je upravo ovo razlog izvođenja zaključaka o socio-ekonomskim indikatorima vezanim za gradove i opštine.

Proces izrade “Analize ekonomskog i socijalnog statusa marginalizovanih naselja u pograničnim oblastima AP Vojvodine” je započet temeljnim istraživanjem koje je obuhvatilo prikupljanje podataka iz svih oblasti društveno-ekonomske realnosti obuhvata Analize sa svim pripadajućim opštinama: Osnovni geografski i istorijski podaci, životna sredina, stanovništvo, ljudski resursi, ekonomija, poljoprivreda, infrastruktura, turizam i kultura, obrazovanje i zdravstvo i socijalna zaštita.

Prikupljeni podaci verodostojno prikazuju trenutno stanje marginalizovanih pograničnih područja u AP Vojvodini i služe kao input za formulisanje dokumenta “Analize ekonomskog i socijalnog statusa marginalizovanih naselja u pograničnim oblastima AP Vojvodine”. On predstavlja „ličnu kartu” ovog područja, odnosno profil teritorije. Ovaj dokument je kasnije korišćen kao osnov za narednu fazu: Izradu SWOT analiza prioriteta i sektorskih SWOT-ova. Naime, koristeći istraživanja i podatke iz “Analize ekonomskog i socijalnog statusa marginalizovanih naselja u pograničnim oblastima AP Vojvodine” izrađene su matrice sa snagama, slabostima, pretnjama i šansama za sve ključne sektore, trenutne socio-ekonomske realnosti regiona i sve prioritete regionalne infrastrukture.

Nakon što su izrađeni SWOT-ovi za svaku oblast, sprovedeno je bodovanje kako bi se izdvojile prioritete slabosti svakog od infrastrukturnih podprioriteta i prioritete slabosti i najznačajnije snage, ostalih oblasti, koje su uzete kao jedan od osnovnih ulaznih elemenata pri izradi vizije razvoja marginalizovanih pograničnih područja u AP Vojvodine.

Analizom socio-ekonomskog statusa marginalizovanih naselja u pograničnim područjima AP Vojvodini definiše se stanje svih činilaca društveno-ekonomskog razvoja i daje se pregled trendova tokom poslednje tri godine. Profil ekonomskog i socijalnog statusa marginalizovanih naselja iz obuhvata predmetnog područja, sa jedne strane će poslužiti za predviđanje budućih promena, a sa druge će omogućiti uvid u faktore koji su doveli do trenutnog stanja. Na taj način daje osnovu za definisanje prioriteta i ciljeva intervencije. Analiza predstavlja ulazni materijal za izradu Zajedničke metodologije za kompleksan i integrisani prostorni razvoj marginalizovanih naselja u programskoj oblasti. Cilj analize je izrada predloga jedinstvenog sistema istraživanja u pograničnim naseljima AP Vojvodine i utvrđivanja uticaja primenjenih mera na razvoj pograničnih područja. Drugim, rečima analiza pruža uvid u mogućnosti za održivi prostorni razvoj u urbanim područjima na duži rok u odnosu na konkretne kratkoročne akcione planove.

Odabir gore navedenih područja obuhvaćenih Analizom opravdava fenomen neravnomernog razvoja koji se ne ispoljava samo kroz ekonomske pokazatelje, nego i putem drugih pokazatelja zaposlenosti i životnog standarda. Posebno značajni segmenti u određenom prostoru su društvo i socijalni aspekti razvoja koji se mere i tumače preko osnovnih i pratećih pokazatelja: siromaštvo, prostorna dostupnost, socijalna izolacija, pristup institucijama, demografske karakteristike, infrastrukturni potencijali, ekologija, itd.

The project is co-financed by the
European Union

3. INSTITUCIONALNI ASPEKTI PLANIRANJA I RAZVOJA OBLASTI

Evropska Unija (EU) je, kao najrazvijeniji oblik ekonomske integracije danas u svetu, ali i kao zajednica određenih političkih vrednosti, odavno postala snažna privlačna sila narodima drugih država da krenu u proces pridruživanja i pristupanja.

Za građane država u tranziciji veoma bitan motivacioni faktor za ulazak u EU predstavlja njena politika ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije, odnosno njeni strukturni i kohezioni fondovi.

Tokom više decenija svog postojanja Evropska Unija je prevashodno bila usmerena na promociju ekonomske i socijalne kohezije unutar članica EU, a tek potom i na podršku ekonomskom i socijalnom razvoju država koje nisu njene članice.

U odnosu na ostale zemlje, razlikuje se podrška EU koja se usmerava ka državama koje se nalaze u procesu pridruživanja od podrške onim državama koje pripadaju drugim regionima svijeta i koje nikada neće postati deo EU.

Približavanje Srbije članstvu u Evropskoj uniji podrazumeva, pored ostalog, postepeno preuzimanje vodeće uloge u procesu programiranja i realizacije sredstava kojima EU pomaže taj proces. Dalji tok procesa pridruživanja i pristupanja znači prelazak sa statusa potencijalnog kandidata na status kandidata, što će iziskivati novu ulogu srpskih institucija u upravljanju evropskom podrškom, uz, istovremeno, daleko značajniju ulogu organa lokalnih vlasti, organizacija civilnog društva i poslovnog sektora.

Implementacija Instrumenta za prepristupnu pomoć (IPA) veoma je složen posao koji podrazumeva izgradnju niza novih struktura u državnoj upravi.

Državne institucije, organi lokalne samouprave, akademski krugovi, socijalni partneri i nevladine organizacije u Srbiji suočavaju se sa značajnim institucionalnim ograničenjima, nedostatkom kapaciteta i operativnog znanja za planiranje, upravljanje i nadzor nad realizacijom projekata finansiranih kroz IPA fond.

3.1. EKONOMSKA SOCIJALNA I TERITORIJALNA KOHEZIONA POLITIKA EU

Politika ekonomske i socijalne kohezije (*Economic and Social Cohesion*) je jedna od važnijih politika Evropske unije, koja na nju troši više od trećine svog budžeta. U Lisabonskom Ugovoru ona se naziva politikom ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije.

Njena uloga je od samog početka bila da pomaganjem regionalnog razvoja doprinese smanjenju ekonomskih i socijalnih razlika između država članica Unije, odnosno između različitih regiona unutar EU.

Regionalna politika (*regional policy*) i kohezioni politika (*cohesion policy*) imaju za cilj solidarnost i smanjivanje razlika. Jer, na smanjivanje ili produbljanje regionalnih razlika u razvijenosti ne utiče samo tržište, već i sprovođenje zajedničkih politika EU. Zbog toga se ovim politikama redistribuiraju novčana sredstava iz zajedničkog budžeta Evropske unije.

Postojanje regionalne politike na nadnacionalnom nivou opravdava se činjenicom da se razlike u stepenu razvoja različitih regiona Evropske unije moraju umanjivati zajedničkim naporima. Iako se u početku stvaranja Evropske ekonomske zajednice mislilo da će stvaranje jedinstvenog tržišta spontano smanjivati nejednakosti među različitim regijama, pokazalo se da to nije moguće.

Najčešće ekonomsko opravdanje regionalne politike na nadnacionalnom evropskom nivou je sledeće: S obzirom da su se ekonomije nekih regiona uspešnije prilagođavale konkurentnosti na zajedničkom tržištu, nastajale su regionalne razlike.

Kao posledica stvaranja zajedničkog tržišta ekonomski razvoj se koncentriše u centralnim regionima, a periferiji preta opasnost trajnog zaostajanja. To pogoduje pokretanju migracija koje urušavaju stabilnost centralnih regiona i preta političkom nestabilnošću, koja, opet ima svoju ekonomsku cenu.

The project is co-financed by the
European Union

Zbog toga je uveden sistem regionalne distribucije budžeta EU koji podrazumeva da su neke regije (ili države) više korisnici, a druge više davaoci finansijske pomoći. Ipak, sve države članice, pa i one najrazvijenije, imaju interese da sistemski pomažu regije koje zaostaju, jer će se tako u njima kupovati proizvodi iz razvijenijih regija.

Ekonomska opravdanost postojanja regionalne politike je veoma diskutabilna i brojni autori iznose vrlo različite argumente za i protiv ove politike. Svi argumenti za evropska ulaganja u regionalni razvoj uvek imaju dodatnu, a često i dominantnu političku dimenziju.

Postepenim pristupanjima novih država članica razlike u nivou razvijenosti delova zajedničkog tržišta su dodatno uvećavane. Disproporcije su posebno postale vidljive nakon pristupanja Grčke (1981. godine), Španije i Portugalije (1986. godine), što je izazvalo značajne reforme u politici regionalnog razvoja i ekonomske i socijalne kohezije unutar tadašnje Evropske zajednice. Ekonomski najzaostaliya područja EU15 bila su jug Italije, delovi Irske, Grčke, Španije i Portugalije, Korzika, Sardinija. „Istorijsko proširenje” EU na Istok, završeno 2004. godine, dodatno je veoma značajno uticalo na njene regionalne disproporcije.

Svi talasi proširenja su tako, otvarali pitanja podrške za ostvarivanje kohezije u „sve različitoj Evropi”, što je izazivalo kontinuirane potrebe jačanja uloge Evropske komisije u stvaranju posebnih centralizovanih fondova na nivou EU, kao instrumenata za podršku određenim politikama, sektorima i regionima. Jer, pojam solidarnosti mora biti praćen i svojim ekonomskim, odnosno finansijskim izrazom. Tako je razvijen veoma složen sistem korišćenja strukturnih fondova, što je uticalo na to da se nove države članice EU suočavaju sa problemima niske apsorpcione sposobnosti, odnosno slabog korišćenja ovih fondova, pre svega zbog nepripremljenosti novih institucija i nedovoljno osposobljenog kadra za rad u njima. Zbog toga je EU već u pretpristupnom periodu uvela posebne programe sa ciljem postepenog prilagođavanja institucija država kandidata za pristup Evropskoj uniji i njenoj politici ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije.

3.1.1. SOCIJALNE VREDNOSTI EU

Evropska Unija predstavlja najznačajniji, najintenzivniji i za sada najuspešniji oblik udruživanja država. Danas u svetu nema sličnih zajednica sa kojima se ona može porediti.

Po mnogim karakteristikama kvaliteta života Evropski socijalni model predstavlja dodatni podsticaj stanovnicima drugih država da se uključe u proces evropskih integracija. Temeljne vrijednosti EU su stub specifičnog socijalnog modela koji predstavlja oslonac građenja evropskog identiteta.

Vladavina prava i poštovanje visokih standarda u oblasti ljudskih prava i sloboda u EU kontinuirano se, sa manje ili više uspeha, nadograđuje ekonomskom i socijalnom kohezijom, solidarnošću i kvalitetom industrijskih odnosa.

Evropski socijalni model je građen na ideološkim temeljima posleratne socijademokratske orijentacije koja je bila preovlađujuća u gotovo svim državama članicama prvih evropskih zajednica. Proces postepenog ujednačavanja različitih modela socijalnih politika u državama članicama bio je zasnovan na jasnim ekonomskim interesima proizašlim iz građenja zajedničkog tržišta na nivou evropskih zajednica. Tako je razvijen model saradnje između sveta rada i sveta kapitala sa snažnom ulogom države, koji je doprinio političkoj stabilizaciji i ekonomski podstaknutim klasnim kompromisima. Time su uspostavljeni specifični socijalni i politički aranžmani integrisanja rada u politiku, pri čemu socijalni partneri imaju izuzetno važnu ulogu.

Socijalne vrednosti evropskih integracija odlikavaju se u ključnim primarnim dokumentima EU. Prema članu 2 aktuelnog Ugovora (iz Nice) o Evropskoj uniji, Unija ima sedeće ciljeve:

- 1) da podstiče **uravnotežen i trajan privredni i društveni razvoj** i visok nivo zaposlenosti, posebno stvaranjem prostora bez unutrašnjih granica, **jačanjem privredne i društvene kohezije** i uspostavljanjem ekonomske i monetarne unije, koja će u dogledno vreme sadržati i jedinstvenu monetu, u skladu sa odredbama ovog Ugovora;
- 2) da potvrđuje svoj identitet na međunarodnoj sceni, posebno vođenjem zajedničke spoljne i bezbednosne politike, što obuhvata i postepeno stvaranje zajedničke odbranbene politike, koja može dovesti do zajedničke odbrane u skladu sa odredbama člana 17;

The project is co-financed by the
European Union

- 3) da jača zaštitu prava i interesa državljana svojih država članica uspostavljanjem prava građanstva Unije;
- 4) da održi i ojača Uniju kao prostor slobode, bezbednosti i pravde, na kome je slobodno kretanje lica obezbeđeno uz paralelno usvajanje odgovarajućih mera iz oblasti kontrole spoljnih granica, azila, imigracije i prevencije i borbe protiv kriminala;
- 5) da u celosti očuva *acquis communautaire* i da ga dalje razvija što obuhvata i razmatranje pitanja u kojoj meri bi trebalo revidirati politike i oblike saradnje uspostavljene ovim Ugovorom, sa ciljem osiguranja efikasnosti mehanizama i institucija Zajednice.”

Takođe u članu 2. aktuelnog Ugovora o Evropskoj zajednici zapisani su ciljevi Zajednice: „Zajednica ima za cilj da uspostavljanjem zajedničkog tržišta, kao i ekonomske i monetarne unije i sprovođenjem zajedničkih politika ili aktivnosti predviđenih članovima 3 i 14, **unapređuje skladan, uravnotežen i trajan privredni razvoj u cijeloj Zajednici, visok stepen zaposlenosti, i socijalne zaštite**, jednakost između muškaraca i žena, trajan i neinflatorni rast, poboljšanje kvaliteta životne sredine, **podizanje nivoa i kvaliteta života, privrednu i društvenu povezanost i solidarnost između država članica.**“

Pored toga, u preambuli Ustava EU12 je, između ostalog, zapisano da: „Unija doprinosi očuvanju i razvoju tih zajedničkih vrednosti uz poštovanje različitosti kultura i tradicija naroda Evrope kao i nacionalnog identiteta država članica i organizacije njihove državne vlasti na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou“. Što se temeljnih principa tiče, u novi Ugovor o funkcionisanju Evropske unije iz Lisabona su, manje više, ugrađeni svi sadržaji preambule Ustava. Inače, novim Lisabonskim ugovorom na novi način se definišu i socijalni ciljevi Unije koji obuhvataju: punu zaposlenost i socijalni napredak, borbu protiv socijalne isključenosti i diskriminacije, promociju pravde i iskorenjivanje siromaštva.

Socijalna politika treba da obezbedi ekonomski održiv, ali istovremeno i socijalno prihvatljiv nivo zaštite za sve članove društva i da na taj način promovise jednakost i socijalnu koheziju. Cilj socijalne politike je da na osnovu društvene solidarnosti, putem različitih programa i usluga, omogući blagostanje i preuzme odgovornost za one društvene grupe kojima je potrebna dodatna podrška i zaštita od rizika kao što su siromaštvo, nezaposlenost, bolest, starost i invalidnost. Finansijska osnova takve solidarnosti se ostvaruje politikom redistribucije dohotka. Jasno je da je socijalnu politiku zbog svega toga teško, ako ne i nemoguće, izdići iznad nivoa nacionalne države. Unutar procesa evropskih integracija socijalna politika država članica se otuda ne integriše, već se radi o koordinaciji nacionalnih sistema socijalne sigurnosti. Socijalno zakonodavstvo na evropskom nivou je, naravno, daleko od tradicionalne uloge države blagostanja koja podrazumeva konkretne obaveze države da obezbedi socijalnu i zdravstvenu zaštitu, obrazovanje, stanovanje i slično. Socijalna politika na nivou EU je prevashodno regulatorna, dok se redistributivna uloga socijalne politike i dalje ostvaruje na nivou država članica.

3.1.2. STRATEGIJA EVROPE 2020.

Strategija „Evropa 2020“ postavlja viziju evropske socijalne tržišne ekonomije za XXI vek i sadrži tri međusobno povezana prioriteta:

- **Pametani rast:** razvoj ekonomije zasnovane na znanju i inovacijama.
- **Održivi rast:** promovisanje ekonomije koja efikasnije koristi resurse, koja je zelenija i konkurentnija.
- **Inkluzivni rast:** podsticanje ekonomije koju odlikuje visoka stopa zaposlenosti i koja ostvaruje socijalnu i teritorijalnu koheziju.

Da bi gore navedeni prioriteti bili ostvarljivi u praksi, definisane su pet ključnih ciljeva, do kojih do kraja decenije Evropska Unija mora stići. Spomenuti ciljevi se odnose na:

1. zapošljavanje,
2. obrazovanje, kulturu i inovacije,
3. društvenu inkluziju i umanjenje siromaštva,
4. na borbu protiv klimatskih promena i
5. energetiku.

Evropska unija u tom smislu definiše svoje rezultate do 2020. godine i Evropska komisija predlaže sledeće glavne ciljeve EU:

- 75% stanovništva starosti između 20 godina i 64 godine treba da bude zaposleno.
- 3% BDP-a EU treba da bude uloženo u istraživanje i razvoj.

The project is co-financed by the
European Union

- Treba ostvariti klimatsko-energetske ciljeve „20/20/20“ (uključujući i povećanje na 30% smanjenja emisija gasova uz odgovarajuće uslove).
- Udeo onih koji prerano napuštaju školovanje treba da bude ispod 10%, a najmanje 40% mladih treba da ima stečeno tercijarno obrazovanje.
- Broj ljudi koji su izloženi riziku od siromaštva treba smanjiti za dvadeset miliona.

Ovi ciljevi predstavljaju tri prioriteta pametnog, održivog i inkluzivnog rasta, ali nisu konačni: da bi se poduprli, biće potreban širok spektar aktivnosti na nacionalnom nivou, na nivou EU i na međunarodnom nivou. Evropska komisija predlaže sedam ključnih inicijativa koje će podstaći napredak u okviru svake prioritetne oblasti:

- „Uniju inovacija“, sa ciljem unapređenja okvirnih uslova i pristupa za finansiranje istraživanja i inovacija kako bi se osigurala mogućnost transformisanja inovativnih ideja u proizvode i usluge koji će stvarati rast i radna mesta.
- „Mlade u pokretu“, sa ciljem unapređenja kvaliteta obrazovnih sistema i lakšeg ulaska mladih na tržište rada.
- „Digitalnu agendu za Evropu“, sa ciljem bržeg širenja širokopojsnog interneta tako da domaćinstva i firme koriste prednosti digitalnog jedinstvenog tržišta.
- „Evropu koja efikasno koristi resurse“, sa ciljem razdvajanja privrednog rasta od korišćenja resursa, podržavanja prelaza na privredu sa niskom emisijom ugljen-dioksida, povećanja upotrebe obnovljivih izvora energije, modernizacije našeg transportnog sektora i promovisanja energetske efikasnosti.
- „Industrijsku politiku za eru globalizacije“, sa ciljem unapređenja poslovnog okruženja, posebno za mala i srednja preduzeća, i podrške razvoju jake i održive industrijske baze konkurentne na globalnom nivou.
- „Agendu za nove veštine i nova radna mesta“, sa ciljem modernizacije tržišta rada i osnaživanja ljudi razvojem njihovih veština tokom celog života kako bi se povećala aktivna radna snaga i bolje usklađivala ponuda sa potražnjom na tržištu rada, između ostalog, i kroz mobilnost radne snage.
- „Evropsku platformu za borbu protiv siromaštva“, sa ciljem da se postigne socijalna i teritorijalna kohezija tako da su koristi od rasta i zapošljavanja široko postojeće i da se ljudima koji su suočeni sa siromaštvom i socijalnom isključenošću omogući dostojanstven život i aktivno učestvovanje u društvu.

Ovih sedam ključnih inicijativa obavezivaće, kako EU tako i države članice. Instrumenti na nivou EU, pre svega jedinstveno tržište, finansijske poluge i instrumenti spoljne politike, potpuno će biti iskorišćeni kako bi se rešio problem uskih grla i ostvarili ciljevi Strategije „Evropa 2020“. Kao kratkoročni prioritet, Komisija je pripremila nacrt onoga što treba da se uradi kako bi se definisala ubedljiva izlazna strategija, nastavila reforma finansijskog sistema, postigla konsolidacija budžeta neophodna za dugoročni rast i učvrstila koordinacija unutar Ekonomske i Monetarne unije.

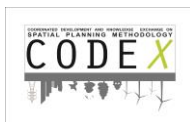
Za ostvarenje rezultata biće potrebno snažnije ekonomsko upravljanje. Strategija „Evropa 2020“ počiva na dva stuba: gore predstavljenom tematskom pristupu, sastavljenom od prioriteta i glavnih ciljeva, i nacionalnim izveštajima, koji će pomoći državama članicama da razviju svoje strategije za povratak na održivi rast i održive javne finansije. Na nivou EU, biće usvojene integrisane smernice kako bi se pokrio opseg prioriteta i ciljeva EU. Državama članicama će biti poslate preporuke karakteristične za svaku državu. U slučaju neadekvatnog odgovora, mogu biti izdata upozorenja koja se odnose na javne politike.

Izveštavanje o Strategiji „Evropa 2020“ i ocenjivanje Pakta za stabilnost i rast vršiće se istovremeno, uz razdvajanje instrumenata i održavanje integriteta Pakta.

Strategija Evrope 2020 može biti uspešna samo ako se EU i države članice zajednički založe za njenu realizaciju. EU će doneti važne odluke u vezi izgradnje zajedničkog tržišta usluga, energetike i digitalnih proizvoda, i radi utvrđivanja neophodnih preko graničnih odnosa. Države članice moraju ukinuti barijere, koje su se isprečile ispred konkurentnosti i otvaranju novih radnih mesta. Međutim, na planu privrednog rasta i otvaranju novih radnih mesta možemo računati na uspeh samo ako EU i države članice usaglasе, odnosno združe svoje napore.

3.1.3. KOHEZIONA POLITIKA EU

Pitanje ekonomskih i socijalnih razlika između pojedinih regiona u okviru Evropske unije (EU) postoji još od njenog nastanka. Međutim, svakim proširenjem pitanje utvrđivanja razlika u razvijenosti između zemalja (ili regija) i preduzimanje mera za njihovo smanjenje postaje sve aktuelnije. Ako se tome dodaju i sve veće težnje

EU u pogledu postizanja globalne konkurentnosti, onda ne čudi podatak da se više od jedne trećine njenog budžeta troši upravo na **Politiku ekonomske i socijalne kohezije**¹.

Politika ekonomske i socijalne kohezije se skraćeno naziva **kohezijom** ili **regionalnom** politikom. U literaturi se ova dva pojma – koheziona i regionalna politika koriste kao sinonimi, a označavaju politiku čiji je cilj smanjenje razlika između zemalja članica EU, postojećih i onih koje su nastale stvaranjem zajedničkog tržišta, uvođenjem zajedničke valute ili sprovođenjem neke od zajedničkih politika EU.² Međutim, kada govorimo o kohezioj (regionalnoj) politici treba imati na umu da se ne radi samo o regionalnom razvoju u užem smislu te reči, već da pojam kohezivne politike ima mnogo širu dimenziju i kao takva predstavlja nastojanja da se smanjenjem postojećih razlika u razvijenosti regiona utiče na koheziju i smanjenje dispariteta na nivou čitave EU. Ciljevi kohezivne politike postižu se korišćenjem sredstava strukturnih i Kohezivnog fonda, koji su nastali u različitim vremenskim periodima u zavisnosti od potreba Unije i problema koje je u tom trenutku trebalo rešiti.

Instrumenti kohezivne politike-ciljevi i fondovi

Kao institucija koja ima vodeću ulogu u rešavanju pitanja regionalnih razlika Evropska komisija koristi periodične statističke izveštaje Eurostata. Osnovni pokazatelji na kojima se zasniva ova analiza su BDP po glavi stanovnika i stopa nezaposlenosti, koji su vrlo neravnomerno raspoređeni unutar Unije. Statistički podaci prikupljaju se na nivou administrativnih jedinica NUTS 1, 2 i 3,³ koje predstavljaju osnovu za utvrđivanje regija koje zaostaju u razvoju i podobne su za korišćenje sredstava strukturnih i Kohezivnog fonda.

U kom pravcu će biti usmerena sredstva iz pomenutih fondova prvenstveno zavisi od važećih ciljeva kohezivne politike. Tako su u periodu od 2000. do 2006. godine postojala tri cilja:

- **prvi cilj** se odnosio na razvoj i strukturno prilagođavanje regiona čiji razvoj zaostaje –regioni sa BDP nižim od 75% proseka EU i udaljena područja.
- **drugi cilj** se odnosio na ekonomsku i socijalnu koheziju područja koja su pogođena strukturnim teškoćama, a
- **treći cilj** bio je vezan za rešavanje pitanja prilagođavanja i modernizacije nacionalnih politika i sistema obrazovanja, obuka i zapošljavanja.

Za finansiranje ovih ciljeva u tom periodu je bilo opredeljeno 213 milijardi € i to kroz: Evropski fond za regionalni razvoj, Evropski socijalni fond, Finansijski instrument za smernice u ribarstvu, Evropski fond za upravljanje i garancije u poljoprivredi i Kohezivni fond⁴. Međutim, pozivajući se na činjenicu da ekonomskog razvoja nema bez ekonomske i socijalne kohezije, u EU je odlučeno da u periodu od 2007-2013. godine, sredstva opredeljena za kohezivnu politiku budu usmerena na najmanje razvijene regione, sa naglaskom na rešavanje pitanja nezaposlenosti. U ovom periodu određeni su do sada najveći iznosi za strukturne i Kohezivni fond koji iznosi 347 milijardi €, definisani novi ciljevi politike, a smanjen je i broj fondova.

Kao ciljevi kohezivne politike u periodu 2007-2013. godine postavljeni su:

- **konvergencija**, kojom se nastoje promovisati uslovi za praćenje rasta, kao i faktori koji vode stvarnoj konvergenciji najslabije razvijenih zemalja članica. Ovde se pre svega misli na pomoć najslabije razvijenim regionima (NUTS II kategorije) čiji je BDP manji od 75% proseka Unije;
- **regionalna konkurentnost i zapošljavanje**, koji je usmeren na borbu protiv nezaposlenosti i
- **evropska teritorijalna saradnja** je cilj kojim se promovišu usklađenosti i uravnoteženosti u razvoju različitih teritorija unutar Unije. Ovaj cilj je namenjen jačanju prekogranične i interregionalne saradnje, kroz zajedničke prekogranične i regionalne inicijative.

3.1.3.1. KOHEZIONA POLITIKA I PRETPRISTUPNA PODRŠKA EVROPSKE UNIJE

Nakon pet proširenja, koliko ih je do sad sprovedeno, EU je pokazala da je otvorena za nove zemlje članice i širenje svoje teritorije. U cilju predupređenja određenih problema koji se mogu javiti nakon članstva, EU je kroz

¹ Novim Lisabonskim ugovorom ova politika nazva se i Politikom ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije

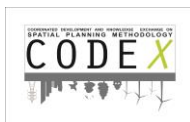
² Naziv **regionalna politika** je stariji naziv. Ustaljeno korišćenje naziva **koheziona politika** počelo je usvajanjem Izveštaja o društveno-ekonomskoj koheziji, februara 2007. godine

³ NUTS-Nomenclature des unités territoriales statistiques (Nomenklatura teritorijalnih statističkih jedinica)

⁴ Financial instrument for Fisheries Guidance-FIFG, European Agricultural Guidance and Guarantees Fund-EAGGF, Cohesion Fund

The project is co-financed by the
European Union

različite prepristupne fondove pružala podršku zemljama u prepristupnoj fazi da pripreme svoje kapacitete za korišćenje strukturnih i Kohezionog fonda. Do 2007. godine postojali su različiti prepristupni instrumenti (ISPA, PHARE; SAPARD, CARDS i prepristupni instrument za Tursku), koji su finansijskoj perspektivi 2007-2013. godine objedinjeni u jedinstveni Instrument za prepristupnu podršku-IPA.

Cilj ovog instrumenta je prvenstveno pružanje pomoći u uspostavljanju i kreiranju sistema za korištenje sredstava EU-a, učenje pravila i uvođenje novih propisa, kako se ne bi dogodilo da nova država članica nakon pristupanja ne uspe iskoristiti sredstva koja su za nju predviđena. Učenje pravila je veoma važno i zbog toga IPA ima iste principe sprovođenja kao i strukturni i kohezioni fond: programiranje, partnerstvo, koncentracija i kofinansiranje.

IPA ima 5 komponenti: Pomoć tranziciji i izgradnja institucija, Prekogranična saradnja, Regionalni razvoj, Razvoj ljudskih resursa i Ruralni razvoj. Prve dve komponente namenjene su zemljama potencijalnim kandidatima, dok su preostale tri namenjene zemljama kandidatima, koje se nalaze na korak od članstva. Poslednje tri IPA komponente predstavljaju **direktnu pripremu** za korišćenje strukturnih i Kohezionog fonda i zato je veoma bitno da se sistem za korišćenje ovih komponenti uspostavi na što je moguće kvalitetniji način.⁵

Postavljanje sistema na pravilan način je od veoma velikog značaja i za nacionalne finansije zemlje. Naime, zemlje članice pune budžet EU (po osnovu carina i poreza), što automatski znači manje sredstava za nacionalni budžet. Ukoliko zemlja nije spremna i nije u stanju da iz strukturnih i Kohezionog fonda, kroz projekte, povuče dovoljno sredstava doći će do značajnog deficita u nacionalnom budžetu, što može automatski narušiti makroekonomsku stabilnost zemlje.

Kohezioni politika EU 2014-2020 je investiciona politika koja ima za cilj otvaranje novih radnih mesta, poboljšanje konkurentnosti, privredni rast, poboljšanje životnog standarda i održivi rast. Investicije će podržati realizaciju Strategiju Evrope 2020. Kohezioni politika, i regionalna politika – koja predstavlja segment predašnjeg – pruža dokaze i o tome, da EU želi da se solidariše sa nedovoljno razvijenim zemljama i regijama, pošto je njena materijalna pomoć usmerena ka najugroženijim prostorima i privrednim granama. Cilj regionalne politike je da umanji razlike na planu privrede, socijalne politike i razvijenosti teritorije, koje postoje između različitih evropskih regija.

Evropska Komisija je 6. oktobra 2011. godine usvojila **predlog paketa pravnih propisa**, koji će predstavljati **pravni okvir za realizaciju kohezione politike u periodu između 2014. i 2020. godine**. Komisija je, **radi postizanja većeg efekta kohezionih investicija nakon 2013. godine**, predložila nekoliko značajnih izmena u vezi planiranja i realizacije kohezivne politike. Najvažniji su sledeći:

- usredsređivanje na prioritete Strategije Evrope 2020. koji se odnose na inteligentni, održivi i inkluzivni razvoj;
- vrednovanje rada na temelju uspešnosti obavljenog posla;
- podrška integrativnim programima;
- usredsređivanje na rezultate – provera postupka napredovanja prema označenom cilju;
- još veće osnaživanje teritorijalne kohezije; i
- pojednostavljivanje postupka realizacije ciljeva.

Okvir kohezione politike regulisan je složenim sistemom pravnih propisa, delovi tog sistema su sledeći:

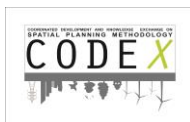
- regulisanje odnos putem više podsistema, koji definiše zajednička pravila delovanja Evropskog fonda za regionalni razvoj (EFRR), Evropskog socijalnog fonda (ESF), Kohezionog fonda, Evropskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR) i Evropskog fonda za pomorstvo i ribarstvo (EFPR). U daljem tekstu se definišu i opšta pravila i vezi EFRR, ESF i Kohezionog fonda;
- tri specifične pravne regulative za EFRR, ESF i Kohezioni fond; i
- dve uredbe u vezi ciljeva Evropske teritorijalne saradnje, i grupacije Evropske teritorijalne saradnje;
- dve uredbe, koje se odnose na Evropski fond za prilagođavanje globalizaciji, i u vezi programa čiji su predmet društvene promene i inovacije, kao i
- Saopštenje o Fondu solidarnosti Evropske Unije.

Osnovna regulativa se dalje deli na dva dela.

⁵ Bojana Kaluderović *Treća i četvrta komponenta IPA-e kao priprema za strukturne i kohezione fondove*, bilten Ministarstva finansija oktobar-december 2009. godine

The project is co-financed by the
European Union

Prvi deo sadrži zajedničke odredbe, koje se odnose na gore navedenih pet fondova (EFRR, ESF Kohezioni fond, EPFR i EFP i R). Ovaj deo sadrži odredbe u vezi zajedničkih elemenata strateškog planiranja, tematske ciljeve iz Strategije Evrope 2020. čije je finansiranje obezbeđeno posredstvom fondova, odnosno odredbe na temelju kojih su sklopljeni partnerski sporazumi između Zajedničkog strateškog okvira (ZSO) i država članica. Opšta pravila se odnose na pravnu tematiku, odnosno na utvrđena prava, finansijske instrumente, i pravila upravljanja kao i kontrole.

Drugi deo sadrži specifične odredbe u vezi EFRR, ESF i Kohezionog fonda. Ove odredbe regulišu ulogu i ciljeve kohezione politike, finansijske okvire, sporazume u vezi planiranja i pripremanja izveštaja o glavnim projektima i zajedničkim akcionim planovima. Dalje, navode kriterijume upravljanja i kontrole – koja se sprovodi unutar kohezione politike – kao i način na koji se upravlja finansijskim sredstvima.

Posebne odredbe su odraz karakteristika fondova, kao što su EFRR, ESF i Kohezioni fond, s posebnim osvrtom na ciljeve fondova, investicione prioritete i indikatore

<http://ec.europa.eu/esf/BlobServlet?docId=233&langId=hu>.

Budžet regionalne politike između 2007-2013. godine iznosio 347 milijardi evra. U predstojećem planskom ciklusu između 2014-2020. godine, kako je navedeno u predlogu finansijskog plana za isti period, ta sredstava će se povećati na 376 milijardi evra.

Nedovoljno razvijene regije: Važan zadatak kohezione politike i nadalje će biti podrška nedovoljno razvijenim regijama. Unapređenje nedovoljno razvijenih regija iziskuje dugoročne napore. U ovu kategoriju spadaju regije gde domaći proizvod po glavi stanovnika iznosi manje od 75% proseka 27 država članica EU.

Prelazne regije: Umesto permanentnog umanjenja materijalne pomoći, tj. restriktivnije politike dodele razvojnih sredstava, uvedena je ova kategorija. U ovu kategoriju će se uvrstiti regije, gde je domaći proizvod po glavi stanovnika između 75-90% proseka 27 država članica EU.

Razvijene regije: Bez obzira što se prioritet kohezione politike i dalje usmerava prema nerazvijenim područjima, sve zemlje članice se moraju suočiti sa nekoliko važnih izazova. Tu spada globalna konkurentnost društva utemeljenog na znanju, odnosno smanjivanje emisije ugljen dioksida, kao nus proizvoda privredne delatnosti. U ovu kategoriju spadaju regije u kojima je domaći proizvod po glavu stanovnika veći od 90% proseka 27 članica EU.

Kao dopuna, uspostavljena je jedna posebna **zaštitna mreža** za sve regije, koji su u planskom ciklusu 2007-2013. godine stekli pravo na materijalnu podršku na temelju ciljeva konvergencije, ali u kojima je bruto domaći proizvod po glavi stanovnika sada veći od 75% državama članica EU. Ove regije, koje sada spadaju u razvijene, ili prelazne regije, dobiće od Strukturalnih fondova iznos materijalne pomoći, koja odgovara dve trećine sredstava formalno stečenih u planskom ciklusu 2007-2013. godine.

Potpuno funkcionisanje zajedničkog tržišta zavisi od savremene infrastrukture. Kako bi poboljšala dostupnost unutrašnjom tržištu, Komisija je odlučila da predloži ustanovljavanje takozvanih **evropskih sredstava za povezivanje**. Ova sredstva – stavka u budžetu za regionalnu politiku - će biti namenjena unapređenju trans-evropskog saobraćaja, energetike, kao i razvoju sistema komunikacionih tehnologija. Evropska sredstva za povezivanje funkcionisaće putem centralnog upravljanja, te će imati sopstveni budžet i sistem obračunavanja. Osim toga, jedan deo izvornih sredstava Kohezivnog fonda (10. milijardi evra) poslužiće za finansiranje saobraćajne infrastrukture.

Nakon pregleda budžeta, analiziraju se osnovne karakteristike tri najznačajnija fonda.

Evropskog fonda za regionalni razvoj (EFRR)

EFRR predstavlja fond za jačanje kohezije unutar Evropske Unije na planu privrede, društva i teritorijalnih jedinica. Zbog toga, navedeni fond pomaže u otklanjanju razlika između regija. Evropski fond za regionalni razvoj, posredstvom svih tematskih ciljeva, podržava regionalna ulaganja, ustanovljavajući prioritete, radi pospešivanja sledećih delatnosti:

- istraživanje-razvoj i inovacije;
- poboljšanje kvaliteta i povećanje dostupnosti informativnim i komunikacionim tehnologijama;
- umanjenje posledica klimatskih promena, i smanjenje emisije štetnih gasova, pre svega ugljen dioksida;

The project is co-financed by the
European Union

- materijalna podrška malim i srednjim preduzećima;
- usluge od zajedničkog interesa;
- telekomunikacije, energetika i transportna infrastruktura;
- unapređenje akcione sposobnosti institucija i efikasna uprava;
- zdravstvena, obrazovna i socijalna infrastruktura; i
- održivi urbani razvoj.

U razvijenim i u prolaznim regijama, barem 80% ukupnih sredstava nacionalnog budžeta – reč je o sredstvima, koje obezbeđuje Evropski fond za regionalni razvoj – moraju se utrošiti na ulaganja iz oblasti energetske efikasnosti, obnovljivih izvora energije, inovacije i podršku malim i srednjim preduzećima. Nerazvijene, odnosno manje razvijene regije, s obzirom da je za njihovo unapređenje potrebno iskoraknuti u više oblasti, imaju i širi izbor za angažman sredstava fonda. Bez obzira na to, i ova kategorija regija najmanje 50% sredstava Evropskog fonda za razvoj regija mora utrošiti na energetske efikasnost, obnovljive izvore energije, i podršku malim i srednjim preduzećima.

Evropski socijalni fond (ESF)

ESF prilikom svoje delatnosti, usredsređuje se na sledeće četiri glavne aktivnosti, koje su označene i kao prioritete, to su:

1. podrška zapošljavanju i pokretljivost radne snage;
2. borba za smanjenje siromaštva i jačanje društvene inkluzije;
3. ulaganja u obrazovanje, unapređenje ličnih sposobnosti i znanja, doživotno učenje;
4. razvoj akcione sposobnosti institucija i efikasna uprava.

Finansijska sredstva Evropskog socijalnog fonda, osim navedenog, namenjena su i za takve delatnosti, kao što su: podrška naporima da se kod industrijskih kapaciteta smanji emisija ugljen dioksida, angažovanje ekoloških izvora energije, koje neće izazvati klimatske promene, sve intenzivnije korišćenje informativno – komunikacionih tehnologija, razvoj, unapređenje tehnoloških procesa, jačanje inovativne delatnosti, odnosno poboljšanje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća. Novi pravni propisi jačaju takozvani tematski fokus, odnosno princip partnerstva u postupku korišćenja sredstava fonda, dalje podstiču inovacije i na društvenom planu, kao i međunacionalnu saradnju. Osim navedenog, nova pravna regulativa daje prednost ocenjivanju uspešnosti obavljenog zadatka, pojednostavljuje metodiku merenja uspešnosti, odnosno osigurava efikasno trošenje finansijskih sredstava.

U slučaju svake kategorije regija, definiše se proporcionalno finansijsko učešće Evropskog socijalnog fonda (kod manje razvijenih regija ono je 25%, kod prelaznih regija 40%, a kod razvijenih regija 52%). Na bazi ovih proporcija Evropski socijalni fon iz celog budžeta namenjenog kohezivnoj politici raspolaže sa 25% sredstava, odnosno 84 milijardi evra.

Kohezioni fond

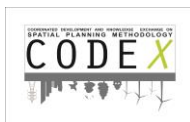
Kohezioni fond na planu zaštite životne sredine i dalje će pružati materijalnu pomoć sledećim teritorijalnim ulaganjima:

1. prestrojavanje u vezi klimatskih promena, smanjivanje rizika;
2. pročišćavanje otpadnih voda i upravljanje otpadom; kao i
3. zaštita urbane sredine.

U saglasnosti sa višegodišnjom praksom i predlozima fonda, energetske investicije koje štite prirodnu sredinu, i dalje će predstavljati predmet finansiranja.

Ulaganja na planu energetske efikasnosti i korišćenja obnovljivih izvora energije biće takođe na listi finansiranja ovog fonda. Kohezioni fond će i po tematici transpoorta biti aktivan tj. ulagaće raspoloživi novac u transportne sistema sa umanjenom transmisijom ugljen dioksida i u razvoj gradskog saobraćaja.

Kohezioni fond, sa investicijama namenjenim trans-evropskom prevoznom sistemu (TEPS) i na planu zaštite životne sredine i dalje će pomagati zemlje članice, kod kojih je domaći proizvod po glavi stanovnika manji od 90% proseka članica EU. Jedan deo sredstava Kohezionog fonda (10 milijardi evra) biće odvojeno za finansiranje unapređenja sistema prevoza, koji se inače obavlja iz Sredstava za evropsko povezivanje.

Evropska teritorijalna saradnja je jedan od ciljeva kohezione politike, koji obezbeđuje institucionalni okvir za saradnju i razmenu mišljenja, kao i zajedničko delovanje po zajedničkim temama između nacionalnih, regionalnih i lokalnih aktera različitih država članica EU.

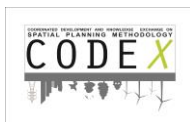
3.2. NACIONALNO ZAKONODAVSTVO

Prilikom izrade Analize i razmatranja socio-ekonomskog aspekta nerazvijenih i marginalizovanih područja u AP Vojvodini uzeta je u obzir sledeća navedena nacionalna zakonska regulativa. U daljem tekstu biće nabrojani relevantni zakoni i druga pravna akta, i biće dati kratki izvodi na najznačajnija, kada je u pitanju regionalni razvoj i socio ekonomski aspekt područja obuhvaćenog Analizom.

1. Zakon o regionalnom razvoju ("Službeni glasnik RS", br. 51/09 i 30/10)
2. Zakon o planiranju i izgradnji ("Službeni glasnik RS", br. 72/09, 81/09-ispravka, 64/10-US, 24/11, 121/12, 42/13-US i 50/13-US);
3. Uredba o utvrđivanju Programa imlementacije Prostornog plana Republike Srbije od 2010. do 2020. godine, za period od 2011. do 2015.godine ("Službeni glasnik RS", broj 102/11)
4. Zakon o Prostornom planu Republike Srbije od 2010. do 2020. godine ("Službeni glasnik RS", broj 88/10);
5. Zakon o teritorijalnoj organizaciji Republike Srbije ("Službeni glasnik RS", broj 129/07)
6. Zakon o zaštiti državne granice ("Službeni glasnik RS", broj 97/08);
7. Zakon o državnom premeru i katastru ("Službeni glasnik RS", br. 72/09 i 18/10)
8. Zakon o lokalnoj samoupravi ("Službeni glasnik RS", broj 129/07);
9. Zakon o utvrđivanju nadležnosti Autonomne Pokrajine Vojvodine ("Službeni glasnik RS", broj 99/09 i 67/12-US)
10. Zakona o javnim službama ("Službeni glasnik RS", br.42/91, 71/94 i 79/05-dr. zakon);
11. Zakon o poljoprivrednom zemljištu ("Službeni glasnik RS", br. 62/06, 65/08-dr. zakon i 41/09);
12. Zakon o poljoprivredi i ruralnom razvoju ("Službeni glasnik RS", broj 41/09);
13. Zakon o vodama ("Službeni glasnik RS", br. 30/10 i 93/12);
14. Zakon o vodama ("Službeni glasnik RS", br. 46/91, 53/93, 53/93-dr.zakon, 67/93-dr.zakon, 48/94-dr.zakon, 54/96, 101/05-dr.zakon, prestao da važi osim odredaba čl. 81 do 96.);
15. Zakon o javnim putevima ("Službeni glasnik RS", br. 101/05, 123/07, 101/11 i 93/12);
16. Zakon o bezbednosti saobraćaja na putevima ("Službeni glasnik RS", br. 41/09, 53/10, 101/11 i 32/13-US)
17. Zakon o vazдушnom saobraćaju ("Službeni glasnik RS", br. 73/10, 57/11 i 93/12);
18. Zakon o železnici ("Službeni glasnik RS", broj 45/13);
19. Zakon o zaštiti životne sredine ("Službeni glasnik RS", br. 135/04, 36/09, 36/09-dr. zakon, 72/09-dr. zakon i 43/11-US);
20. Zakon o integrisanom sprečavanju i kontroli zagađivanja životne sredine ("Službeni glasnik RS", broj 135/04);
21. Zakon o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu ("Službeni glasnik RS", br. 135/04 i 88/10);
22. Zakon o zaštiti vazduha ("Službeni glasnik RS", broj 36/09 i 13/10);
23. Zakon o zdravstvenoj zaštiti ("Službeni glasnik RS", broj 107/05, 72/09-dr. zakon, 88/10, 99/10 i 57/11)
24. Zakon o zaštiti od nejonizujućih zračenja ("Službeni glasnik RS" broj 36/09);
25. Zakon o upravljanju otpadom ("Službeni glasnik RS", br. 36/09 i 88/10);
26. Zakon o turizmu ("Službeni glasnik RS", br. 36/09, 88/10, 99/11-dr. zakon i 93/12);
27. Zakon o sportu ("Službeni glasnik RS", br. 24/11, 99/11-dr.zakon i 99/11-dr.zakon)
28. Zakon o socijalnoj zaštiti (Službeni glasnik RS", br. 24/11)
29. Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja ((Službeni glasnik RS", br. 72/09, 52/2011 i 55/2013)
30. Zakon o javnom zdravlju („Službeni glasnik RS“, br. 72/2009),
31. Zakon o zdravstvenom osiguranju („Službeni glasnik RS“, br. 101/05, 109/05, 57/11),
32. Zakon o osnovama vaspitanja i obrazovanja („Službeni glasnik RS“, br. 72/09),
33. Zakon o visokom obrazovanju („Službeni glasnik RS“, br. 76/05, 97/08, 44/10, 53/11, 93/12),
34. Zakon o kulturi („Službeni glasnik RS“, br. 72/2009),
35. Zakon o kontroli državne pomoći, („Službeni glasnik RS“, br.
36. Zakon o tržištu kapitala („Službeni glasnik RS“, br. 31/2011),
37. Zakon o investicionim fondovima, („Službeni glasnik RS“, br. 46/06, 51/09)

The project is co-financed by the
European Union

38. Zakon o zdravstvenoj zaštiti (Službeni glasnik RS“, br. 107/2005, 72/2009, 88/2010, 99/2010, 57/2011, 119/2012, 045/2013-dr.zakon)
39. Zakon o šumama ("Službeni glasnik RS" broj 30/10 i 93/12);
40. Zakon o šumama ("Službeni glasnik RS" br. 46/91, 83/92, 53/93-dr.zakon, 54/93, 60/93-ispravka, 67/93-dr. zakon, 48/94-dr.zakon, 54/96, 101/05-dr. zakon, prestao da važi osim odredbi čl. 9. do 20.);
41. Zakon o zaštiti prirode ("Službeni glasnik RS", br. 36/09, 88/10 i 91/10-ispravka);
42. Zakon o vanrednim situacijama ("Službeni glasnik RS", br. 111/09, 92/11 i 93/12);
43. Zakon o odbrani ("Službeni glasnik RS", br. 116/07, 88/09, 88/09-dr.zakon i 104/09-dr.zakon) i mnogi dr.

U daljem tekstu biće opisani neki od najvažnijih za predmetnu Analizu.

a) Zakon o regionalnom razvoju

Ovim zakonom određuju se nazivi regiona i uređuju se: način određivanja oblasti koje čine region i način određivanja jedinica lokalne samouprave koje čine oblast; pokazatelji stepena razvijenosti regiona i jedinica lokalne samouprave; razvrstavanje regiona i jedinica lokalnih samouprava prema stepenu razvijenosti; razvojni dokumenti; subjekti regionalnog razvoja; mere i podsticaji i izvori finansiranja za sprovođenje mera regionalnog razvoja.

Ciljevi podsticanja regionalnog razvoja su:

- 1) sveukupni društveno-ekonomski održivi razvoj;
- 2) smanjenje regionalnih i unutar-regionalnih dispariteta, u stepenu društveno ekonomskog razvoja i uslova života, sa naglaskom na podsticanje razvoja nedovoljno razvijenih, devastiranih industrijskih i ruralnih područja;
- 3) smanjenje negativnih demografskih kretanja;
- 4) razvoj ekonomije bazirane na znanju, inovativnosti, savremenim naučno- tehnološkim dostignućima i organizaciji upravljanja;
- 5) razvoj konkurentnosti na svim nivoima;
- 6) uspostavljanje pravnog i institucionalnog okvira za planiranje, organizovanje, koordiniranje i realizaciju razvojnih aktivnosti;
- 7) podsticanje međupštinske, međuregionalne, prekogranične i međunarodne saradnje u pitanjima od zajedničkog interesa;
- 8) efikasnije korišćenje domaćih prirodnih resursa i dobara, kao i stranih resursa, na republičkom, pokrajinskom, regionalnom i lokalnom nivou.

Podsticanje regionalnog razvoja zasniva se na sledećim načelima:

- 1) načelu celovitosti (sprovođenje politike regionalnog razvoja na celoj teritoriji Republike Srbije);
- 2) načelu sinhronizacije (integracija, koordinacija i komplementarnost i usklađivanje regulative, institucija i aktivnosti Vlade i autonomnih pokrajina, jedinica lokalne samouprave, drugih institucija i organizacija i međunarodnih partnera u planiranju i sprovođenju politike regionalnog razvoja);
- 3) načelu solidarnosti i jednakih mogućnosti za sve (socijalna dimenzija razvoja, podsticanje razvoja nedovoljno razvijenih područja i posebno ugroženih ili marginalizovanih grupa stanovništva);
- 4) načelu partnerstva (participacija i sinergija - politika regionalnog razvoja zasnovana na partnerstvu i sinergijskom delovanju javnog, privatnog i civilnog sektora, domaćih i međunarodnih organizacija i institucija);
- 5) načelu planiranja (planiranje regionalnog razvoja na osnovu razvojnih dokumenata na republičkom, regionalnom i lokalnom nivou);
- 6) načelu supsidijarnosti (decentralizacija u obavljanju poslova pripreme, izvođenja i nadzora programa za podsticanje regionalnog razvoja na regionalnom i lokalnom nivou, uz prethodno obezbeđene institucionalne i kadrovske kapacitete, odnosno ljudske resurse);
- 7) načelu javnosti (javna dostupnost razvojnih dokumenata, kriterijuma za izbor, planiranja i odabira razvojnih projekata kao i kadrova);
- 8) načelu kontrole i vrednovanja (kontrola i praćenje izrade i realizacije razvojnih dokumenata i projekata, kao i ocena efekata njihove primene);
- 9) načelu efektivnosti i efikasnosti upotrebe sredstava za finansiranje podsticanja regionalnog razvoja (sredstava budžeta Republike Srbije, budžeta autonomnih pokrajina, budžeta lokalnih samouprava, izvora međunarodne pomoći, fondova Evropske unije, privatnih i drugih izvora za realizaciju razvojnih projekata);

The project is co-financed by the
European Union

- 10) načelu koncentracije (finansijska sredstva namenjena za regionalni razvoj usmeravaju se na realizaciju prioriternih aktivnosti regionalnog razvoja);
- 11) načelu ravnomernosti regionalnog razvoja (podsticanje bržeg razvoja nedovoljno razvijenih regiona i jedinica lokalne samouprave);
- 12) načelu održivosti i unapređenja životnog standarda (povećanje životnog standarda sadašnjih generacija, uz obezbeđenje povećanja svih razvojnih potencijala budućih generacija);
- 13) načelu racionalnosti (podrška aktivnostima čiji su ciljevi realni, a rezultati ostvarivi i merljivi);
- 14) načelu usklađenosti sa pravilima Evropske unije (uspostavljanje pravnog i institucionalnog okvira u skladu sa standardima, najboljim praksama i regulativama Evropske unije i domaćeg zakonodavstva).

b) Zakon o socijalnoj zaštiti

Ovim zakonom uređuje se delatnost socijalne zaštite, ciljevi i načela socijalne zaštite, prava i usluge socijalne zaštite, postupci za ostvarivanje prava u socijalnoj zaštiti i korišćenje usluga socijalne zaštite, prava i obaveze korisnika socijalne zaštite, osnivanje i rad ustanova socijalne zaštite, uslovi pod kojima usluge socijalne zaštite mogu pružati drugi oblici organizovanja, nadzor nad radom ustanova socijalne zaštite, inspekcijski nadzor u vršenju delatnosti socijalne zaštite, položaj stručnih radnika i stručnih saradnika u socijalnoj zaštiti, osnivanje Komore socijalne zaštite, podrška i unapređenje kvaliteta stručnog rada u sistemu socijalne zaštite, finansiranje socijalne zaštite, kao i druga pitanja od značaja za socijalnu zaštitu.

Socijalna zaštita, u smislu ovog zakona, predstavlja organizovana društvena delatnost od javnog interesa čiji je cilj pružanje pomoći i osnaživanje za samostalan i produktivan život u društvu pojedinaca i porodica, kao i sprečavanje nastajanja i otklanjanje posledica socijalne isključenosti.

Ciljevi socijalne zaštite su:

- 1) dostići, odnosno održavati minimalnu materijalnu sigurnost i nezavisnost pojedinca i porodice u zadovoljavanju životnih potreba;
- 2) obezbediti dostupnost usluga i ostvarivanje prava u socijalnoj zaštiti;
- 3) stvoriti jednake mogućnosti za samostalni život i podsticati na socijalnu uključenost;
- 4) očuvati i unaprediti porodične odnose, kao i unaprediti porodičnu, rodnu i međugeneracijsku solidarnost;
- 5) preduprediti zlostavljanje, zanemarivanje ili eksploataciju, odnosno otkloniti njihove posledice.

Ciljevi socijalne zaštite ostvaruju se pružanjem usluga socijalne zaštite i drugim aktivnostima koje predupređuju, umanjuju ili otklanjaju zavisnost pojedinaca i porodica od socijalnih službi.

Svaki pojedinac i porodica kojima je neophodna društvena pomoć i podrška radi savladavanja socijalnih i životnih teškoća i stvaranja uslova za zadovoljenje osnovnih životnih potreba imaju pravo na socijalnu zaštitu, u skladu sa zakonom.

Prava na socijalnu zaštitu obezbeđuju se pružanjem usluga socijalne zaštite i materijalnom podrškom.

c) Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja

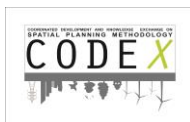
Ovim zakonom uređuju se osnove sistema predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja i vaspitanja, i to: principi, ciljevi i standardi obrazovanja i vaspitanja, način i uslovi za obavljanje delatnosti predškolskog vaspitanja i obrazovanja, osnovnog i srednjeg obrazovanja i vaspitanja, vrste programa obrazovanja i vaspitanja, osnivanje, organizacija, finansiranje i nadzor nad radom ustanova obrazovanja i vaspitanja (u daljem tekstu: ustanova), kao i druga pitanja od značaja za obrazovanje i vaspitanje.

Sistem obrazovanja i vaspitanja mora da obezbedi za svu decu, učenike i odrasle:

- 1) jednako pravo i dostupnost obrazovanja i vaspitanja bez diskriminacije i izdvajanja po osnovu pola, socijalne, kulturne, etničke, religijske ili druge pripadnosti, mestu boravka, odnosno prebivališta, materijalnog ili zdravstvenog stanja, teškoća i smetnji u razvoju i invaliditeta, kao i po drugim osnovama;
- 2) kvalitetno i uravnoteženo obrazovanje i vaspitanje, zasnovano na tekovinama i dostignućima savremene nauke i prilagođeno uzrasnim i ličnim obrazovnim potrebama svakog deteta, učenika i odraslog;
- 3) obrazovanje i vaspitanje u demokratski uređenoj i socijalno odgovornoj ustanovi u kojoj se neguje otvorenost, saradnja, tolerancija, svest o kulturnoj i civilizacijskoj povezanosti u svetu, posvećenost osnovnim moralnim vrednostima, vrednostima pravde, istine, solidarnosti, slobode, poštenja i odgovornosti i u kojoj je osigurano puno poštovanje prava deteta, učenika i odraslog;
- 4) usmerenost obrazovanja i vaspitanja na dete i učenika kroz raznovrsne oblike nastave, učenja i ocenjivanja kojima se izlazi u susret različitim potrebama učenika, razvija motivacija za učenje i podiže kvalitet postignuća;

The project is co-financed by the
European Union

- 5) jednake mogućnosti za obrazovanje i vaspitanje na svim nivoima i vrstama obrazovanja i vaspitanja, u skladu sa potrebama i interesovanjima dece, učenika i odraslih, bez prepreka za promene, nastavljanje i upotpunjavanje obrazovanja i obrazovanje tokom celog života;
- 6) osposobljenost za rad učenika i odraslih usklađenu sa savremenim zahtevima profesije za koju se pripremaju.

Ciljevi obrazovanja i vaspitanja su:

- 1) pun intelektualni, emocionalni, socijalni, moralni i fizički razvoj svakog deteta, učenika i odraslog, u skladu sa njegovim uzrastom, razvojnim potrebama i interesovanjima;
- 2) sticanje kvalitetnih znanja, veština i stavova koje su svima neophodne za lično ostvarenje i razvoj, inkluziju i zaposlenje i sticanje i razvijanje osnovnih kompetencija u pogledu komunikacije na maternjem jeziku, komunikacije na stranim jezicima, matematičke pismenosti i osnovnih kompetencija u nauci i tehnologiji, digitalne kompetencije, kompetencije učenja kako se uči, međuljudske i građanske kompetencije i kulturnog izražavanja;
- 3) razvoj stvaralačkih sposobnosti, kreativnosti, estetske percepcije i ukusa;
- 4) razvoj sposobnosti pronalaženja, analiziranja, primene i saopštavanja informacija, uz vešto i efikasno korišćenje informaciono-komunikacionih tehnologija;
- 5) osposobljavanje za rešavanje problema, povezivanje i primenu znanja i veština u daljem obrazovanju, profesionalnom radu i svakodnevnom životu radi unapređivanja ličnog života i ekonomskog, socijalnog i demokratskog razvoja društva;
- 6) razvoj motivacije za učenje, osposobljavanje za samostalno učenje, učenje i obrazovanje tokom celog života i uključivanje u međunarodne obrazovne i profesionalne procese;
- 7) razvoj svesti o sebi, samoinicijative, sposobnosti samovrednovanja i izražavanja svog mišljenja;
- 8) osposobljavanje za donošenje valjanih odluka o izboru daljeg obrazovanja i zanimanja, sopstvenog razvoja i budućeg života;
- 9) osposobljavanje za rad i zanimanje stvaranjem stručnih kompetencija, u skladu sa zahtevima zanimanja, potrebama tržišta rada, razvojem savremene nauke, ekonomije, tehnike i tehnologije;
- 10) razvoj i praktikovanje zdravih životnih stilova, svesti o važnosti sopstvenog zdravlja i bezbednosti, potrebe negovanja i razvoja fizičkih sposobnosti;
- 11) razvoj svesti o značaju održivog razvoja, zaštite i očuvanja prirode i životne sredine, ekološke etike i zaštite životinja;
- 12) razvoj sposobnosti komuniciranja, dijaloga, osećanja solidarnosti, kvalitetne i efikasne saradnje sa drugima i sposobnosti za timski rad i negovanje drugarstva i prijateljstva;
- 13) razvijanje sposobnosti za ulogu odgovornog građanina, za život u demokratski uređenom i humanom društvu zasnovanom na poštovanju ljudskih i građanskih prava, prava na različitost i brizi za druge, kao i osnovnih vrednosti pravde, istine, slobode, poštenja i lične odgovornosti;
- 14) formiranje stavova, uverenja i sistema vrednosti, razvoj ličnog i nacionalnog identiteta, razvijanje svesti i osećanja pripadnosti državi Srbiji, poštovanje i negovanje srpskog jezika i svog jezika, tradicije i kulture srpskog naroda, nacionalnih manjina i etničkih zajednica, drugih naroda, razvijanje multikulturalizma, poštovanje i očuvanje nacionalne i svetske kulturne baštine;
- 15) razvoj i poštovanje rasne, nacionalne, kulturne, jezičke, verske, rodne, polne i uzrasne ravnopravnosti, tolerancije i uvažavanje različitosti;
- 16) povećanje obrazovnog nivoa stanovništva i razvoj Republike Srbije kao države zasnovane na znanju.

d) Zakon o zdravstvenoj zaštiti

Ovim zakonom uređuje se sistem zdravstvene zaštite, organizacija zdravstvene službe, društvena briga za zdravlje stanovništva, opšti interes u zdravstvenoj zaštiti, prava i obaveze pacijenata, zdravstvena zaštita stranaca, kao i druga pitanja od značaja za organizaciju i sprovođenje zdravstvene zaštite.

Zdravstvena zaštita, u smislu ovog zakona, jeste organizovana i sveobuhvatna delatnost društva sa osnovnim ciljem da se ostvari najviši mogući nivo očuvanja zdravlja građana i porodice, i obuhvata sprovođenje mera za očuvanje i unapređenje zdravlja građana, sprečavanje, suzbijanje i rano otkrivanje bolesti, povreda i drugih poremećaja zdravlja i blagovremeno i efikasno lečenje i rehabilitaciju.

Društvena briga za zdravlje stanovništva ostvaruje se na nivou Republike, autonomne pokrajine, opštine, odnosno grada, poslodavca i pojedinca.

The project is co-financed by the
European Union

U okviru društvene brige za zdravlje obezbeđuje se zdravstvena zaštita koja obuhvata:

- 1) očuvanje i unapređenje zdravlja, otkrivanje i suzbijanje faktora rizika za nastanak oboljenja, sticanje znanja i navika o zdravom načinu života;
- 2) sprečavanje, suzbijanje i rano otkrivanje bolesti;
- 3) pravovremenu dijagnostiku, blagovremeno lečenje, rehabilitaciju obolelih i povređenih;
- 4) informacije koje su stanovništvu ili pojedincu potrebne za odgovorno postupanje i za ostvarivanje prava na zdravlje.

e) Zakon o poljoprivredi i ruralnom razvoju

Ovim zakonom uređuju se: ciljevi poljoprivredne politike i način njenog ostvarivanja, vrste podsticaja u poljoprivredi, uslovi za ostvarivanje prava na podsticaje, korisnici podsticaja, registar poljoprivrednih gazdinstava, evidentiranje i izveštavanje u poljoprivredi, integrisani poljoprivredni informacioni sistem, nadzor nad sprovođenjem ovog zakona.

Poljoprivredna politika i politika ruralnog razvoja Republike Srbije obuhvata mere i aktivnosti koje preduzimaju nadležni organi, u cilju:

- 1) jačanja konkurentnosti poljoprivrednih proizvoda na tržištu;
- 2) obezbeđivanja kvalitetne i zdravstveno ispravne hrane;
- 3) obezbeđivanja podrške životnom standardu za poljoprivrednike koji ne mogu svojom proizvodnjom da obezbede ekonomski opstanak na tržištu;
- 4) obezbeđivanja podrške ruralnom razvoju;
- 5) zaštite životne sredine od negativnih uticaja poljoprivredne proizvodnje.

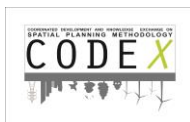
Poljoprivredna politika i politika ruralnog razvoja Republike Srbije sprovode se realizacijom Strategije poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije, Nacionalnog programa za poljoprivredu i Nacionalnog programa za ruralni razvoj.

Strategijom poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije određuju se dugoročni pravci razvoja poljoprivrede, i to: uspostavljanje tržišne ekonomije, povećanje profitabilnosti poljoprivrede Republike Srbije i briga o razvoju ruralnih oblasti.

Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije usklađuje se sa strateškim dokumentima Republike Srbije i donosi je Vlada, na predlog Ministarstva, za period od najmanje 10 godina.

Ministarstvo prati realizaciju Strategije i predlaže njeno usklađivanje sa realnim potrebama u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja.

Nacionalni program ruralnog razvoja sadrži mere i druge aktivnosti, kao i očekivane rezultate, oblike, vrste namene i obim pojedinih mera podsticaja Nacionalni program ruralnog razvoja, na predlog Ministarstva, donosi Vlada za period koji ne može biti duži od sedam godina.

3.3. OSNOVNI NACIONALNI STRATEŠKI DOKUMENTI

Strategije predstavljaju relevantna dokumenta na nacionalnom nivou i donose se po oblastima na državnom i pokrajinskom nivou.

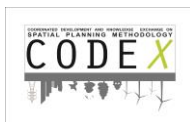
U ovoj Analizi ugrađene su smernice i strateška opredeljenja iz nekih od njih koje su kasnije i detaljnije elaborirane, ali su navedene sve relevantne strategije koje su od značaja za razvoj nerazvijenih i marginalizovanih pograničnih područja u AP Vojvodini:

- Nacionalna strategija održivog razvoja ("Službeni glasnik RS", broj 57/08),
- Strategija regionalnog razvoja Republike Srbije za period od 2007. do 2012. godine ("Službeni glasnik RS", broj 21/07),
- Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije ("Službeni glasnik RS", broj 88/09),
- Strategija integrisanog upravljanja granicom u Republici Srbiji ("Službeni glasnik RS", broj 11/06),
- Strategija razvoja zvanične statistike u Republici Srbiji ("Službeni glasnik RS", broj 11/06),
- Strategija razvoja zvanične statistike u Republici Srbiji u periodu od 2009. do 2012. godine ("Službeni glasnik RS", broj 7/09),
- Strategija podsticanja i razvoja stranih ulaganja ("Službeni glasnik RS", broj 22/06),
- Nacionalna strategija za uključivanje Republike Srbije u mehanizam čistog razvoja Kjoto protokola za sektore upravljanja otpadom, poljoprivrede i šumarstva ("Službeni glasnik RS", broj 8/10),
- Strategija razvoja poljoprivrede Srbije ("Službeni glasnik RS", broj 78/05),
- Strategija razvoja šumarstva Republike Srbije ("Službeni glasnik RS", broj 59/06),
- Strategija razvoja energetike Republike Srbije do 2015. godine ("Službeni glasnik RS", broj 44/05),
- Program ostvarivanja Strategije razvoja energetike Republike Srbije do 2015. godine za period od 2007. do 2012. godine ("Službeni glasnik RS", br. 17/07, 73/07, 99/09 i 27/10),
- Strategija razvoja železničkog, drumskog, vodnog, vazdušnog i intermodalnog transporta u Republici Srbiji od 2008. do 2015. godine ("Službeni glasnik RS", broj 4/08),
- Strategija razvoja slobodnih zona u RS za period od 2011. do 2016. godine ("Službeni glasnik RS", broj 22/11),
- Strategija i politika razvoja industrije RS 2011-2020. ("Službeni glasnik RS", broj 55/11),
- Strategija razvoja turizma Republike Srbije ("Službeni glasnik RS", broj 91/06),
- Strategija razvoja turizma Vojvodine - Marketing strategija turizma Vojvodine ("Službeni list APV", broj 6/10),
- Strategija razvoja konkurentnih i inovativnih malih i srednjih preduzeća za period od 2008. do 2013. godine ("Službeni glasnik RS", broj 103/08),
- Strategija razvoja trgovine Republike Srbije ("Službeni glasnik RS", broj 15/09),
- Strategija uvođenja čistije proizvodnje u Republici Srbiji ("Službeni glasnik RS", broj 17/09),
- Nacionalna strategija održivog korišćenja prirodnih resursa i dobara ("Službeni glasnik RS", broj 33/12)
- Nacionalni program zaštite životne sredine ("Službeni glasnik RS", broj 12/10)
- Strategija vodosnabdevanja i zaštite voda u AP Vojvodini ("Službeni list APV", broj 1/10)
- Strategija upravljanja otpadom za period 2010-2019 ("Službeni glasnik RS", broj 29/10)
- Strategija razvoja socijalne zaštite ("Službeni glasnik RS", broj 108/05)
- Nacionalna strategija o starenju ("Službeni glasnik RS", broj 76/06)
- Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji ("Službeni glasnik RS", broj 1/07)
- Strategija razvoja zdravlja mladih u Republici Srbiji ("Službeni glasnik RS", br. 104/06)
- Strategija podsticanja rađanja ("Službeni glasnik RS", br. 13/08)
- Nacionalna strategija za mlade ("Službeni glasnik RS", br. 55/08)
- Strategija razvoja stručnog obrazovanja u Republici Srbiji ("Službeni glasnik RS", br. 1/07)
- Strategija razvoja obrazovanja odraslih u Republici Srbiji ("Službeni glasnik RS", br.1/07)
- Akcioni plan politike za mlade u Vojvodini ("Službeni list APV", br. 18/2005)
- Program demografskog razvoja Autonomne Pokrajine Vojvodine sa merama za njegovo sprovođenje ("Službeni list APV", broj 3/2005)
- Strategija razvoja sporta u Republici Srbiji za period od 2009. do 2013. godine ("Službeni glasnik RS", broj 110/08) i mnoge druge.

U narednom tekstu će biti dat pregled nekih od najvažnijih za ovu Analizu.

The project is co-financed by the
European Union

3.3.1. STRATEGIJA REGIONALNOG RAZVOJA REPUBLIKE SRBIJE ZA PERIOD OD 2007. DO 2012. GODINE

Strategija regionalnog razvoja Republike Srbije za period od 2007. do 2012. godine ("Službeni glasnik RS", broj 21/07), (u daljem tekstu: Strategija) predstavlja prvi strateški razvojni dokument iz oblasti regionalnog razvoja koji na konzistentan i celovit način definiše osnovne razvojne prioritete regionalnog razvoja zemlje i načine njihovog ostvarivanja u narednim godinama.

Ustav Republike Srbije (u daljem tekstu: Ustav) posebnu pažnju je posvetio regionalnom razvoju, obavezi države da se stara o ravnomernom regionalnom razvoju (član 94), pre svega, o razvoju nedovoljno razvijenih područja. Tako, Republika Srbija uređuje i obezbeđuje "razvoj Republike Srbije, politiku i mere za podsticanje ravnomernog razvoja pojedinih delova Republike Srbije, uključujući i razvoj nedovoljno razvijenih područja" (član 97. tačka 12). Prvi korak u sprovođenju ustavnih nadležnosti Republike Srbije država će ostvariti donošenjem Strategije i nakon toga zakona kojim će se urediti oblast regionalnog razvoja.

Kompleksnost nasleđenih regionalnih problema Republike Srbije uz pojavu novog regionalnog "tranzicionog siromaštva" dostigli su takve razmere, da je bilo neophodno pristupiti definisanju novog koncepta regionalnog razvoja. U tom kontekstu primarni cilj Strategije je donošenje novih institucionalnih rešenja, jer sva dosadašnja iskustva, kao i postojeće tendencije u regionalnom razvoju, ukazuju da neadekvatan regionalni razvoj nije samo posledica defekata primenjivane politike regionalnog razvoja, nego prvenstveno nedostataka sistemskih i institucionalnih regulativnih mehanizama.

Razmere regionalnih neravnomernosti ukazuju da je Republici Srbiji danas ovakav razvojni dokument neophodan, kako bi se jasno sagledali putevi ostvarivanja osnovnog cilja, a to je podsticanje ravnomernog regionalnog razvoja Republike Srbije.

Operacionalizacija ovog cilja podrazumeva, pre svega:

- podizanje regionalne konkurentnosti;
- smanjenje regionalnih neravnomernosti i siromaštva;
- izgradnja institucionalne regionalne infrastrukture.

Strategijom regionalnog razvoja Republike Srbije definisani su ciljevi i strateški pravci ravnomernog regionalnog razvoja Republike Srbije i to;

- Održivi razvoj treba da rezultira u dugoročno balansiranom razvoju sve tri komponente blagostanja (ekonomska, socijalna i komponenta životne sredine).
- Podizanje regionalne konkurentnosti,
- Smanjenje regionalnih neravnomernosti i siromaštva,
- Zaustavljanje negativnih demografskih kretanja,
- Nastavak procesa decentralizacije,
- Ekonomska integracija srpske zajednice u AP Kosovo i Metohija,
- Izgradnja institucionalne regionalne infrastrukture.

Strategijom regionalnog razvoja Republike Srbije definisane su i razvojne politike u funkciji podsticanja regionalnog razvoja i to: fiskalna politika, kreditna politika, državna pomoć, politika zapošljavanja, politika ekonomskih odnosa sa inostranstvom, investiciona politika, politika stranih ulaganja, politika konkurentnosti, industrijska politika, politika razvoja preduzetništva, agrarna politika, podsticanje razvoja privredne infrastrukture, turizam, socijalna politika, prostorno planiranje i regionalni razvoj, politika zaštite životne sredine i koordinacija razvojnih politika.

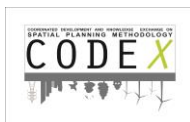
Razvojne politike u funkciji podsticanja regionalnog razvoja, pored osnovne funkcije koja podrazumeva obezbeđenje održivog i stabilnog ekonomskog razvoja, podizanje konkurentnosti privrede, nastavak strukturnih reformi, povećanje zaposlenosti i smanjenje siromaštva, imaju za cilj otklanjanje regionalnih neravnomernosti u stepenu ekonomske razvijenosti regiona, što pretstavlja jedno od najkompleksnijih ograničenja ukupnom razvoju Republike Srbije.

Sprovođenje politike ravnomernog regionalnog razvoja mora da proizlazi iz zakonodavnog okvira koji definiše ciljeve, principe i organizaciju podsticanja ravnomernog regionalnog razvoja i alokaciju razvojnih podsticaja kao i kriterijume za utvrđivanje NRP (ekonomski nerazvijenih područja i područja sa posebnim razvojnim problemima).

Mere i aktivnosti, sa rokovima, zadacima i organima i organizacijama nadležnim za sprovođenje ove strategije definisane su Akcionim planom.

The project is co-financed by the
European Union

3.3.2. NACIONALNA STRATEGIJA ODRŽIVOG RAZVOJA ("SLUŽBENI GLASNIK RS", BROJ 57/08)

Održivi razvoj podrazumeva izradu modela koji na kvalitetan način zadovoljavaju društveno-ekonomske potrebe i interese građana, a istovremeno uklanjaju ili znatno smanjuju uticaje koji prete ili štete životnoj sredini i prirodnim resursima. Dugoročni koncept održivog razvoja podrazumeva stalni ekonomski rast koji osim ekonomske efikasnosti, tehnološkog napretka, više čistijih tehnologija, inovativnosti celog društva i društveno odgovornog poslovanja obezbeđuje smanjenje siromaštva, dugoročno bolje korišćenje resursa, unapređenje zdravstvenih uslova i kvaliteta života i smanjenje zagađenja na nivo koji mogu da izdrže činioci životne sredine, sprečavanje novih zagađenja i očuvanje biodiverziteta. Jedan od najvažnijih ciljeva održivog razvoja jeste otvaranje novih radnih mesta i smanjenje stope nezaposlenosti, kao i smanjenje rodne i društvene nejednakosti marginalizovanih grupa, podsticanje zapošljavanja mladih i lica sa invaliditetom, kao i drugih rizičnih grupa.

Održivi razvoj podrazumeva i usklađivanje različitih razvojnih aspekata i suprotstavljenih motiva sadržanih u programima pojedinih sektora.

Ključni nacionalni prioriteti Republike Srbije čije će ispunjenje u najvećoj meri omogućiti ostvarenje vizije održivog razvoja do 2017. godine jesu:

- 1) Članstvo u EU. Da bi ostvarila svoje osnovno strateško-političko opredeljenje - uključivanje u evropske integrativne tokove, pridruživanje, a potom i pristupanje EU, Republika Srbija mora da ispuní brojne složene i međusobno povezane uslove koje je EU formulisala pre više od decenije.
- 2) Razvoj konkurentne tržišne privrede i uravnotežen ekonomski rast, podsticanje inovacija, stvaranje boljih veza između nauke, tehnologije i preduzetništva, povećanje kapaciteta za istraživanje i razvoj, uključujući nove informacione i komunikacione tehnologije.
- 3) Razvoj i obrazovanje ljudi, povećanje zapošljavanja i socijalna uključenost, stvaranje većeg broja radnih mesta, privlačenje stručnjaka, unapređivanje kvaliteta i prilagodljivosti radne snage, veća ulaganja u ljudske resurse.
- 4) Razvoj infrastrukture i ravnomeran regionalni razvoj, unapređivanje atraktivnosti zemlje i obezbeđenje adekvatnog kvaliteta i nivoa usluga.
- 5) Zaštita i unapređenje životne sredine i racionalno korišćenje prirodnih resursa, očuvanje i unapređivanje sistema zaštite životne sredine, smanjenje zagađenja i pritisaka na životnu sredinu, korišćenje prirodnih resursa tako da ostanu raspoloživi i za buduće generacije, za šta je potrebno ostvariti.

Jedan od nacionalnih prioriteta za dostizanje održivog razvoja u Republici Srbiji odnosi se na zaštitu i unapređenje životne sredine i racionalno korišćenje prirodnih resursa. To podrazumeva integraciju i usaglašavanje ciljeva i mera svih sektorskih politika, harmonizaciju nacionalnih propisa sa zakonodavstvom EU i njihovu punu primenu.

Takođe, neophodno je ugraditi planove akcije u programsku dokumenta svih ekonomskih resora, a posebno poljoprivrede, šumarstva, vodoprivrede, ribarstva, rudarstva i drugih, čije je funkcionisanje i razvoj direktno povezano sa eksploatacijom prirodnih resursa. Neophodno je usvojiti specijalizovane programe i mere, koje će omogućiti aktivniju ulogu pojedinih resornih ministarstava u održivom razvoju ekonomske oblasti za koju su nadležni (na primer, agroekološki programi).

Razvoj čistijih tehnologija, povećanje energetske efikasnosti i korišćenje obnovljivih izvora energije, svakako će uticati na smanjenje zagađenja životne sredine.

3.3.3. NACIONALNA STRATEGIJA PRIVREDNOG RAZVOJA REPUBLIKE SRBIJE OD 2006. DO 2012. GODINE

Nacionalna strategija privrednog razvoja Republike Srbije od 2006. do 2012. godine (u daljem tekstu: Nacionalna strategija) predstavlja prvi razvojni dokument koji na konzistentan i celovit način definiše osnovne razvojne prioritete zemlje i načine njihovog ostvarivanja u narednim godinama.

Nacionalna strategija definiše osnovne ciljeve i pravce razvoja na putu ka modernom društvu, razvijenoj ekonomiji i većem kvalitetu života svih građana. To je istovremeno put pridruživanja i priključivanja Evropskoj

The project is co-financed by the
European Union

uniji (u daljem tekstu: EU) na kome će Republika Srbija aktivirati sve svoje ljudske, materijalne, prirodne i geostrateške potencijale, ubrzati reformske procese i afirmisati novu ulogu države.

Nacionalna strategija svoje uporište nalazi u poštovanju ključnih principa na kojima se danas zasniva svaki uspešan privredni i društveni razvoj.

Nacionalna strategija posvećuje punu pažnju ravnomernom regionalnom razvoju Republike Srbije. Problemi regionalnog razvoja Republike Srbije ogledaju se u regionalnim disproporcijama nivoa razvijenosti pojedinih područja, nerazvijenosti velikog broja opština, strukturnim neusklađenostima, institucionalnim problemima, nepovoljnim demografskim kretanjima i materijalnim ograničenjima.

U ukupnom privrednom razvoju Republike Srbije, posebnu težinu predstavljaju ogromne regionalne neravnomernosti s obzirom na činjenicu da su dosadašnji tokovi privrednog razvoja prouzrokovali prenaplašene disproporcije između pojedinih regiona, između regionalnih centara i okruženja, sela i grada.

Postoje dva osnovna uzroka velikih regionalnih razlika u nivou razvijenosti u Republici Srbiji. S jedne strane, reč je o posledicama ubrzanog procesa socijalističke industrijalizacije i urbanizacije u prethodnim decenijama, koji je imao obeležja ekstenzivnog i spontanog razvoja sa snažnim autarhičnim odlikama, ne samo na nivou velikih regionalnih celina, već i u okviru lokalnih zajednica. Ovaj proces često je bio praćen neracionalnim prostornim razmeštanjem ekonomskih aktivnosti što je bilo posledica netržišne alokacije faktora proizvodnje i davanja većeg značaja sektorskim u odnosu na strukturne i prostorne kriterijume.

S druge strane, velike razlike u razvijenosti pojedinih delova Republike Srbije posledica su nepostojanja neophodnog institucionalnog okvira za ravnomerniji regionalni razvoj.

Primaran dugoročan cilj je porast blagostanja ljudi u svim regionima Republike Srbije, sa prioritetima u onim oblastima gde su odstupanja od ovog cilja trenutno najveća, prevazilaženje naraslih regionalnih neravnomernosti u privrednoj aktivnosti i životnom standardu između regija i opština u Republici Srbiji, sa fokusom na bržoj valorizaciji lokalnog razvojnog potencijala. Realizacija ovog cilja primarno je determinisana: zaustavljanjem procesa depopulacije, sprovođenjem procesa decentralizacije vlasti i posebno fiskalne decentralizacije, ekonomskom regionalizacijom područja, kako bi se omogućio pristup strukturnim fondovima EU, usklađivanjem ekonomske, socijalne i prostorne dimenzije razvoja, koordiniranim usmeravanjem (teritorijalnom disperzijom) sredstava i drugih vidova pomoći u oblasti koje su definisane kao područja sa posebnim razvojnim problemima, prevencijom nastajanja novih područja sa velikim razvojnim problemima;, zaštitom bar minimalnih funkcionalnih naselja na celom području kako bi se pomoglo u zaštiti kulturnog područja, relativno poboljšanje pozicija regiona merenih odnosom BDP po kupovnoj moći stanovništva, u poređenju sa graničnim regionima susednih zemalja.

Osnovni cilj ove Strategije je povećanje standarda svih građana i dinamičan i održiv privredni razvoj. Operacionalizacija ovog cilja podrazumeva: visoku godišnju stopu rasta bruto domaćeg proizvoda (BDP); smanjenje nezaposlenosti i povećanje međunarodne konkurentnosti.

3.3.4. STRATEGIJA RAZVOJA SOCIJALNE ZAŠTITE ("SLUŽBENI GLASNIK RS", BROJ 108/05)

Oblast socijalne zaštite usmerena je ka poboljšanju socijalnog statusa građana na ličnom, porodičnom i širem socijalnom planu. Socijalna zaštita treba da jača društvenu koheziju i da neguje nezavisnost i sposobnost ljudi da pomognu sami sebi.

Efikasan sistem socijalne zaštite treba da odgovori na potrebe građana u novim okolnostima i da podržava ranjive i marginalizovane pojedince i grupe kojima je neophodna organizovana pomoć zajednice i države, kao i građane koji nisu u stanju da učešćem u ekonomskoj aktivnosti obezbede svoju egzistenciju.

Dalji razvoj efikasnije socijalne zaštite zahteva strateško planiranje za nastavak reformskih procesa u pravcu korenitih promena sistema, u kojima će učestvovati svi socijalni akteri. Sistemski pristup reformama treba nastaviti kroz mere, aktivnosti i mehanizme, koji će obezbediti najpovoljnije ishode za korisnike.

Pravovremena i delotvorna zaštita dece, starih i osoba sa invaliditetom obezbeđuje se izgradnjom politike socijalne zaštite koja aktivno prevenira nastanak socijalnih problema u društvu i usaglašenim delovanjem

The project is co-financed by the
European Union

sistema socijalne i zdravstvene zaštite, sistema zapošljavanja, obrazovanja, policije i pravosuđa. U periodu naglih i drastičnih promena u društvu, u socijalnoj zaštiti dolazi do povećanja broja korisnika, koji rano ulaze i dugo se zadržavaju u sistemu socijalne zaštite, isključeni iz realnih društvenih tokova. U postojećim uslovima u sistemu korisnici su pasivni, a usluge nedovoljno razvijaju njihove sposobnosti za prevazilaženje nepovoljnih životnih okolnosti i zadovoljenje svojih sopstvenih i životnih potreba sopstvene porodice.

Uspostavljanjem i aktiviranjem navedenih mera i mehanizama omogućava se pravovremeno i adekvatno reagovanje društva na potrebe građana i preuzimanje odgovornosti građana za kvalitet sopstvenog života, kao i redukovanje obima i intenziteta društveno nepovoljnih pojava, preveniranje generacijskog prenosa siromaštva, nasilja, socijalne isključenosti i drugih društveno nepoželjnih pojava.

Poštovanje i nedeljivost ljudskih prava je osnovni princip reforme čija se dosledna primena obezbeđuje usklađivanjem domaćeg pravnog sistema sa usvojenim međunarodnim dokumentima i savremenom praksom socijalnog rada.

Efikasni sistem socijalne zaštite podrazumeva i transformisanje postojećih institucija u sistemu socijalne zaštite, u pravcu korišćenja novih metodoloških pristupa, nove organizacije rada i garantovanja kvaliteta usluga, njihovog resornog i sektorskog povezivanja i integracije na lokalnom nivou.

3.4. POSTOJEĆA PROSTORNO PLANSKA DOKUMENTACIJA

3.4.1. ZAKON O PROSTORNOM PLANU REPUBLIKE SRBIJE OD 2010. DO 2020. GODINE

Prostornim planom Republike Srbije od 2010. do 2020. godine (PPRS) utvrđuju se dugoročne osnove organizacije, uređenja, korišćenja i zaštite prostora Republike Srbije u cilju usaglašavanja ekonomskog i socijalnog razvoja sa prirodnim, ekološkim i kulturnim potencijalima i ograničenjima na teritoriji Republike. Poseban značaj za budući prostorni razvoj Republike Srbije imaće prostorna integracija Republike Srbije i njenih regiona i opština u okruženje. Ovo će biti ostvareno na tri nivoa: prekogranično, međuregionalno i transdržavno. Prostorna struktura republike Srbije je posmatrana i kroz aktivnu međuregionalnu kooperaciju ostvarenu u saradnji severnog Banata sa županijama i regionima u Mađarskoj i Rumuniji i oblast severozapadne Bačke i sa hrvatskom i mađarskom stranom. U PPRS-u su, među prioritetima iskazane smernice za izradu nižih planskih dokumenata gde prioritet imaju prostorni planovi područja posebne namene onih područja u kojima se sprovode aktivnosti od nacionalnog značaja, a predstavljaju periferna i pogranična područja, područja u kojima su izraženi negativni demografski tokovi, ekonomski nerazvijena područja, područja u kojima je potrebno otkloniti posledice ovih trendova.

3.4.2. REGIONALNI PROSTORNI PLAN AP VOJVODINE

Regionalni prostorni plan AP Vojvodine je, posle Prostornog plana Republike Srbije, najviši planski dokument u AP Vojvodini. Plan je usvojen u novembru 2011. godine odlukom Vlade AP Vojvodine i time postao okvir za regionalni prostorni razvoj teritorije AP Vojvodine i osnov za niže planske dokumente među kojima su i prostorni planovi jedinica lokalne samouprave i gradova. Regionalni prostorni plan APV daje posebno ističe važnost razvoja pograničnih opština, a posebno marginalizovanih naselja u pograničnoj zoni.

Poseban značaj za razvoj AP Vojvodine imaće realizacija međuregionalne i prekogranične saradnje sa Republikom Mađarskom, Republikom Rumunijom, Republikom Hrvatskom. Prostorna saradnja sa susednim zemljama pretežno će se odvijati u pograničnim zonama i odnositi na izgradnju objekata infrastrukture, uređivanje i zaštitu vodenih tokova, kulturnu saradnju, unapređivanje održivog razvoja i sl. Regionalni prostorni plan takođe, temeljno razmatra pitanje nadležnosti lokalnih samouprava i potrebu za diverzifikacijom njihovog položaja i nadležnosti. Teritorijalna reforma mora se posmatrati u okviru šireg socio-ekonomskog konteksta – različite nadležnosti opština služe zadovoljavanju internih različitosti unutar države. Lokalni nivoi su veoma važni prilikom ocene unutrašnje homogenosti pojedinačnih regiona/oblasti i pri tome je neophodno primenjivati decentralizovani princip i osposobljavati organe lokalnih samouprava za preduzimanje adekvatnih podsticajnih mera i afirmacija lokalnih inicijativa, čijom bi se primenom lakše i uz direktnu kontrolu došlo do odgovarajućih rezultata usaglašanih sa lokalnim potrebama.

The project is co-financed by the
European Union

3.4.3. PROSTORNI PLAN GRADA SUBOTICE

Prostorni plan opštine Subotica donet je 3.04.2008. godine na sednici Skupštine opštine Subotica. Planom su definisana osnovna rešenja, smernice, politike i propozicije zaštite, uređenja i razvoja teritorije opštine Subotica, korišćenja osnovnih resursa i vrednosti koji se na njoj nalaze, čineći jedinstven kompleks u širem regionalnom okruženju zajedno sa susednim opštinama, kao i potencijalni funkcionalni sistem prekogranično sa susednim regionom Južna Mađarska, odnosno gradom Segedinom u Mađarskoj.

Obnova i unapređenje ruralnih područja osnovna su pretpostavka celokupnog razvoja. Integralno posmatrano ravnomerni razvoj opštinskog centra, sa jedne strane, u direktnoj je vezi sa ruralnim zaleđem, sa druge. Seoska naselja i njihovi atari poseban su predmet interesovanja u sociološkom, ekonomskom i prostornom smislu.

Položaj Grada Subotica sadrži nekoliko ključnih elemenata od kojih zavisi njen prostorni razvoj u širem regionalnom okruženju. Od elemenata koji imaju širi regionalni značaj u velikoj meri zavisi budući razvoj ove opštine.

Ti elementi su:

- granični položaj prema Mađarskoj, odnosno Evropskoj Uniji,
- Koridor X- krak Xb na pravcu Beograd – Novi Sad – Budimpešta,
- značajna uloga u konstelaciji opštine severne Bačke sa Suboticom kao regionalnim centrom,
- biodiverzitet kao prirodni resurs (zaštićena prirodna dobra od lokalnog, nacionalnog i međunarodnog značaja)
- značajne vrednosti kulturne baštine i evropskog identiteta.

Aktivnosti i projekti Grada Subotica treba da budu usmereni u pravcu revitalizacije naselja i postepenoj ekonomskoj, socijalnoj i fizičkoj obnovi sela, radi uspešnog razvoja čitave teritorije Grada Subotica. Oporavak sela bi radi toga trebalo da bude osnovno opredeljenje u budućem planiranju čitavog administrativnog područja Subotice. Ona zahteva integralnu obnovu (ekonomsku, socijalnu, ekološko-fizičku i organizaciono-institucionalnu).

Udruživanje malih sela sa centrima zajednica sela ili sa gradom Subotica bi se vršilo po principu udruživanja na interesnoj, ekonomsko-funkcionalnoj osnovi: Subotica sa svojim regionalnim okruženjem će imati zadatak da samostalno (uz podršku AP Vojvodine i EU u kasnijoj fazi) rešava ekonomska i socijalna pitanja kao i pitanja razvoja sela i urbanih centara na svojoj teritoriji, samostalno ili integrišući se na široj regionalnoj osnovi.

3.4.4. PROSTORNI PLAN GRADA SOMBORA

Prostorni plan Grada Sombora je donet marta 2012. godine i njime se razrađuju osnovna strategijska opredeljenja, planska rešenja i smernice utvrđene Prostornim planom Republike Srbije.

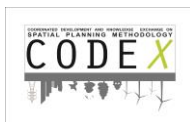
Grad Sombor obuhvata veoma široku teritoriju, što je uslovalo neravnomeran urbani i infrastrukturni razvoj grada u odnosu na naseljena mesta. Problemi i ograničenja u pogledu mreže i funkcije naselja su socio-ekonomska degradacija naselja; neravnomernost u razvoju; nepovoljan kvalitet stambenog i građevinskog fonda u naseljima; slaba dinamika razvoja i izgradnje naselja zbog nedovoljne ekonomske moći.

Problemi ruralnog razvoja na teritoriji Grada Sombora se ogledaju u činjenici da je poljoprivreda još uvek dominantna privredna delatnost u najvećem broju naselja, infrastruktura je nedovoljno razvijena, a postojeći kapaciteti nedovoljno održavani i nefunkcionalni u odnosu na potrebe, zatim nedovoljna razvijenost institucija i izražene disproporcije u nivou razvijenosti pojedinih delova teritorije. Konceptija razvoja i uređenja gradova i ostalih urbanih naselja je rezultat integralnog i povezanog delovanja tri segmenta u okviru kojih se jasno definišu: prostorni nivo regiona; lokalni nivo i međunarodna i inter-regionalna saradnja i povezivanje.

Osnovni cilj razvoja sela i ruralnih područja je povećanje kvaliteta življenja u ruralnim područjima kroz očuvanje, obnovu i održivi razvoj njihove ekonomske, socijalne i ekološke vitalnosti, kao rezultat decentralizacije gradova i opština. Konceptija ruralnog razvoja zasnovana je na, sa jedne strane, na daljem

The project is co-financed by the
European Union

razvoju i održivoj eksploataciji resursa u oblasti poljoprivrede, šumarstva i vodnih resursa, a na drugoj strani na diversifikaciji ruralne ekonomije (MSP, turizam, rekreacija itd.).

Potencijali Grada Sombora koji se mogu smatrati kao povoljni faktori za razvoj, odnosno, dobru osnovu za ostvarivanje regionalne i interregionalne saradnje i jačanje funkcionalnih veza sa okruženjem i šire su:

- povoljan geostrateški položaj (nalazi u blizini značajnih Panevropskih koridora VII i X i granice sa Mađarskom i Hrvatskom što je pretpostavka za veću investicionu, infrastrukturnu, privrednu i socijalnu aktivnost),
- razvijena saobraćajna i druga infrastruktura i
- SRP "Gornje Podunavlje" kao prirodno dobro od izuzetnog značaja i zastupljena etnička šarolikost i multikulturalnost.

3.4.5. PROSTORNI PLAN OPŠTINE KANJIŽA

U pogledu budućeg razvoja odnosa gradskih i seoskih naselja i njihovog funkcionalnog povezivanja neophodno je obezbediti povezivanje naselja na principima održivog razvoja uz maksimalno očuvanje i zaštitu životne sredine.

U opštini Kanjiža će u pogledu međusobne funkcionalne organizacije postojati četiri tipa naselja:

- Seosko naselje - to su poljoprivredna naselja, sa minimalnom opremljenošću javnim uslugama i službama, bez ikakvih spoljnih funkcija prema susednim selima (Mali Pesak, Zimonjić, Adorjan, Velebit, Novo Selo, Doline, Totovo Selo).
- Centar zajednice naselja - (Martonoš, Trešnjevac, Orom, Male Pijace) pored unutrašnjih imaju razvijene i spoljne funkcije prema primarnim naseljima. Predstavljaju manje lokalne centre. Izvesna sela ove funkcionalne kategorije imaju samostalan karakter. U tom slučaju, ona ne objedinjavaju više primarnih seoskih naselja, već se u mreži i sistemu naselja vezuju samo za naselje više kategorije.
- Lokalni centar - Horgoš, predstavlja sekundarni centar Opštine.
- Opštinski centar Kanjiža - pored unutrašnjih ima razvijene i spoljne funkcije prema primarnim naseljima.

Naročito značajan cilj u razvoju mreže centara i naselja na teritoriji Vojvodine predstavlja čvršće i racionalnije povezivanje gradova u regionima i makrocelinama. S tim u vezi neophodno je:

- ojačati privredne veze, međusobnu razmenu usluga i organizovanje zajedničkih aktivnosti u susednim gradovima (Novi Kneževac i Senta);
- ojačati saobraćajnu infrastrukturu između susednih gradova (putni pravci ka Subotici, Novom Kneževcu i Senti).

Obnova sela i transformacija i oživljavanje seoske ekonomije u opštini Kanjiža, treba da se temelji na kreativnoj integraciji savremenih proizvodnih i potrošačkih tendencija kao i lokalne baštine, resursa, kulture, tradicije i znanja. Time bi se podstakla valorizacija i racionalnije korišćenje lokalnih seoskih resursa (prirodno-ekoloških, demografskih, tehničkih, ekonomskih, socijalnih, kulturnih) odnosno multifunkcionalnost i održivi razvoj prostora ove Opštine.

Za razvoj seoskih naselja takođe je bitna i funkcija stanovanja. Osnovni indikatori razvijenosti te funkcije su disperzija stanovništva, stanova i objekata u službi stanovanja.

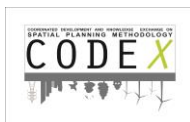
3.4.6. PROSTORNI PLAN OPŠTINE NOVI KNEŽEVAC

Na brži razvoj Opštine veliki uticaj mogu imati aktivnosti na temu regionalne i prekogranične saradnje na relaciji Srbija - Mađarska - Rumunija, potenciranjem očuvane životne sredine i proizvodnje zdravstveno bezbedne hrane, razvojem održivog turizma i konkurisanjem u međunarodnim i evropskim fondovima za finansiranje. U tom smislu, u narednom periodu treba raditi na unapređenju i jačanju veza sa susednim opštinama, a naročito razvijati i jačati prekograničnu saradnju sa Mađarskom i Rumunijom.

Opština Novi Kneževac ima devet naselja i spada u urbano/ruralne opštine, čija je odlika niži stepen urbanizacije i u kojima izrazito dominira agrarna proizvodnja. Centar Opštine je naselje Novi Kneževac, koje je takođe lokalni centar i urbano naselje (manji urbani centar, kao i privredni centar IV ranga), dok su ostalih osam naselja ruralnog karaktera, od kojih Banatsko Arandjelovo, Đala, Majdan i Srpski Krstur imaju funkciju

The project is co-financed by the
European Union

lokalne (mesne) zajednice. Banatsko Aranđelovo i Srpski Krstur su sela sa razvijenim, a Đala i Majdan sa nepotpunim seoskim centrom, tako da u pogledu izvesnih funkcija, naselje Majdan gravitira Banatskom Aranđelovu, a Đala Srpskom Krsturu. Preostala četiri naselja su mala sela, od kojih Podlokanj ima izvesne centralne funkcije (dalje gravitira Banatskom Aranđelovu), dok su Rabe, Siget i Filić satelitska naselja bez centralnih funkcija.

Sva sela – lokalne zajednice, su funkcionalno povezana sa opštinskim centrom, a sam centar Opštine je usmeren ka regionalnom centru Kikinda, dok su za zadovoljavanje potreba višeg reda usmereni ka makroregionalnom centru Novi Sad (visoko specijalizovano zdravstvo, visoko i specijalno obrazovanje, izvesni sadržaji u oblasti kulture, sporta, informatičke delatnosti, komunikacija i sl). Takođe, evidentna je izrazita polarizacija i neravnomernost u dosadašnjem razvoju, kao i koncentracija stanovništva, aktivnosti, javnih, radnih i drugih sadržaja u Novom Kneževcu, za razliku od nedovoljno razvijenih ostalih naselja.

4. RAZVOJ OSNOVNIH KONCEPTUALNIH OKVIRA ANALIZE

4.1. DEFINISANJE PROBLEMA U PREDMETNIM OBLASTIMA OBUHVACENIM ANALIZOM

Ključni razvojni problemi koji karakterišu region, pored strukturne neravnoteže, su:

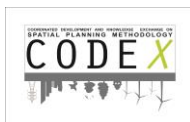
- veliki broj nezaposlenih,
- neiskorišćenost postojećih proizvodnih kapaciteta,
- ekstenzivna poljoprivredna proizvodnja,
- kvalitet socijalne integracije,
- ekološki problemi (zagađenost vode, vazduha, divlje deponije),
- nepovoljni demografski trendovi ruralnih područja
- nedovoljna iskorišćenost turističkih potencijala
- slaba povezanost obrazovanja i razvojno-istraživačkih institucija sa privredom
- slaba organizacija i nedovoljno edukovani kadrovi za apliciranje za EU fondove.

Iako je infrastrukturno dobro pokrivena mrežom puteva, pruga, vodovoda, elektrifikacije i PTT, u Severnoj Bačkoj i Severnom Banatu se posebno izdvaja problem neizgrađene komunalne infrastrukture. Osim dva jaka i diverzifikovana centra (Sombor i Subotica), kao i dva nešto manja (Kanjiža i Novi Kneževac), ostala privreda regiona odvija se u industrijskim zonama u manjim centrima gde je koncentrisan jedan veći privredni kapacitet i niz manjih koji se naslanjaju na njega.

Nedovoljni prerađivački kapaciteti uz nekonkurentnu privredu su ograničavajući faktori za intenzivnije smanjenje nezaposlenosti. Takođe, na razvojni potencijal utiče i nizak tehnološki nivo prerađivačkih kapaciteta, nepovoljna kadrovska struktura, usporen proces privatizacije. Stepenn urbanizacije je relativno nizak što doprinosi da velik broj stanovništva nema širok pristup različitim uslugama i nivoima životnog standarda. Sa tačke gledišta uravnoteženog prostornog razvoja, nedostatak urbanih centara izlažu Sever Bačke i Sever Banata polarizujućim uticajima Beograda i Novog Sada u koje odlazi značajan deo visoko obrazovanih kadrova.

Na kvalitet životne sredine u predmetnim opštinama negativno utiče neadekvatna komunalna opremljenost osim u opštinskim tj. gradskim centrima. Kvalitet vode je uglavnom zadovoljavajući. Naseljena mesta imaju sopstvene pojedinačne vodovode gde se sporadično pojavljuju problemi vezani za količinu i kvalitet vode. Mreža fekalne kanalizacije je izgrađena u gotovo svim naseljima u Subotici, dok uređaj za prečišćavanje otpadnih voda osim Grada Subotice, naselja Horgoš i Novi Kneževac ne postoji gotovo ni u jednom naseljenom mestu.

Odvođenje atmosferskih voda je, uglavnom, putem otvorenih kanala, a u gradskim centrima delimično i putem zacevljene kanalizacije, sa problemima nedovoljne pokrivenosti teritorije neadekvatnog održavanja sistema. Teritorija nije ugrožena od visokih vodostaja reka Dunav i Tisa, jer postoje izgrađeni odbrambeni nasipi. Ugroženost vazduha kao prirodnog resursa je evidentna duž prometnih saobraćajnica; pored divljih deponija smeća, naročito u letnjem periodu, a u zimskom periodu evidentno je zagađenje vazduha dimom, jer je daljinski sistem grejanja prisutan samo u delu grada Sombora i Subotice. Ugroženost zemljišta kao prirodnog resursa je prisutno zbog nekontrolisane primene hemijskih sredstava zaštite.

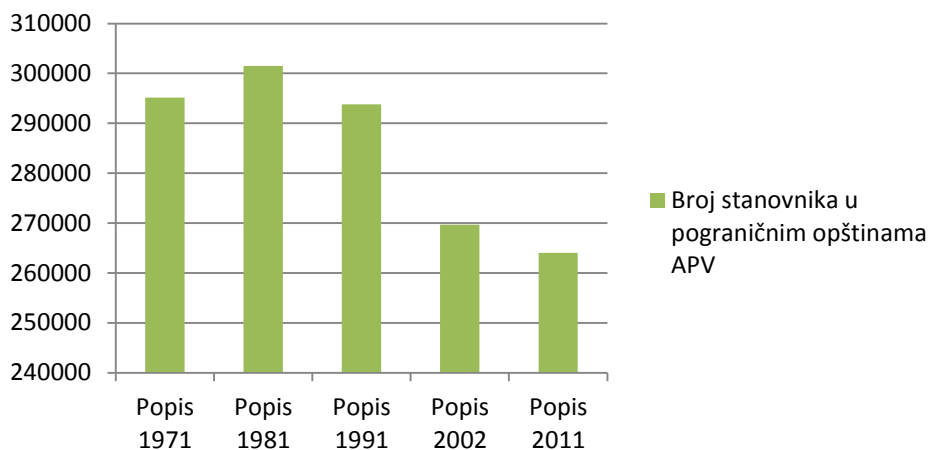

4.2. ANALIZA SITUACIJE I PREGLED PODATAKA NA POSMATRANOM PODRUČJU

4.2.1. DEMOGRAFIJA

4.2.1.1. PREGLED BROJA STANOVNIKA

Broj stanovnika područja obuhvata Analize se tokom poslednjih 50 godina smanjio. Prirodno kretanje broja stanovnika u području za period od 1961. do 2010. godine, u rasponu od 50 godina, ukazuje da se u pograničnim područjima u AP Vojvodini smanjio broj stanovnika za 16.051 (5.6%), što se može smatrati štetnom posledicom mnogih istorijskih i ekonomskih okolnosti. Prema podacima najnovijeg popisa iz 2011. godine opštine i gradovi iz obuhvata Analize ukupno su imali 264.069 stanovnika, što ukazuje na smanjenje broja stanovnika u odnosu na prethodni popis stanovništva 2002. godine od čak 10.1%. Interesantna je činjenica da je broj stanovnika u Gradu Somboru i Gradu Subotici proporcionalno smanjen, u odnosu na prethodni popis stanovništva iz 2002. godine (u gradu Somboru čak za 13.7%, u gradu Subotica za 6.9%), što ukazuje na smanjenje stanovništva i u gradskim centrima. Što se tiče opština Kanjiža i Novi Kneževac ne treba zanemariti pad stanovništva po najnovijem popisu iz 2011. godine, u odnosu na prethodni, koji je zabeležen za Kanjižu u iznosu od 11.7% i Novi Kneževac za 15.8%, jer za ove opštine koje su malobrojnije po stanovništvu ovi procenti predstavljaju značajan pad. Razloge treba tražiti pre svega u migraciji stanovništva, naročito mlađe populacije u razvijenije centre kao što su Novi Sad ili Beograd.

Slika 5. Broj stanovnika u obuhvatu Analize

Izvor: Republički zavod za statistiku

Prirodno kretanje broja stanovnika prikazano je u Tabeli1 u **Aneksu 1.SK.**

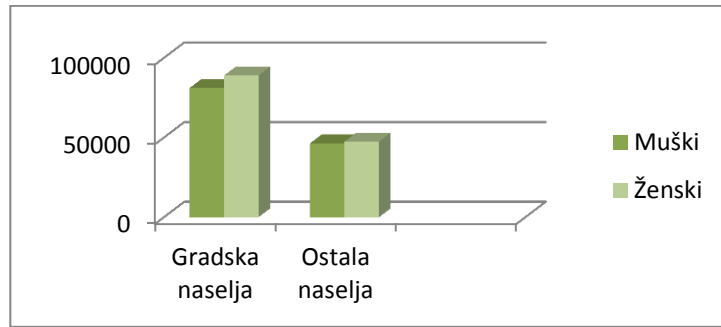
Iz tabele **Tabele 1** u Aneksu 1. SK. može se zaključiti da se stopa nataliteta smanjuje iz decenije u deceniju, dok se stopa mortaliteta povećava. Jedini pozitivan pokazatelj je da je smanjena smrtnost odojčadi.

4.2.1.2. STRUKTURA STANOVNIŠTVA

Pregled stanovništva prema polu

Prema najnovijim rezultatima Popisa iz 2011. godine može se zaključiti da je broj ženske populacije (136.436) veći nego broj muške populacije (127.633). Odnos polova u strukturi stanovništva prema poslednjem popisu iznosi 51.7:49.3% u korist žena. Najnoviji popis stanovništva ukazuje na činjenicu da je odnos ženske i muške populacije približno jednakih razmera, ako se posmatraju podaci strukture stanovništva u gradskim i ostalim naseljima iz obuhvata Analize. Može se doći do zaključka da je odnos muške i ženske populacije u gradskim naseljima 47.7:52.3%, dok je u ostalim naseljima iz obuhvata Analize ta razmera 49.5:50.5%.

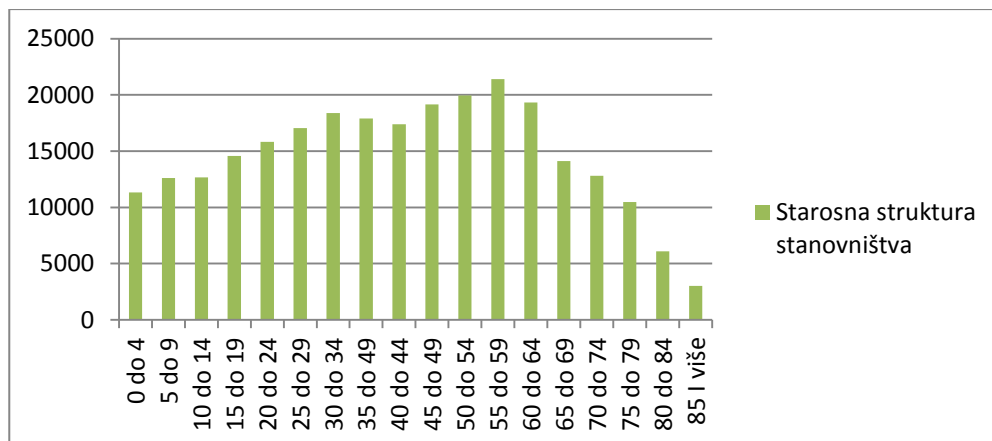

Slika 6. Pregled stanovništva prema polu za 2011. godinu

Izvor: Republički zavod za statistiku

Starosna struktura stanovništva

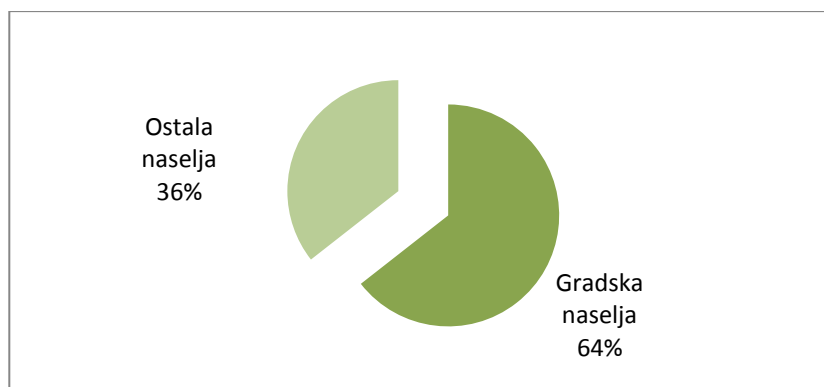
Starosna struktura stanovništva (Tabela 2, Aneks 1. SK.) pograničnih gradova i opština u AP Vojvodini u toku najnovijeg i prethodnog popisa stanovništva ukazuju da se grupacije stanovništva definisanih kao omladina značajno smanjuju, u odnosu na prethodne popise, dok se povećava grupacija stanovništva „srednjih godina“. Važno je naglasiti da prosečna starost stanovništva u navedenom području prelazi graničnu vrednost od 30 godina i iznosi 42.6, što ukazuje na činjenicu da populacija u pograničnim područjima AP Vojvodine stari. Prema najnovijem popisu iz 2011. godine, najzastupljenija grupacija stanovništva ovog područja bila je od 55-59 godina.

Slika 7. Starosna struktura stanovništva na području Analize

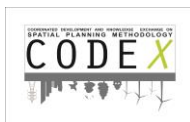
Odnos urbanog i ruralnog stanovništva

Od ukupnog broja stanovnika područja iz obuhvata Analize, po poslednjem zvaničnom popisu sprovedenom u 2011. godini njih 170.135 čini urbano stanovništvo, dok ruralno čini 93.934 stanovnika.

Slika 8. Starosna struktura stanovništva na području Analize

Izvor: Republički zavod za statistiku

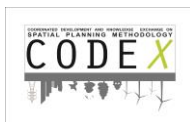

Stanovništvo po naseljima prema Popisu iz 2011. godine

Područje iz obuhvata Analize je teritorijalno podeljeno na 2 grada i dve opštine, koji ukupno obuhvataju 57 naseljenih mesta, od kojih 12 ima do 500 stanovnika, 3 ima od 500-1000 stanovnika, dok ostalih 45 naselja broji preko 1000 stanovnika. Najnaseljenija je Subotica sa 97.910 stanovnika, iza nje Sombor sa 47.623 stanovnika, dok je najmanje naseljeno mesto Mali Pesak sa svega 94 stanovnika. Ukupna površina područja od 2927 km², ukazuje da je prema najnovijem popisu stanovništva prosečna gustina naseljenosti 90 stanovnika po km² (Tabela 2).

Tabela 2. Naselja na predmetnom području i broj stanovnika po naseljima, prema popisu iz 2011. Godine

Red. broj	Naziv naselja	Broj stanovnika
1.	Aleksa Šantić	1.770
2.	Bački Breg	1.140
3.	Bački Monštor	3.485
4.	Bezdan	4.623
5.	Gakovo	1.810
6.	Doroslovo	1.497
7.	Kljajićevo	5.045
8.	Kolut	1.327
9.	Rastina	411
10.	Riđica	2.011
11.	Svetozar Miletić	2.746
12.	Sombor	47.623
13.	Stanišić	3.987
14.	Stapar	3.282
15.	Telečka	1.720
16.	Čonoplja	3.426
17.	Adorjan	1.037
18.	Velebit	277
19.	Vojvoda Zimonić	244
20.	Doline	390
21.	Kanjiža	9.871
22.	Male Pijace	1.811
23.	Mali Pesak	94
24.	Martonoš	1.988
25.	Novo Selo	157
26.	Orom	1.423
27.	Totovo Selo	618
28.	Trešnjevac	1.724
29.	Horgoš	5.709
30.	Banatsko Arandelovo	1.398
31.	Đala	796
32.	Majdan	210
33.	Novi Kneževac	6.960
34.	Podlokanj	144
35.	Rabe	106
36.	Siget	198
37.	Srpski Krstur	1.321
38.	Filić	136
39.	Bajmok	7.414
40.	Bački Vinogradi	1.922
41.	Bačko Dušanovo	627
42.	Bikovo	1.487
43.	Višnjevac	543
44.	Gornji Tavankut	1.097

45.	Donji Tavankut	2.327
46.	Đurđin	1.441
47.	Kelebija	2.142
48.	Ljutovo	1.067
49.	Mala Bosna	1.082
50.	Mišićevo	377
51.	Novi Žednik	2.381
52.	Palić	7.771
53.	Stari Žednik	1.947
54.	Subotica	97.910
55.	Hajdukovo	2.313
56.	Čantavir	6.591
57.	Šupljak	1.115

Izvor: Republički zavod za statistiku

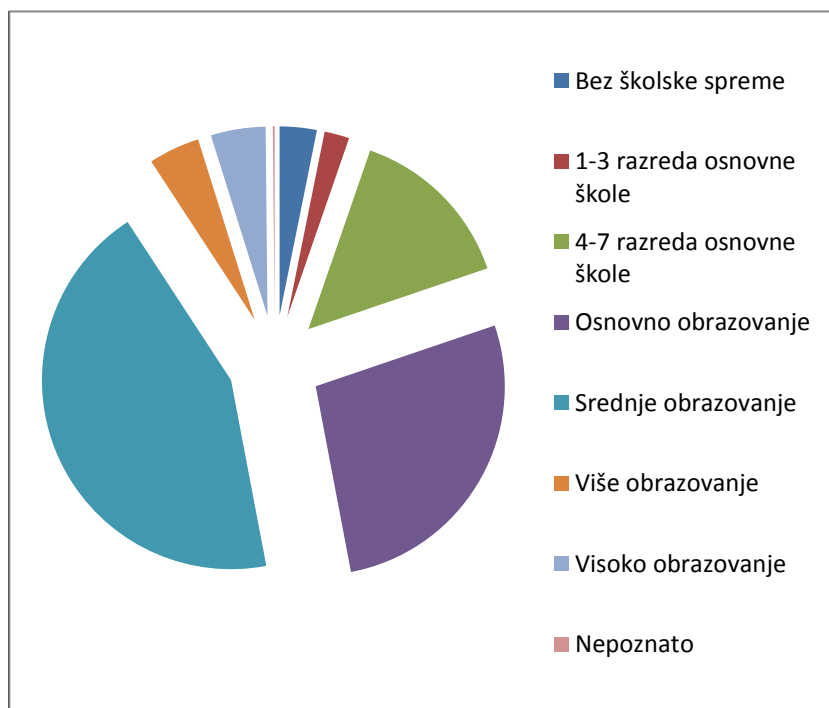
Osnovni kontingenti stanovništva

Tabela 3. Osnovni kontingenti stanovništva, 2011.

Broj stanovnika	Osnovni kontingenti stanovništva				Udeo radno sposobnog stanovništva (%)
	Radni (15-64)	Predškolski (0-6)	Školoobavezni (7-14)	Fertilni (15-49)	
2002	194911	18277	25397	68840	68.1%
2011	184487	16644	21152	61023	69.9%

Izvor: Republički zavod za statistiku

Statistički podaci pokazuju tendenciju opadanja maloletnog stanovništva, u odnosu na prethodni popis u području pograničnih opština u AP Vojvodini. Maloletno stanovništvo je izdržavano stanovništvo i zapažena je tendencija opadanja izdržavanog stanovništva u odnosu na prethodni popisni period od ukupno 13.5%. Zanimljiva je činjenica da se udeo radnog kontingenta stanovništva povećao za 1.8%, iako je njegova apsolutna vrednost umanjena u odnosu na prethodni popis.

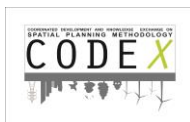
Slika 9. Stanovništvo starije od 15 godina prema školskoj spremi

Izvor: Republički zavod za statistiku

Obrazovna struktura stanovništva starijeg od 15 i više godina pokazuje da je najveći broj posmatrane populacije u pograničnim opštinama AP Vojvodine sa srednjim obrazovanjem 43.8%, zatim sledi populacija sa

The project is co-financed by the European Union

osnovnim obrazovanjem 27.2%. Što se tiče podataka koji se odnose na populaciju stariju od 15 godina bez osnovnog obrazovanja, ona iznosi 19.7% ukupne populacije područja. Udeo populacije bez školske sprema čini 72% ženske populacije.

4.2.2. EKONOMIJA

Dokumenti koji daju pregled koncepata, izvora i metoda korišćenih u zvaničnoj proceni nacionalnog dohotka i bruto domaćeg proizvoda, prema Republičkom zavodu za statistiku izvedeni su samo na nacionalnom i regionalnom nivou. U skladu sa ovim, uz evši u obzir nepostojanje validnih podataka na nivou opština analiza nacionalnog dohotka i bruto domaćeg proizvoda biće izvedena na nivou NUTS2, kako bi podaci mogli biti programirani i korišćeni za područje Analize. U 2012. godini Republički zavod za statistiku (RZS) nastavlja sa intenzivnim radom na razvoju regionalnih računa u skladu sa evropskim statističkim standardima. Merenje nivoa regionalne razvijenosti je oduvek bio jedan od prioriteta statističkog sistema Evropske unije, a u Republici Srbiji ima poseban značaj usled oštih regionalnih diskrepanci u ekonomskom i socijalnom razvoju. Regionalni bruto domaći proizvod (BDP) predstavlja kako u EU tako i u Republici Srbiji, primarni statistički indikator za merenje efektivnosti regionalnih politika i programa usmerenih na redukciju jaza između regiona u pogledu društveno-ekonomske razvijenosti i distribucija nacionalnog bogatstva. Ovaj jaz je posledica pre svega različite ekonomske strukture pojedinih regiona, produktivnosti radne snage i efikasnosti poslovanja poslovnih subjekata u različitim delovima zemlje. Regionalni BDP i regionalni računi predstavljaju neizostavan alat za efektivno vođenje regionalne politike kao i evaluaciju i monitoring planova i programa regionalnog razvoja. Takođe, oni se koriste za identifikaciju ključnih faktora regionalnog rasta i strateško planiranje ekonomske strukture i rasta regiona. Rezultati za 2011. godinu pokazuju gotovo identične regionalne diskrepance i istovremeno potvrđuju procene ekonomskih performansi regiona Republike Srbije u 2009. i 2010. god.

Tabela 4. Pregled regionalnog bruto domaćeg proizvoda 2010-2011. godine

NUTS 2	BDP (mil RSD)		Indeks 2010/2011	Učešće		BDP po glavi stanovnika (hiljadu RSD)		Indeks nivoa (RS=100)	
	2011	2010		2011	2010	2011	2010	2011	2010
Vojvodina	859808	748673	114.8	26.8	26.0	442	382	100	96.8
Republika Srbija	3208620	2881891	111.3	100	100	442	395	100	100

Izvor: Republički zavod za statistiku

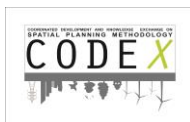
U skladu sa obračunskim principom mesta rada, učešće pojedinih regiona u BDP-u Republike Srbije je sledeće: Beogradski region zauzima vodeće mesto sa 40%; iza njega je Region Vojvodine sa 27%, a za njima slede Region Šumadije i Zapadne Srbije sa 20% i Region Južne i Istočne Srbije sa 14%. U poređenju sa 2010. i 2009. godinom, procene regionalnog BDP-a za 2011. godinu pokazuju gotovo identično učešće pojedinih regiona u BDP-u.

Indeks nivoa za Region Vojvodine je na nivou republičkog proseka (442.000 din.) što odražava relativno više stope rasta ovog regiona u periodu 2009-2011. godine.

Za dalju analizu stanja ekonomije u pograničnim područjima daće se pregled nacionalnih računa pograničnih opština koji se odnose na budžete lokalnih samouprava, rashode korisnika budžetskih sredstava i investicije po opštinama iz obuhvata Analize, da bi se kasnije dao pregled stanja privrede prema raspoloživim podacima preuzetih sa sajtova lokalnih samouprava, Republičkog zavoda za statistiku i ostalih izvora informacija.

The project is co-financed by the European Union

4.2.2.1. INVESTICIJE U PERIODU OD 2009-2011. GODINE

U periodu 2009-2011. godine ostvaren je značajan napredak u stvaranju stimulativnog ambijenta za poslovanje, povećanju pravne sigurnosti privrednih subjekata i poboljšanju uslova poslovanja i investiranja u zemlji. U posmatranom periodu uočeno je povećanje BDP na nivou Pokrajine. Međutim, investiciona aktivnost, u odnosu na razvojne potrebe i dalje je na niskom nivou. Posmatrajući nacionalni i regionalni aspekt investicija naglašena je izrazita regionalna polarizacija između Grada Beograda i Bačke i ostalog dela Republike Srbije. U cilju unapređivanja poslovne i investicione klime u narednom periodu potrebno je obezbediti: smanjenje makroekonomskih neravnoteža i rizika, ubrzavanje ekonomskih reformi, unapređivanje privrednog zakonodavstva i efikasniji rad sudstva, otklanjanje administrativnih prepreka za investiranje i poslovanje, modernizaciju privredne infrastrukture, suzbijanje korupcije. Jedan od ciljeva investicione politike je i postepeno smanjivanje regionalnih razlika, pre svega racionalnim i potpunijim korišćenjem faktora razvoja pojedinih područja na osnovu tržišnih kriterijuma i vođenjem adekvatne podsticajne politike.

Tabela 5. Ostvarene investicije u nova osnovna sredstva po karakteru izgradnje i tehničkoj strukturi u periodu 2009-2011. godine u hilj. RSD

Godina	Ukupno	Karakter izgradnje			Tehnička struktura			
		novi kapaciteti	rekonstrukcija, modernizacija, dogradnja i proširenje	održavanje nivoa postojećih kapaciteta	građevinski radovi	oprema s montažom		ostalo
						domaća oprema	uvozna oprema	
2009	9947780	3619045	4364864	1963871	2922576	2769225	3068558	1187421
2010	6136410	870096	3460041	1806273	1976034	2146081	1921705	92610
2011	4418949	1717136	1917710	783103	1800805	1752368	768869	96907

Izvor: Republički zavod za statistiku

Investicije predstavljaju preduslov privrednog rasta, a povećanje privredne aktivnosti sa sobom nosi i povećanje zaposlenosti i povećanje izvoza. Ukupne investicije u pograničnim opštinama u periodu 2009-2011. godine konstantno su padale, sa 99.5 milijardi RSD 2009. godine na 44.2 milijardi RSD.

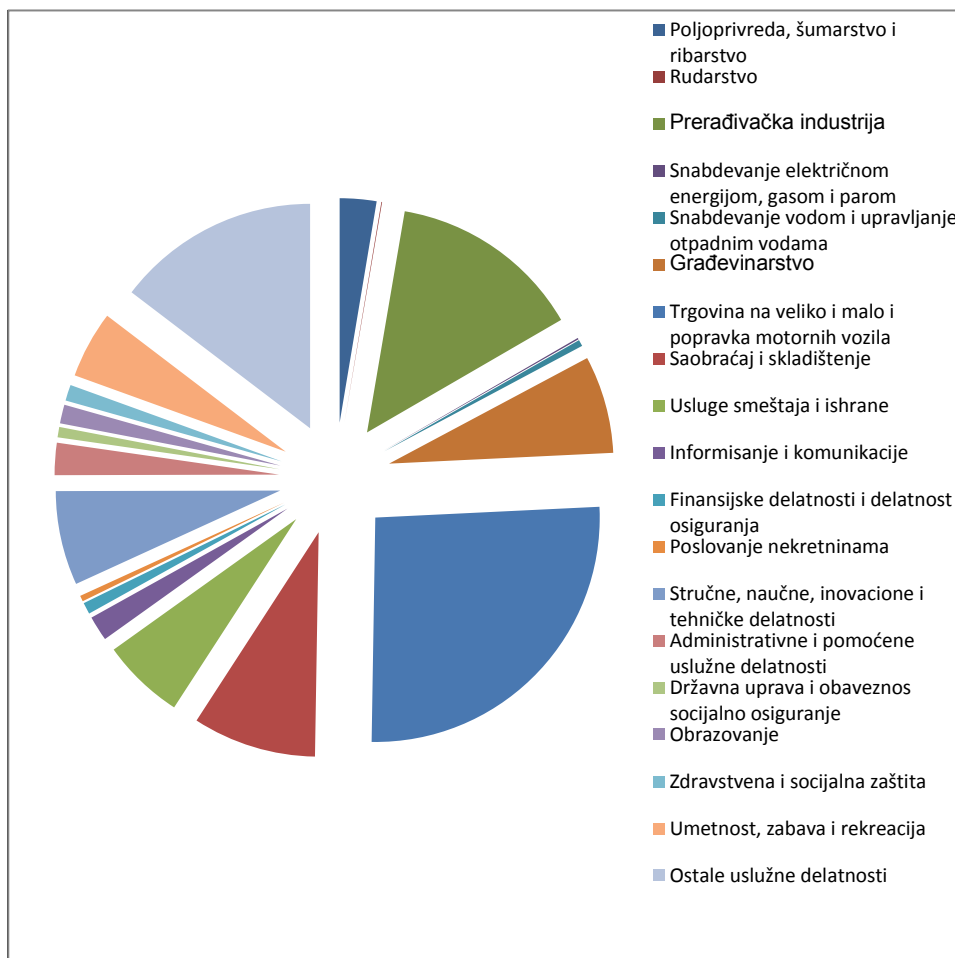
Prema tehničkoj strukturi investicija, udeo investicija u građevinske radove u ukupnim investicijama u AP Vojvodini u 2011. godini je niži u odnosu na 2009. godinu. U strukturi investicija negativan je trend ulaganja u opremu od 2009. godine. Na početku posmatranog perioda bio je primetan nešto veći udeo investiranja u nabavku opreme nego u građevinske radove. U 2009. godini, odnos ulaganje bio je 29.4.9% u građevine, a 70.6% u nabavku opreme. Te godine postignut je vrh ulaganja u nabavku opreme.

U 2011. godini u pograničnim opštinama posmatrano prema sektorima delatnosti, najveća učešća u ukupnim investicijama imale su investicije u prerađivačku industriju (37.1%), investicije u poljoprivredu, šumarstvo i ribarstvo (19.7%), trgovinu na veliko i malo (8.6%) i investicije u građevinarstvo (8,6%). Investicije u ove sektore, u periodu 2009-2011. godine imale su tendenciju rasta. Investicije u ove 4 oblasti pokrivaju 74% ukupnih investicija u pograničnim opštinama.

4.2.2.2. PREGLED PRIVREDNIH SUBJEKATA NA NIVOU AP VOJVODINE (NUTS 2) U 2011. GODINI

Republički zavod za statistiku objavljuje i daje pregled podataka strukturne poslovne statistike na nivou NUTS 2, te će podaci koji slede, a odnose se na privredne subjekte biti izvedeni na osnovu raspoloživih podataka za 2011. godinu na ovom nivou (Tabela 3. u Aneksu 1.SK.).

Slika 10. Broj preduzeća po sektoru delatnosti, 2011.

Ako se posmatra struktura preduzeća AP Vojvodine prema sektorima, može se zaključiti da je najveći broj preduzeća registrovan u okviru sektora trgovine 25.7%. Na sektor prerađivačke industrije odnosi se 13.8% od ukupnog broja preduzeća u regionu. Region Vojvodine ima udeo od 26.1% od ukupnog broja preduzeća u Republici Srbiji.

Tabela 6. Broj preduzetnika po vrstama- oblicima organizovanja u 2011. godini

Region	Ukupno	Samostalne radnje	Ortačke radnje
AP Vojvodine	56240	55975	445
Republika Srbija	219156	217805	1351

Izvor: Republički zavod za statistiku

Najveći broj preduzeća (99.5%) u AP Vojvodini registrovan je kao samostalna radnja, dok je ortačkih radnji 0.5% od ukupnog broja preduzetnika.

4.2.2.3. PREGLED STANJA PRIVREDE PO OPŠTINAMA

Grad Sombor⁶

Privreda lokalne zajednice predstavlja osnovno ekonomsko uporište na kome se bazira ukupan društveni razvoj. Opština Sombor je karakteristična pre svega, po poljoprivredno-prerađivačkom sektoru, tekstilnoj i mašinskoj industriji. Tokom prethodnih 15 godina, privreda opštine beleži negativne tendencije, kao posledicu nemogućnosti izvoza i malih mogućnosti plasmana na domaćem tržištu, uz neminovne procese tranzicije i privatizacije.

⁶ Podaci iz Strategije lokalnog održivog razvoja opštine Sombor

The project is co-financed by the
European Union

Grad Subotica⁷

U 2001. godini nacionalni dohodak subotičke opštine je bio za 38,63% veći od proseka Republike Srbije. Međutim, primetan je značajan pad nacionalnog dohotka u odnosu na republički prosek i na kraju 2005. godine je za 17,98% veći od proseka Republike Srbije. Zaključak koji se može izvesti je da je drastično opao udeo subotičke privrede u nacionalnom dohotku kako Republike Srbije tako i AP Vojvodine. Industrija Subotice tradicionalno je diverzifikovana. Pored prehrambene industrije u raznim svojim podsektorima, intenzivno su se razvijali elektromašinski kompleks, hemijska industrija, industrija tekstila, prerada kože i proizvodnja obuće, čarapa, štamparije i građevinarstvo. U skladu sa navedenim, može se očekivati manje ili više intenzivan razvoj i u budućnosti, jer su na raspolaganju neophodni resursi (kapaciteti, znanje i iskustvo, profilisana radna snaga, sirovinaska osnova ili raspoložive komponente, tržište itd.).

Od ukupne površine Subotice koja iznosi 100.700 ha, 88.443 ha čine poljoprivredne površine što je približno 90% ukupne površine. Obradivo zemljište je jedan od najvažnijih prirodnih resursa.

Opština Novi Kneževac⁸

Najveći udeo u stvaranju nacionalnog dohotka opštine Novi Kneževac imaju poljoprivreda (40.6%) i prerađivačka industrija (40.8%), dok su na nivou Okruga odgovarajući udeli 25.5% i 26.5% respektivno. Treća grupa delatnosti po učešću u stvaranju ND opštine je trgovina koja stvara 6.8% ND. Prema sektorima investiranja, opština Novi Kneževac beleži najveći udeo investicija u prerađivačkoj industriji – čak 90%, a zatim u proizvodnji i snabdevanju električnom energijom i gasom (4%), građevinarstvu i zdravstvenom i socijalnom radu. U opštini Novi Kneževac je registrovano 196 preduzeća, od čega je najveći broj, čak 95%, kategorizovano kao malo i srednje preduzeće, pored 8 srednjih i jedno veliko preduzeće.

Opština Kanjiža⁹

Razvoj proizvodnje građevinskog materijala, crepa, keramike kao i hidroizolacionog materijala je dinamičan. Poljoprivredna proizvodnja obezbeđuje kvalitetnu sirovinsku bazu za poljoprivrednu prerađivačku industriju. Turizam opštine se oslanja uglavnom na banjske kapacitete, koje koriste lekovitu vodu za lečenje i rehabilitaciju. Specijalna bolnica „Banja-Kanjiža“, i hoteli Lupus i Akvapanon su najznačajniji smeštajni kapaciteti. Uslužni sektor je razvijen (transport, tercijalne delatnosti itd.). U narodnom dohotku opštine saobraćaj učestvuje sa 5,2%. Broj privrednih subjekata povećan od 2009. godine, broj preduzeća za 9,3%, preduzetništva za 4 %. Tokovi trgovine su značajno zaostali, izvoz je daleko ispod kapaciteta i mogućnosti ovdašnje privrede. 2010. godine je ukupno 40 preduzeća ostvarilo izvozne i uvozne aktivnosti u opštini, u ukupnoj vrednosti od 33,6 miliona dolara izvoza i 28,9 miliona dolara uvoza, što znači pokrivenost uvoza izvozom od 116.3%. AD „Potisje-Tondah“ Kanjiža sa vrednošću izvoza od 11,7 miliona dolara se nalazi na šestom mestu na spisku prvih deset najvećih izvoznika u Regionu. Industrijska proizvodnja u severnom delu Bačke je beležila rast od 7.7% u odnosu na isti period prethodne godine, što je veće od rasta industrijske proizvodnje u Republici Srbiji (4,8%) u istom periodu.

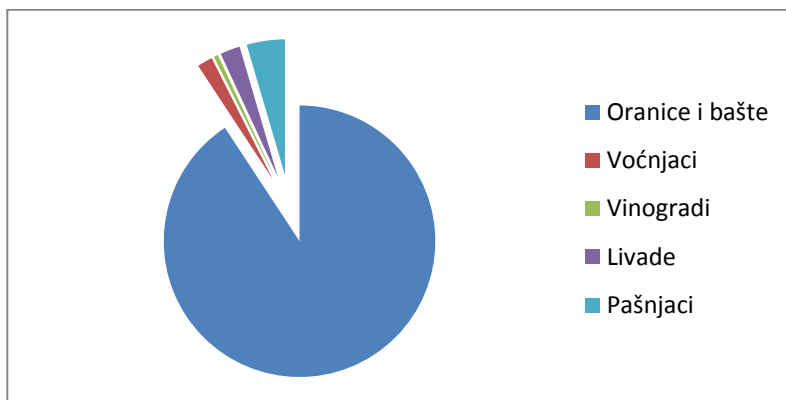
Poljoprivreda

Poljoprivreda na području obuhvata Analize predstavlja jednu od osnovnih privrednih grana, u celini posmatrano jednu od najznačajnijih delatnosti, a po svim pokazateljima takva situacija će ostati i u budućnosti. Osnovna obeležja poljoprivrede područja su jenjavanje snaga do sada dominantnog načina proizvodnje i sistema vrednosti koje je u poljoprivredi inaugurisao samoupravni socijalistički sistem, uz istovremeno otvaranje mogućnosti za novi pristup izgradnji agrarnih odnosa, kroz tzv. tržišni.

⁷ Podaci iz Strategije lokalnog održivog razvoja Grada Subotice

⁸ Podaci iz Strategije razvoja opštine Novi Kneževac

⁹ Podaci iz Strategije razvoja opštine Kanjiža

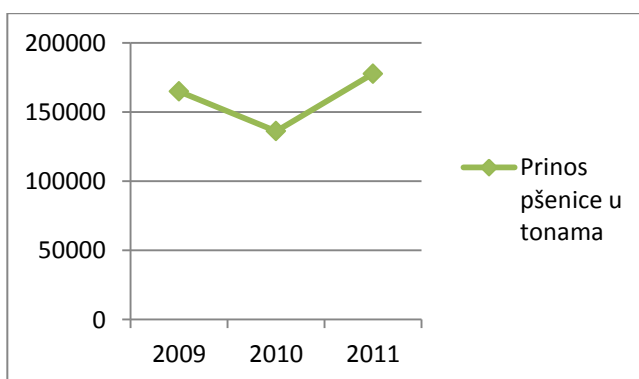
Slika11. Pregled poljoprivrednih površina u području Analize

Izvor: Republički zavod za statistiku

Ukupno raspoloživi zemljišni fond, a posebno zemljište namenjeno poljoprivrednoj proizvodnji, predstavlja osnovni uslov za život i opstanak ljudi. Raspoloživost ovog prirodnog izvora za pojedine namene, kao i njegova lokacija i kvalitet imaju veliki značaj za međusobno kombinovanje sa ostalim faktorima proizvodnje i uslovljavaju stepen primene tehnike i tehnologije. Zemljište, kao limitirani prirodni resurs, koji se odlikuje neobnovljivošću, nezamenjiv je faktor proizvodnje u poljoprivredi. Zbog toga se u analizi faktora poljoprivredne proizvodnje poseban značaj pridaje ovom prirodnom resursu i njegovoj raspoloživosti u obuhvatu Analize.

Poljoprivredna proizvodnja

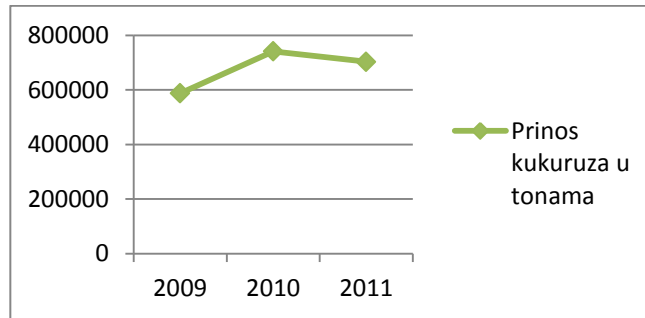
Pogodni prirodni uslovi na teritoriji područja omogućavaju gajenje raznih vrsta žita. Prema količini proizvodnje i važnosti proizvoda za ljudsku i stočnu ishranu, najznačajnije kulture su: kukuruz, pšenica, ječam i ovas. Proizvodnju ovih kultura karakteriše veliko variranje proizvodnje naročito prosečnog prinosa što je posledica nedovoljne i neadekvatne primene agro-tehničkih mera i velikog uticaja klimatskog faktora. Takođe i usitnjenost poseda, gajenje, pre svega za sopstvene potrebe i zastarela mehanizacija utiču kako na slabije prinose kultura pšenice i kukuruza, tako i na oscilacije u ukupnoj proizvodnji ovih kultura. Ipak, statistički podaci pokazuju i porast ukupne proizvodnje kulture pšenice i kukuruza (2011. godine prinos pšenice porastao je za 7.8% u odnosu na 2009. godinu, dok je prinos kukuruza porastao za 19.7%), što je posledica i većih potreba u stočarstvu.

Slika 12. Prinos pšenice u tonama

The project is co-financed by the European Union

Slika 13. Prinos kukuruza u tonama

Najzastupljenija industrijska kultura je šećerna repa, čiji prosečan prinos po hektaru iznosi 43.175 kg u 2011. godini. Povrtarske kulture koje su najzastupljenije na teritoriji pograničnih opština, a čine sastavni deo osnovne ishrane stanovništva i tržišni višak, jesu krompir, pasulj, kupus, luk, paradajz, paprika i grašak. Povrtarska proizvodnja se uglavnom obavlja na malim parcelama površine 2 do 3 ara koje se uglavnom nalaze oko kuća. Zbog neadekvatnih primena savremenih agrotehničkih mera primetne su značajne oscilacije u prinosima povrtarskih i industrijskih kultura tokom posmatranog perioda.

Voćarstvo i vinogradarstvo su osnovne proizvodnje u velikom delu područja Analize (**Tabela 4. Aneks 1.SK.**). Poslednjih godina uloženi su veliki napor da se ove proizvodnje obnove, a efekti su već uočljivi jer novi zasadi stupaju u rod. Retka su područja u svetu koja raspolažu toliko povoljnim uslovima za gajenje ekonomski značajnih vrsta voćaka, kao što je područje Subotičko-horgoške peščare. Povoljna klima, duga tradicija i visoka profitabilnost, ukazuju na intenzivan razvoj ove grane poljoprivrede. U selima obuhvata Analize gaje se razne vrste voća, dominantno mesto pripada jabuci, višnji, šljivi, breskvi, kruški, a u manjem obimu su zastupljene trešnja, kajsija, dunja, kupina, malina i jagoda.

Turizam

Područje obuhvaćeno Analizom obuhvata delove turističkog klastera Vojvodine (definisano u Strategiji razvoja turizma Srbije) i turističke destinacije Gornje Podunavlje i Subotica-Gornja Tisa (definisane u Regionalnom prostornom planu Autonomne Pokrajine Vojvodine). Postojeća turistička ponuda je na zadovoljavajućem nivou, jer područje Analize obuhvata čak dve ključne destinacije AP Vojvodine: Suboticu i Palić sa okolinom i Gornje Podunavlje. Turizam u obuhvatu Analize ima osnovne karakteristike vojvođanskog turizma, jer obuhvata relativno sve segmente turističke ponude AP Vojvodine. Najrazvijeniju resursnu bazu, te samim tim i turističku ponudu regiona imaju gradovi Subotica i Sombor i Opština Kanjiža zbog razvijenog banjskog turizma, dok je Opština Novi Kneževac najslabiji nosilac turističke ponude. Ovde treba naglasiti da su neodvoljno razvijeni potencijali reke Tise, koja ima veliki značaj za razvoj prostora i naselja koja njoj gravitiraju i mogućnosti koje prostorni i materijalni resursi pružaju za unapređenje razvoja lokalnih zajednica i kvaliteta življenja stanovništva.

Resursnu i atrakcijsku osnovu područja obuhvata Analize u pogledu razvoja turizma čine prirodne vrednosti (reke - Dunav, Tisa i njihovi kanali, jezera - Palić, Ludaš, termalni i mineralni izvori sa banjama, kulturne vrednosti (gradovi i gradska jezgra, muzeji, galerije, ateljei), događaji (Međunarodni filmski festival "Palić", letnje pozorišne priredbe, konjske trke, berbanski dani, Dužijanica), gastronomija (autohtona jela i pića, festivali etno-hrane), aktivnosti (lov i ribolov).

Ključni turistički proizvodi - vidovi turizma su: događaji (manifestacije); specijalni interesi (biciklizam, jahanje, lov, ribolov, splavarenje, paraglajding i dr.); nautika; planine i jezera i ruralni turizam. Pored toga, najveći potencijal za gradski odmor i poslovni turizam ima Grad Subotica.

Ključne destinacije na području AP Vojvodine su: Palić i Subotica sa okolinom, i Gornje Podunavlje.

Ključni investicioni projekti bi bili: marine i turistički kompleksi uz Dunav i Tisu, Palić, hoteli u gradovima i naseljima, salaši, novi tematizovani projekti, rehabilitacija banja i projekti turističke infrastrukture i sadržaji slobodnog vremena.

The project is co-financed by the
European Union

Razvojni prioriteti investicionih projekata do 2015. godine za podršku od strane države na teritoriji su Palić – Ludaš (restrukturiranje i rehabilitacija), 101+1 salaš (subregionalni razvojni projekt), Gornje Podunavlje (integralni destinacijski projekt).

Kongresni i poslovni turizam uz korišćenje drugih potencijala gradova ima velike prednosti za razvoj gradova Subotice i Sombora. City break ponuda za sada je najbolje razvijena u Subotici, koja je sa Palićem ujedno i najznačajnija turistička destinacija ovog područja.

Ovo područje odlikuje razvijen banjsko - lečilišni turizam. Neophodno je naglasiti da u njemu prednjači Banja Kanjiža (sa najvećim brojem smeštajnih kapaciteta i sadržaja banjsko - lečilišnog turizma. Postojeće banje će biti naročito aktuelne kada budu izdiferencirale ponudu i fizički razdvojile sadržaje za pacijente na lečenju i ponudu za turiste. U priobalnom pojasu Tise, na nekoliko mesta, na površinu izlaze i termomineralne vode, koje se u banjama koriste za potrebe lečenja ili su za sada samo neiskorišćeni potencijal. Postoji više izvora termomineralne vode koji još nisu kaptirani, te je njihova eksploatacija tek u najavi.

Osim termomineralnih izvora i banja, kao turističke atrakcije je neophodno izdvojiti da ovo područje obiluje značajnim prirodnim resursima, ekološkim sadržajima i oazama divlje lepote, koji mogu biti idealne destinacije za razvoj aktivnog, eko i turizma specijalnih interesa. Za razvoj ovih vidova turizma treba afirmisati i unaprediti specijalne rezervate prirode kao što su: Gornje Podunavlje i Palić-Ludaš. Od navedenih rezervata ponuda eko turizma je dobro razvijena u ovim rezervatima.

Nasleđe kulturne prošlosti predstavlja veliki turistički potencijal. Brojnost i značaj spomenika kulture na ovom prostoru rezultat je bogate i burne prošlosti regiona, koji je tokom dugog niza vekova bio velika raskrsnica Balkana na kojoj su se sticale i mimoilazile civilizacije, kulture i narodi. Manifestacije i festivali su brojni, kako tradicionalni, tako i savremeni, ali se stiče utisak da su pravljeni bez jasne strategije.

Crkve i kapele su brojne i pripadaju različitim konfesijama, što ide u prilog osnovnom zapažanju o raznolikosti naroda koji živi na ovom prostoru. Ustanove kulture kao što su muzeji, galerije i pozorišta tipične su za veće gradove, a u manjim mestima funkciju organizovanja kulturnih aktivnosti imaju domovi kulture.

Razvoj nautike i nautičkog turizma na Dunavu i Tisi u području Analize još nije počeo. Postoje samo prirodni potencijali na koje ukazuje Strategija razvoja turizma Republike Srbije. Nautička sezona može da traje od aprila do oktobra. Nautička sezona, dakle, za razliku od kupališne, traje mnogo duže, što predstavlja moguće produžavanje sezone sa leta i na proleće i jesen.

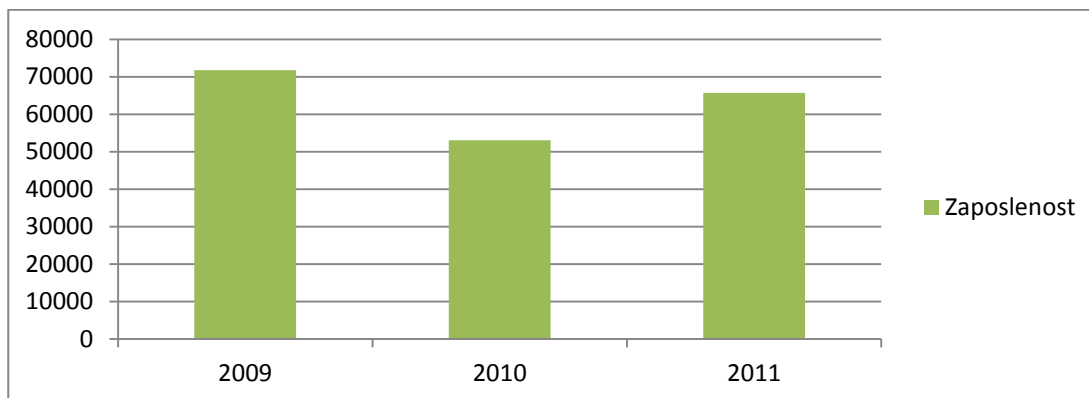
Sportsko-rekreativni objekti, lovišta i bogat riblji fond odlikuju ovo područje, što je osnovni preduslov za ubrzan razvoj turizma specijalnih interesa.

4.2.3. ZAPOSLENOST I NEZAPOSLENOST

Najkvalitetniji resurs jedne lokalne zajednice, regiona ili države jeste njeno stanovništvo. Značaj razvijanja kadrovskih potencijala svakako podrazumeva njihovo usmeravanje ka obrazovanju i profilisanje obuke za kvalitetnija radna mesta, u skladu sa informatizacijom društva. Pored toga, potrebno je posebno obratiti pažnju na motivisanje celokupnog stanovništva, a posebno mladih, ka kvalitetnom korišćenju slobodnog vremena, u smislu vođenja zdravog života i očuvanja životne sredine, korišćenjem svih raspoloživih metoda i instrumenata, kroz formalne i neformalne institucije lokalne zajednice. Ljudski resursi omogućavaju transformaciju znanja i veština u proizvode i usluge koje se prodaju na tržištu.

To bogatstvo je uslov za kvalitetan razvoj određenih regiona, kao i društva u celini.

Slika 14. Zaposlenost (i Tabela 5 u Aneksu 1.SK.)

Ako se posmatraju podaci o broju zaposlenih lica u poslednje tri godine, mogu se konstatovati značajne oscilacije u njegovoj nominalnoj vrednosti. Zaposlenost je u 2010. godini u pograničnim područjima AP Vojvodine opala čak za 26.1%, dok je u 2011. godini nominalna vrednost u odnosu na prethodnu godinu, porasla za 24%. Učešće ženske populacije u ukupnom broju zaposlenih prema najnovijem popisu iznosilo je 45%.

Broj lica koja samostalno obavljaju delatnost se smanjio u odnosu na početak posmatranog perioda, što se može pripisati posledici ekonomske krize, koja je dovela do zatvaranja i gašenja privatnih preduzetnika i smanjenja broja zaposlenih u privatnom sektoru u posmatranom području. Ovaj pokazatelj ukazuje na činjenicu da je privatni sektor i preduzetništvo pokazalo negativnu tendenciju razvoja u pograničnom području AP Vojvodine.

Najnoviji statistički podaci pokazuju da je najveći broj zaposlenih lica u pograničnim opštinama u AP Vojvodini bio uposlen kroz delatnosti u okviru prerađivačke industrije, trgovine na veliko, malo i popravke motornih vozila, dok za njima slede zdravstvena i socijalna zaštita i obrazovanje.

Statistički podaci pokazuju da se broj nezaposlenih lica povećava iz godine u godinu (**Tabela 6., Aneks 1. SK.**), tokom posmatranog perioda, tako da je prema najnovijem popisu stanovništva područje imalo 343 nezaposlena lica više nego na početku posmatranog perioda. Detaljnijom analizom može se zaključiti da su ovo blaže oscilacije nezaposlenih lica, koje se mogu objasniti institucionalnom podrškom države i pokrajine kroz programe podrške samozapošljavanju. Navedene podatke treba uzeti sa rezervom, jer određeni broj nezaposlenih lica nije evidentiran na tržištu rada, dok je sa druge strane određeni broj lica radno aktivan, ali ne i evidentiran u NSZ-u.

Interesantno je naglasiti da se udeo nezaposlene ženske populacije tokom posmatranog perioda smanjuje i da 2011. godine iznosi 47.9%.

Stopa nezaposlenosti 2011. godine je iznosila 24.8% i određena je kao učešće nezaposlenih u zbiru zaposlenih i nezaposlenih lica područja. Poređenja radi, stopa nezaposlenosti na nivou Republike Srbije iznosila je 35.5%, dok je na nivou AP Vojvodine bila 36.4%.

4.2.4. ZDRAVSTVO I SOCIJALNA ZAŠTITA

4.2.4.1. Zdravstvena zaštita

Sistem zdravstvene zaštite stanovništva u području neposredno se sprovodi preko mreže zdravstvenih ustanova i uslovljen je razvijenošću organizacije i tehnologije rada.

Zdravstvenu zaštitu na primarnom nivou obezbeđuju domovi zdravlja u državnoj svojini, koji su osnovani za teritoriju jedne ili više opština, odnosno grada, u skladu sa Planom mreže.

The project is co-financed by the
European Union

Na primarnom nivou, zdravstvena zaštita se ostvaruje u tri tipa zdravstvenih ustanova. Dom zdravlja, ogranak - zdravstvena stanica i zdravstvena ambulanta. Dom zdravlja u državnoj svojini osniva opština na teritoriji jedne ili više opština, odnosno grada. Dom zdravlja (DZ) je zdravstvena ustanova u kojoj se obezbeđuje preventivna zdravstvena zaštita za sve kategorije stanovnika, hitna medicinska pomoć, opšta medicina, zdravstvena zaštita žena i dece, patronažna služba, kao i laboratorijska i druga dijagnostika. U DZ obezbeđuje se prevencija i lečenje u oblasti stomatološke zdravstvene zaštite, zdravstvena zaštita zaposlenih, odnosno medicina rada, fizikalna medicina i rehabilitacija, kao i sanitetski prevoz, ako obavljanje ove zdravstvene delatnosti nije organizovano u drugoj zdravstvenoj ustanovi na teritoriji za koju je osnovan DZ. U DZ obavlja se i farmaceutska zdravstvena zaštita, kao i laboratorijska, radiološka i druga dijagnostika. U DZ, u zavisnosti od broja stanovnika u opštini, kao i njihovih zdravstvenih potreba, udaljenosti najbliže opšte bolnice, odnosno postojanja drugih zdravstvenih ustanova u opštini, može se obavljati i druga specijalističko-konsultativna delatnost, organizovati porodilište i stacionar za dijagnostiku i lečenja akutnih i hroničnih bolesti.

Primarna zdravstvena zaštita obezbeđuje se u DZ preko izabranog lekara. Izabrani lekar može biti:

- Doktor medicine ili doktor medicine specijalista za oblast opšte medicine
- Specijalista medicine rada
- Doktor medicine specijalista pedijatrije
- Doktor medicine specijalista ginekologije
- Doktor stomatologije .

U Domovima zdravlja na području obuhvata Analize zaposlen je ukupno 701 lekar. Broj stanovnika na jednog lekara u obuhvatu iznosi 378 stanovnika (prema poslednjem popisu stanovništva).

4.2.4.2. OBRAZOVANJE

Na području Analize funkcioniše 108 vrtića sa poludnevnom boravcima, koji okupljaju 6878 dece. Ustanove su opremljene normativnom opremom za predškolsku decu sa potpunom iskorišćenošću kapaciteta (**Tabela 7, Aneks 1.SK.**)

Na prostoru obuhvata Analize funkcioniše 76 osnovnih škola. Ukupan broj đaka u školama na teritoriji obuhvata Analize je 20761, pri čemu najveći broj učenika pohađa osnovne škole koje su locirane u gradskim naseljima. Osnovni problemi sa kojima se susreću osnovne škole na teritoriji obuhvata Analize, posebno u marginalizovanim naseljima jesu nedostatak nastavnih sredstava, dotrajalost objekata i inventara. Pored toga, u pojedinim seoskim sredinama, tokom nekoliko poslednjih godina je primetno i umanjenje broja novoupisanih đaka.

Situacija sa srednjim školama je sledeća: ukupno ima 19 srednjih škola u obuhvatu Analize, koje su pohađali 10.852 đaka školske 2010/2011. godine. (Tabela 8 Aneks 1.SK.)

U obuhvatu Analize postoji ukupno 12 osnovnih specijalnih škola i 3 srednje specijalne škole. Srednje specijalne škole funkcionišu u gradovima Subotica i Sombor. Osnovnu školu pohađalo je 400 učenika, dok je srednju specijalnu školu pohađalo 144 učenika školske 2010/2011. godine.

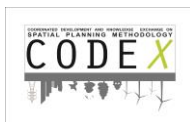
Ustanove visokog obrazovanja

Ustanove visokog obrazovanja u obuhvatu Analize skoncentrisane su u dva grada Subotica i Sombor. U Somboru postoji 2 fakulteta, na kojima je školske 2010/2011. godine upisano ukupno 1043 studenta, od kojih je 54.5% na budžetu. Iste školske godine diplomiralo je ukupno 345 studenata.

U gradu Subotica postoje 2 visoke škole, koje su školske 2010/2011. godine imale ukupno 1134 upisana studenta (od toga je 65.6% upisano na Budžet Republike Srbije), dok je diplomiralo ukupno 326 studenata. Subotica ima 3 fakulteta na kojima je školske 2010/2011. godine upisano ukupno 3624 studenta, od kojih je 45% na budžetu. Iste školske godine diplomiralo je ukupno 1358 studenata.

The project is co-financed by the
European Union

4.2.5. PREKOGRANIČNI RAZVOJ KROZ PROGRAME PREKOGRANIČNE SARADNJE

Program prekogranične saradnje predstavljaju veliki izazov ali i veliki resurs za razvoj Opština i Gradova. Značaj međunarodnih projekata iako veliki, nije u prvih nekoliko godina ni prepoznat kao resurs, kao budžet na raspolaganju gradovima, opštinama, naseljima, ugruženjima i javnim organizacijama koje mogu kao neprofitne organizacije da učestvuju u njima.

Posmatrajući period 2007-2013. godine i to samo program prekogranične saradnje Republike Mađarske i Republike Srbije uočavaju se velike razlike u aktivnosti u učešću u međunarodnim projektima, posmatrajući Gradove Sombor, Suboticu i Opštine Novi Kneževac i Kanjižu. Takođe uočava se i disproportionalnost u učešću opštinskih centara i ostalih naseljenih mesta na teritoriji gradova tj. opština (Tabela 1, Aneks 3).

Od ukupno identifikovanih 86 projekata odobrenih za finansiranje u tri raspisana poziva IPA prekogranične saradnje HU SRB, čak u 56 su partneri bile organizacije sa teritorije Grada Subotice, mahom iz Subotice, a manjim delom iz Hajdukova i Palića.

Za nekoliko projekata koji su se odnosili na posmatrano područje, nosioci aktivnosti bile su organizacije iz Novog Sada, pre svega Univerzitet, potom JP "Zavod za urbanizam Vojvodine" i JVP "Vode Vojvodine", dok je preostalih 20% projekata raspoređeno manje više ravnomerno na teritoriji opština Kanjiža, Novi Kneževac i Grad Sombor.

Osim Palića i Hajdukova, nije registrovan ni jedan projekat iz drugih manjih naseljenih mesta sa posmatranog područja, što predstavlja veliki nedostatak i ukazuje na izuzetnu potrebu za edukacijom manjih institucija i lokalnih samouprava na nivoima mesnih zajednica, poljoprivrednih, ribolovačkih i drugih udruženja i zadruga koje mogu da participiraju u IPA projektima.

Osim jačanja kapaciteta ovih institucija i pripreme za njihovo učešće u narednim projektima postavlja se i pitanje edukovanosti stanovništva za korišćenje interneta kao najvećeg informacionog servisa, te adekvatne opremljenosti ovim vidom infrastrukture.

5. SWOT ANALIZA

Zadatak sveobuhvatne SWOT analize jeste prikaz sektorskih analiza, koji ilustruje samo opšte i transferzalne ključne faktore razvoja, koji proizilaze iz pregleda svih sektorijalnih analiza. Sveobuhvatna analiza može ukazati da opasnosti i prilike (pretnje i mogućnosti) dolaze iz okruženja dok snage i slabosti leže u samim opštinama i njihovoj unutrašnjoj organizaciji.

Svakako SWOT analiza sadrži određenu dozu subjektivizma te je treba uzeti sa rezervom, ali statistički podaci koji ukazuju na ekonomske i socijalne aspekte u opštinama i naseljima svakako ukazuju na tešku situaciju u predmetnom području. Na bazi intersektorske analize, mogu se identifikovati subjektivna viđenja privrednog trenutka opštine i daljih pravaca razvoja.

U narednoj tabeli dat je pregled strateški važnih faktora po oblastima koji utiču na razvoj predmetnog područja.

The project is co-financed by the European Union

Tabela 7. SWOT analiza po oblastima

		PRIRODNI SISTEMI I RESURSI	
		SNAGE	SLABOSTI
POLJOPRIVR EDNO ZEMLJIŠTE	<ul style="list-style-type: none"> - prirodne pogodnosti za širenje organske proizvodnje voća, povrća i dr.; - vinogradarski rejoni sa viševakovnom tradicijom u gajenju vinove loze i proizvodnji vrhunskih vina. 	<ul style="list-style-type: none"> - zahvaćenost velikog dela poljoprivrednog i drugog zemljišta različitim stepenima eolske erozije; - nepostojanje poljozaštitnih pojaseva zaštitnog i vanšumskog zelenila; - stihijsko zauzimanje poljoprivrednih zemljišta u nepoljoprivredne svrhe, posebno u rubnim zonama gradova i duž saobraćajnica; - slabo iskorišćene mogućnosti navodnjavanja; 	
		MOGUĆNOSTI	PRETNJE
POLJOPRIVR EDNO ZEMLJIŠTE	<ul style="list-style-type: none"> - veće uvažavanje socioekonomskog konteksta mera koje bi trebalo primeniti u domenu održivog korišćenja zemljišta; - tržišno, proizvodno i profesionalno povezivanje porodičnih gazdinstava na zadružnim ili akcionarskim principima; - jačanje IPA i drugih izvora međunarodne podrške projektima održivog upravljanja zemljištem. 	<ul style="list-style-type: none"> - nepovoljan uticaj klimatskih promena na agroekološki potencijal najplodnijih zemljišta, dominantnim delom lociranih na aridnim područjima; - za organizovanjem poljoprivredne proizvodnje u uslovima strane konkurencije u ponudi hrane na domaćem tržištu. 	
		STANOVNIŠTVO, NASELJA I JAVNE SLUŽBE	
		SNAGE	SLABOSTI
DEMOGRAFSKI RAZVOJ	<ul style="list-style-type: none"> - Postojanje programa demografskog razvoja; 	<ul style="list-style-type: none"> - negativan prirodni priraštaj; - emigracija mladih iz ruralnih područja; - izražen proces starenja stanovništva, posebno u ruralnim područjima; - velika nezaposlenost. 	
MREŽA NASELJA I FUNKCIONALNA NA URBANA PODRUČJA	<ul style="list-style-type: none"> - evropski koridori X kao preduslov transgraničnog povezivanja i saradnje; 	<ul style="list-style-type: none"> - nedovoljno kvalifikovana radna snaga, posebno u ruralnim naseljima; - nedovoljna infrastrukturna povezanost kao ograničenje za bolju integraciju prostora; - nedovoljno jaka regionalna i lokalna uprava. 	
RAZVOJ GRADOVA I OSTALIH URBANIH NASELJA	<ul style="list-style-type: none"> - policentričnost mreže naselja, povoljna prostorna distribucija gradova i urbanih naselja, njihova geografska pozicija u okviru međunarodnog okruženja i na nacionalnom nivou; 	<ul style="list-style-type: none"> - neartikulisane lokalne politike razvoja, konfliktni interesi; - nedovoljno korišćenje funkcionalnih veza u mreži naselja, komparativnih prednosti mreže, klastera; - promena namene zemljišta i gubitak poljoprivrednog zemljišta; 	

The project is co-financed by the European Union

RURALNI RAZVOJ	<ul style="list-style-type: none"> - povoljne i još uvek nedovoljno iskorišćene geografske i prirodne predispozicije sa biodiverzitetom izuzetnih svojstava; - postojanje regionalnih/lokalnih specifičnosti; - značajan turistički potencijal - sa aspekta potrošnje i razvoja ruralnog turizma. 	<ul style="list-style-type: none"> - nedostatak jasno definisane strategije i sistema finansiranja ruralnog razvoja; - neusklađenost školskog obrazovnog sistema sa potrebama ruralnog razvoja i pružanja znanja primenljivih u praksi.
JAVNE SLUŽBE	Obrazovanje i vaspitanje <ul style="list-style-type: none"> - određeni stepen decentralizacije javnih službi; - postojanje osnovnih škola u svim naseljima Vojvodine; - multikulturalnost, multinacionalnost i multijezičnost. 	<ul style="list-style-type: none"> - loše stanje objekata javnih službi, zastarela oprema; - nedostatak objekata za decu mlađu od 6 godina; - određeni stepen neusaglašenosti obrazovnih profila sa zahtevima tržišne privrede, neadekvatan broj odgovarajućeg strukovnog obrazovanja; - nedovoljan broj adekvatnog nastavnog osoblja zabrinjavajuće nizak stepen obrazovanja seoskog stanovništva.
	Zdravstvena zaštita <ul style="list-style-type: none"> - postojanje objekata zdravstvene zaštite u većini naselja sa pripadajućim parcelama; - postojanje određenog oblika zdravstvene zaštite u većini naselja; - potencijal kvalifikovanog stručnog kadra. 	<ul style="list-style-type: none"> - nedovoljan broj lekara, posebno u manje razvijenim opštinama;
	Socijalna zaštita <ul style="list-style-type: none"> - jačanje profesionalnih kapaciteta zaposlenih u socijalnoj zaštiti; - razvoj različitih modaliteta socijalne zaštite. 	<ul style="list-style-type: none"> - nedostatak različitih vrsta usluga socijalne zaštite; - veliki broj korisnika socijalne zaštite; - nerazvijen sistem socijalnih institucija (javne, javno-privatne, privatne).
	Kultura <ul style="list-style-type: none"> - veliki broj objekata kulture u javnom sektoru (državnoj svojini), koje je neophodno sačuvati za ove potrebe; - u lokalnim upravama postepeno jača svest o značaju kulturnih programa. 	<ul style="list-style-type: none"> - velike razlike u razvijenosti, kvalitetu i dostupnosti kulturnih sadržaja; - pasivan položaj građana i korisnika u planiranju i organizovanju mreže kulturnih ustanova od javnog interesa.
	Sport <ul style="list-style-type: none"> - postojanje raznih oblika sportskih aktivnosti u većini opština. 	<ul style="list-style-type: none"> - nedostatak uređenih otvorenih sportskih terena.
MOGUĆNOSTI		
DEMOGRAFSKI RAZVOJ	<ul style="list-style-type: none"> - multikulturalnost u uslovima pridruživanja EU; - dugoročno planiranje broja dece koji je potreban Srbiji; - dosledna primena republičke strategije za promociju rađanja; - razdvajanje programa planiranja porodice od drugih socijalnih programa. 	<ul style="list-style-type: none"> - nezaustavljiva dugoročna depopulacija; - uticaj socio-demografskih trendova u evropskom okruženju; - nedostatak radne snage koja bi održavala postojeću infrastrukturu; - izrazita urbano-ruralna populaciona polarizacija.
MREŽA NASELJA I FUNKCIONALNA URBANA PODRUČJA	<ul style="list-style-type: none"> - decentralizacija – jačanje regionalne i lokalne uprave; - praćenje indikatora i formiranje zajedničke baze podataka o prostornom razvoju na nivou funkcionalno urbanog područja. 	<ul style="list-style-type: none"> - zastoj u izgradnji infrastrukturnih koridora usled nedostataka finansijskih sredstava; - nedostatak obučanih kadrova za transgraničnu saradnju.

The project is co-financed by the European Union

RAZVOJ GRADOVA I OSTALIH URBANIH NASELJA		<ul style="list-style-type: none"> - unapređenje prakse planiranja u smislu razvijanja integrativnog planiranja; - unapređenje standarda u svim oblastima planiranja, izgradnje i uređenja gradova i urbanih naselja. 	<ul style="list-style-type: none"> - koncentracija kapitala u upravnim centrima; - neefikasne opštinske uprave, složena birokratija; - sporo jačanje institucija na lokalnom nivou i nedovoljna koordinacija; - pasivnost lokalnih zajednica.
	RURALNI RAZVOJ	<ul style="list-style-type: none"> - stvaranje stimulativnog investicionog ambijenta i privlačenje domaćih i stranih direktnih investicija, putem stepenovane poreske politike; - uvođenje komunalnog reda i razvoj komunalne infrastrukture; - razvoj programa edukacije i treninga za ruralni razvoj; - osnivanje zadruga – kooperacija; - asocijacija poljoprivrednih proizvođača, tehnoloških i industrijskih parkova, klastera, biznis inkubatora. 	<ul style="list-style-type: none"> - nagomilani strukturni problemi u društveno-ekonomskom razvoju relativno nizak stepen privrednog i društvenog razvoja, visoka nezaposlenost, visok nivo siromaštva stanovništva; - neusklađenost sistema obrazovanja sa potrebama ruralnog razvoja;
JAVNE SLUŽBE	Obrazovanje i vaspitanje	<ul style="list-style-type: none"> - donošenje programa saradnje privrednih i neprivrednih organizacija sa obrazovnim institucijama, radi školovanja adekvatnih profila - razvoj unutrašnje mobilnosti, prvenstveno u oblasti visokog obrazovanja. 	<ul style="list-style-type: none"> - centralizacija u svim oblastima, što za posledicu ima slabu pokretljivost stručnog kadra iz većih u manja naselja; - odliv visoko-obrazovnog kadra; - mali broj učenika u pojedinim obrazovnim ustanovama (pitanje racionalizacije).
	Zdravstvena zaštita	<ul style="list-style-type: none"> - donošenje programa preventivnih aktivnosti u oblasti zdravstvene zaštite; - obezbeđivanje istih uslova za rad javnih (državnih) i privatnih ustanova. 	<ul style="list-style-type: none"> - visok stepen nezaposlenosti, porast siromaštva; - dugoročni trend dehumanizacije uslova stanovanja u velikim gradskim sredinama.
	Socijalna zaštita	<ul style="list-style-type: none"> - donošenje programa preventivnih aktivnosti u svim oblastima; - uvođenje poreskih i drugih olakšica i podsticaja za ulaganje nevladinog sektora u razvoj socijalne zaštite; - identifikovane potrebe korisnika. 	<ul style="list-style-type: none"> - visok stepen nezaposlenosti, porast siromaštva; - dugoročni trend dehumanizacije uslova stanovanja u velikim gradskim sredinama; - centralizovan sistem javnih socijalno-zaštitnih institucija.
	Kultura	<ul style="list-style-type: none"> - decentralizacija sektora javnih službi, pa tako i kulture, - uključivanje drugih izvora finansiranja u sektor kulture; - jačanje međuopštinske i međuregionalne saradnje u cilju realizacije zajedničkih kulturnih programa od javnog interesa, negovanje multikulturalnosti, izrada zajedničkih projekata i jačanje institucionalnog i neprofitnog sektora u oblasti kulture. 	<ul style="list-style-type: none"> - institucije i modeli organizacije usluga kulture od javnog interesa nisu prilagođene potrebama i osobenostima u manjim sredinama;
	Sport	<ul style="list-style-type: none"> - permanentna edukacija stanovništva u cilju promovisanja sporta za sve dobne grupe; - obezbeđivanje istih uslova za rad javnog (državnog) i privatnog sektora. 	<ul style="list-style-type: none"> - centralizacija u svim oblastima.

The project is co-financed by the European Union

	Stano vanje	- podsticajne mere u oblasti građevinske inustrije.	- tendencija ubrzanog pražnjenja seoskih naselja.
--	-------------	---	---

PRIVREDNE DELATNOSTI I TURIZAM		
SNAGE		SLABOSTI
PRIVREDA	<ul style="list-style-type: none"> - ljudski resursi – raspoloživi visokostručni kadar; - inovativna infrastruktura (univerziteti, razvojno-istraživačke institucije, javni urbani servisi); - izgrađeni privredni kapaciteti – objekti privredne infrastrukture i industrijski kapaciteti; - raspoložive regionalne i gradske prednosti za lokaciju i razvoj IZ i IP (<i>greenfield</i>) i zapuštene industrijske lokacije (<i>brownfield</i>); - brojni bilateralni i multilateralni aranžmani i projekti za podsticanje razvoja MSP, podsticanje inovativnosti, uvođenje novih tehnologija i rasta konkurentnosti. 	<ul style="list-style-type: none"> - zastarela tehnologija i nedovoljan nivo investicione aktivnosti – instalisani proizvodni kapaciteti sa tehnološkog aspekta ograničavaju kvalitet i konkurentnost proizvoda; - visoka nezaposlenost i visok odliv kvalitetnih kadrova u inostranstvo - nezaokruženost institucionalnog, pravnog i obrazovnog okvira za razvoj klastera, industrijskih parkova i industrijskih zona.
POLJOPRIVREDA	<ul style="list-style-type: none"> - povoljni klimatski uslovi za biljnu i stočarsku proizvodnju; - vinogorja i vinogradarski rejoni s tradicijom u gajenju vinove loze i proizvodnji vrhunskih vina. 	<ul style="list-style-type: none"> - degradacija poljoprivrednog zemljišta erozijom; - često nejasna prava svojine, zakupa i obaveza u vezi s korišćenjem zemljišta; - usitnjenost poseda; - ekstenzivna proizvodnja po strukturi i prinosima; - nedovoljan broj grla stoke po jedinici poljoprivredne površine.
TURIZAM	<ul style="list-style-type: none"> - položaj na međunarodnom koridoru X; - položaj graničnog regiona sa Mađarskom, Rumunijom, Hrvatskom. 	<ul style="list-style-type: none"> - nedovoljna pokrivenost Vojvodine turističkom signalizacijom i nedostatak vodičke službe; - nedovoljno razvijen kvantitet i kvalitet smeštajnih kapaciteta.

The project is co-financed by the European Union

	MOGUĆNOSTI	PRETNJE
PRIVREDA	<ul style="list-style-type: none"> - interregionalna saradnja i integracija u EU; - IPA fondovi (instrument predpristupne pomoći EU) i prekogranična saradnja - pokretačka snaga razvoja i mogućnost pristupa strukturalnim fondovima EU. - nova industrijska politika u skladu sa politikom i standarima razvoja industrije u EU; - jačanje privredne saradnje sa zemljama JIE; - poboljšanje dostupnosti prostora, resursa, investicija u infrastrukturu, istraživanje i razvoj kadrova; - povećanje javno-privatnog partnerstva. 	<ul style="list-style-type: none"> - svetska finansijska i ekonomska kriza; - tranziciono ekonomski zaostajanje za okruženjem; - siva ekonomija – problem koji ugrožava regularno poslovanje i šteti državnom budžetu.
POLJOPRIVREDA	<ul style="list-style-type: none"> - stvaranje povoljnijeg ambijenta za organsku proizvodnju hrane; - povećanje površina pod navodnjavanjem (mogućnost postrne i naknadne setve); - veći stepen finalizacije proizvodnje u sopstvenim prarđivačkim kapacitetima. 	<ul style="list-style-type: none"> - nepovoljan uticaj klimatskih promena na agroekološki potencijal najplodnijih zemljišta; - nepovoljne dugoročne ekološke i socioekonomske posledice privatizacije agroindustrijskih kombinata; - nastavljanje nekontrolisanog i prekomernog zauzimanja poljoprivrednog zemljišta u nepoljoprivredne svrhe. - otežan pristup na strana tržišta.
TURIZAM	<ul style="list-style-type: none"> - regionalno povezivanje, prekogranična saradnja i korišćenja sredstava IPA fondova; - izgradnja saobraćajne infrastrukture razvoj ruralnog, nautičkog, eko-turizma, poslovnog i manifestacionog turizma. - prirodna dobra i kulturno-istorijsko nasleđe kao turistički resurs. 	<ul style="list-style-type: none"> - slaba potrošačka moć domaće turističke tražnje; - nedovoljna podrška razvoju turizma; - nedovoljna turistička uređenost destinacije za investicije u turizam.

INFRASTRUKTURNI SISTEMI		
	SNAGE	SLABOSTI
SAOBRAĆAJNA INFRASTRUKTURA Putni-drumski saobraćaj	<ul style="list-style-type: none"> - povoljan saobraćajni položaj; - zadovoljavajuća gustina putne mreže; - zadovoljavajući stepen motorizacije u odnosu na susedne zemlje; - potencijal institucionalnih i stručnih kapaciteta nadležnih za razvoj drumskog saobraćaja i putne infrastrukture. 	<ul style="list-style-type: none"> - nije dostignuto željeno učešće puteva visokog ranga i stanja puteva, kao i nedovoljna opremljenost savremenim tehničko-tehnološkim sistemima; - nedovoljna svest svih aktera o javnom interesu.

The project is co-financed by the European Union

	Železnički saobraćaj	<ul style="list-style-type: none"> - relativno dobro razvijena infrastrukturna mreža; - međunarodni sporazumi o razvoju koridora X; - veza sa ostalim multimodalnim koridorima; - trase tradicionalnih međunarodnih tranzitnih železničkih koridora; - veliki značaj u formiranju i funkcionisanju evropske železničke mreže; - regionalna pokrivenost železničkom mrežom; - postojeće veze sa velikim korisnicima usluge. 	<ul style="list-style-type: none"> - stare i slabo održavane pruge sa niskim tehničkim parametrima i niskim nivoom usluge; - zapuštena mreža lokalnih pruga i industrijskih koloseka; - zastarela vozila, signalna i komunikaciona oprema; - nedostatak finansijskih sredstava; - prelazak tradicionalnih korisnika na ostale vidove transporta; - nefleksibilan i preglomazan sistem državnih železnica.
VODOPRIVREDNA INFRASTRUKTURA		<ul style="list-style-type: none"> - razvijen sistem praćenja i kontrole kvaliteta vode za piće smanjena produkcija otpadnih voda iz industrije u proteklih dvadesetak godina; - izgrađena kanalska mreža HS DTD; - postojeća mreža nasipa za odbranu od poplava je izgrađena u obimu od 95% od planirane. 	<ul style="list-style-type: none"> - neusklađenost domaće zakonske regulative sa EU u pogledu potrebnog kvaliteta vode za piće; - svega 30% stanovništva je pokriveno javnim sistemom kanalizacije; - neodržavanje objekata na HS DTD; - nekontrolisano navodnjavanje i korišćenje podzemnih voda.
ENERGETIKA I ENERGETSKA INFRASTRUKTURA		<ul style="list-style-type: none"> - postojeća elektroenergetska prenosna i distributivna mreža; - lociranje proizvodnih enegetskih objekata u blizini potrošača i smanjenje gubitaka u prenosu i distribuciji; - prednost za snabdevanje el. energijom udaljenih objekata (potrošača) od postojeće el. mreže; - dobar potencijal obnovljivih izvora energije (biomasa, geotermalna...); - relativno dobro razvijena gasna i elektro distributivna mreža. 	<ul style="list-style-type: none"> - postojanje energetske proizvodnje objekata sa zastarelom tehnologijom kao velikih zagađivača životne sredine; - starost elektroenergetskih objekata, mreže svih nivoa napona i uređaja; - neadekvatna mreža rasvete; - veoma nizak stepen korišćenja OIE; - nezadovoljavajuća infrastruktura za korišćenje OIE.
		MOGUĆNOSTI	PRETNJE
SAOBRAĆAJNA INFRASTRUKTURA	Putni-drumski saobraćaj	<ul style="list-style-type: none"> - završetak kapitalnih infrastrukturnih projekata na koridoru X uz upošljavanje domaćih projektnih i izvođačkih kapaciteta, u cilju ostvarivanja uslova za primenu opšteg koncepta održivog razvoja; - osavremenjivanje i dogradnja deonica državnih puteva I i II reda; - dogradnja i izgradnja opštinskih puteva i ulica i povećanje pristupačnosti privrednih zona; - unapređenje upravljanja planskom i projektnom dokumentacijom, putevima, pripadajućom tehničkom opremom puta i drumskim saobraćajem. 	<ul style="list-style-type: none"> - nedostatak sredstava za razvoj putne infrastrukture i unapređenje drumskog saobraćaja, uticaj na usporavanje socio-ekonomskog napretka; - povećanje komercijalne brzine putovanja na konkurentskim pravcima zbog nepostojanja carinskih procedura; - nedovoljni kapaciteti pojedinih graničnih prelaza.

The project is co-financed by the European Union

	Železnički saobraćaj	<ul style="list-style-type: none"> - uključivanje u razvojne planove Evropske mreže (korišćenje evropskih fondova); - ekološki prihvatljiviji način transporta; - organizacija železničkog prigradskog saobraćaja velikih gradova. 	<ul style="list-style-type: none"> - ubrzani razvoj konkurentskih koridora; - nedostatak strategije, projekata i sredstava za razvoj; - sporost u revitalizaciji i razvoju infrastrukturne mreže, a posebno Koridora X; - nezavršen proces reorganizacije.
VODOPRIVREDNA INFRASTRUKTURA		<ul style="list-style-type: none"> - proširenje i sanacija Hs DTD; - iskorišćenje savremenih tehnologija tretmana sirove vode za piće; - usvojena Strategija vodosnabdevanja i zaštite voda u AP Vojvodini; - Realizacija programa dvonamenskog korišćenja kanala za odvodnjavanje u svrhu navodnjavanja; - razvoj nautičkog turizma. 	<ul style="list-style-type: none"> - nekontrolisano korišćenje hemijskih sredstava u poljoprivredi u zaštićenim zonama; - neusklađenost i nesprovođenje zakonskih propisa; - nedostatak finansijskih sredstava za realizaciju projekata; - nedefinisanje jasne politike i strateškog razvoja privrede i društva koji direktno utiču na korišćenje i razvoj vodoprivrednih kapaciteta.
ENERGETIKA I ENERGETSKA INFRASTRUKTURA		<ul style="list-style-type: none"> - unapređenje energetske efikasnosti (proizvodnja, prenos, distribucija, potrošnja energije); - modernizacija i revitalizacija energetske mreže; - smanjenje gubitaka u mreži; - izgradnja interkonektivnih prenosnih mreža. 	<ul style="list-style-type: none"> - nedostatak investicija za izgradnju nove infrastrukture; - nedostatak investicija za povećanje energetske efikasnosti; - opadanje pouzdanosti i sigurnosti elektroenergetskih sistema; - zadržavanje energetske proizvodnje objekata sa zastarelom tehnologijom kao velikih zagađivača životne sredine; - zadržavanje postojećeg stanja elektroenergetske infrastrukture.

ZAŠTITA PRIRODE, ZAŠTITA KULTURNIH DOBARA I ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE		
	SNAGE	SLABOSTI
ZAŠTITA I UNAPREĐENJE ŽIVOTNE SREDINE	<ul style="list-style-type: none"> - opredeljenost Pokrajinskih i institucija lokalne samouprave za održivi razvoj; - očuvanost i visok potencijal prirodnih resursa; - visok stepen biodiverziteta i geodiverziteta; - značajan potencijal obnovljivih izvora energije. 	<ul style="list-style-type: none"> - nezadovoljavajući stepen izgrađenosti komunalne infrastrukture u naseljima; - zagađenje vazduha od saobraćaja, energetike i privrednih aktivnosti; - narušavanje kvaliteta životne sredine nelegalnom izgradnjom objekata; - promena namene zemljišta i gubitak poljoprivrednog zemljišta; - nepostojanje efikasnog sistema finansiranja zaštite životne sredine na nivou lokalne samouprave.

The project is co-financed by the European Union

<p>ZAŠTITA, UREĐENJE I UNAPREĐENJE KULTURNIH DOBARA</p>	<ul style="list-style-type: none"> - raznovrsnost i kvalitet kulturne baštine (od praistorije do savremene) - široka regionalna povezanost ishodišta, vrsta i stilova kulturne baštine - most sa Evropom; - multikulturalnost, kao tradicionalni i aktuelni, institucionalno regulisan stil života u AP Vojvodini, ima svoj odraz i u kulturnoj baštini ovog regiona. 	<ul style="list-style-type: none"> - prevaziđen zakon i druga regulativa u oblasti kulturne baštine, kao i nedostatak dr.zakona koji će posredno uticati na kult. baštinu (zemljišna politika, privatna svojina i dr.); - veliki broj izuzetne kulturne baštine ugrožen različitim uzročnicima nedostatak sistema stalnog nadgledanja i održavanja, menadžment planova, slaba koordinacija i krutost ustanova zaštite sa lokalnom zajednicom.
MOGUĆNOSTI		PRETNJE
<p>ZAŠTITA I UNAPREĐENJE ŽIVOTNE SREDINE</p>	<ul style="list-style-type: none"> - usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa zakonodavstvom EU; - jačanje javno-privatnog partnerstva u oblasti zaštite životne sredine; - uvođenje koncepta čistije proizvodnje; - poštovanje nacionalnih strategija i programa u oblasti zaštite životne sredine; - dostupnost fondova EU za jačanje sistema zaštite životne sredine i podršku održivom razvoju i intenziviranje međunarodne saradnje; - podizanje nivoa svesti o potrebi zaštite životne sredine. 	<ul style="list-style-type: none"> - nizak nivo ekološke svesti; - usporeni privredni rast i nedostatak investicija u skladu sa održivim razvojem; - nesprovođenje zakona, programa i planova na lokalnom nivou; - sporo jačanje institucija na lokalnom nivou i nedovoljna koordinacija; - restriktivna budžetska politika; - loš ekonomski status građana i nemogućnost da plate realnu cenu komunalnih usluga.
<p>ZAŠTITA, UREĐENJE I UNAPREĐENJE KULTURNIH DOBARA</p>	<ul style="list-style-type: none"> - multikulturalnost kao vojvođanski brend i most povezivanja sa drugim regionima i kulturama i uključivanja u panevropske kulturne staze; - uspostavljanje interregionalnih i intraregionalnih veza upravo preko zajedničke ili slične kulturne baštine; - korišćenje kulturne baštine kao potencijal i generator kulturnih, obrazovnih, turističkih, ekonomskih i drugih aktivnosti; - razvijanje sistema i formi saradnje ustanova zaštite, lokalne zajednice i korisnika kulturne baštine; - formiranje kulturnih predela, gde kulturna baština postaje brend lokalne zajednice i izvor prihoda. 	<ul style="list-style-type: none"> - spori procesi donošenja zakonske regulative, menjanja svesti lokalne zajednice i same tehničke zaštite kulturne baštine, prete da ona još više propada; - pojava otpora prema multikulturalnosti kod dela političke i stručne javnosti vodi stvaranju međunacionalnih tenzija šire zajednice.

The project is co-financed by the European Union

INTERREGIONALNE I INTRAREGIONALNE FUNKCIONALNE VEZE I TRANSGRANIČNA SARADNJA		
	SNAGE	SLABOSTI
REGIONALNI RAZVOJ	<ul style="list-style-type: none"> - prirodni resursi i geografski položaj; - izgrađeni privredni kapaciteti; - zakonska osnova za regulisanje regionalnog razvoja; - formiranje regionalnih agencija; - finansijski okvir za regionalni razvoj; - podsticajni mehanizmi; - veliki broj realizovanih donatorskih projekata za regionalni i lokalni razvoj; - međunarodna i prekogranična saradnja. 	<ul style="list-style-type: none"> - nedovoljna izgrađenost i neopremljenost osnovne infrastrukture; - intenzivna demografska devastacija; - nekonkurentna postojeća privredna struktura, - zastarela tehnologija i nedovoljan nivo investicione aktivnosti; - zaostajanje u nekim segmentima tranzicije (privatizacija, javna preduzeća...); - visoka nezaposlenost; - nekoordinirana aktivnost institucija za regionalni razvoj.
	MOGUĆNOSTI	PRETNJE
REGIONALNI RAZVOJ	<ul style="list-style-type: none"> - integracija u EU; - revitalizacija neiskorišćenih kapaciteta; - uključenost Srbije u međunarodne transportne i energetske koridore; - uključenost u evropske programe i projekte; - okruženje – nove članice EU i mogućnost međuregionalne saradnje; - pristupanje EU fondovima. 	<ul style="list-style-type: none"> - spor ekonomski razvoj i porast siromaštva; - usporavanje integracionih procesa; - svetska finansijska i ekonomska kriza; - tranziciono ekonomsko zaostajanje za okruženjem; - nepovoljni demografski trendovi.

The project is co-financed by the
European Union

6. OSNOVNI I OPERATIVNI CILJEVI I IZBOR INDIKATORA

U skladu sa postojećim privrednim i demografskim karakteristikama značajan razvojni potencijal regiona će predstavljati povećanje kapaciteta i korišćenje transportnih koridora, pre svega drumske infrastrukture, što je pretpostavka za veću investicionu, infrastrukturnu, privrednu i socijalnu aktivnost, kao i razvijanje mreže institucionalne saradnje između privrede i obrazovno-naučnih institucija u regiji.

Takođe, diverzifikacija razvojnih prioriteta posledica je postojećih limitiranosti, tako da, pored kontinuirane modernizacije i ulaganja u infrastrukturu treba izbalansirati i učešće drugih sektora u privredi (turizma, trgovine i druge usluge) posebno u manjim opštinama i naseljima. To podrazumeva jačanje preduzetničke kulture i visokog obrazovnog nivoa, uz prostorni i ekološki uravnotežen razvoj. Granica sa postojećim državama-članicama EU (Hrvatska i Mađarska) će omogućiti uključivanje regiona u evropske pretpristupne programe u saradnji sa graničnim područjima susednih zemalja.

Realizacijom projektnih zadataka trebalo bi da se ostvari pet **osnovnih ciljeva**:

Cilj 1. Uravnoteženi razvoj i unapređena socijalna kohezija se odnosi na aktiviranje sprovođenja populacione politike uz uvažavanje regionalnih specifičnosti i definisanje funkcija lokalne samouprave. To bi trebalo da podstakne ruralni razvoj i rešavanje demografskih problema;

Posebni ciljevi:

- Održivi demografski razvoj;
- Unapređenje socijalne i ekonomske kohezije ;
- Smanjenje socijalne isključenosti i siromaštva;
- Uravnoteženost naseljske strukture,
- Ravnomerna prostorna organizacija javnih službi;
- Ravnomerna dostupnost infrastrukturi i informacijama i
- Teritorijalno odgovorna uprava.

Cilj 2: Regionalna konkurentnost i pristupačnost podrazumeva povećanje aktivnosti na promovisanju regionalnih proizvoda i uspostavljanju regionalnih brendova.

Posebni ciljevi:

- Ekonomske prednosti i dinamičnost i
- Diverzifikovanost regionalne ekonomije.

Cilj 3. Održivo korišćenje prirodnih resursa i zaštićena i unapređena životna sredina se odnosi na aktivnosti vezane za restrukturiranje poljoprivrede, izgradnju sistema za prečišćavanje otpadnih voda, razvoj sistema obnovljivih izvora energije, održivi razvoj šumarstva i dr.

Posebni ciljevi:

- Smanjenje uticaja saobraćaja na životnu sredinu i održivo korišćenje energije;
- Očuvanje prirodnih resursa;
- Racionalno zauzimanje zemljišta;
- Zdrava životna sredina i prevencija hazarda i
- Zaštita od prirodnih nepogoda.

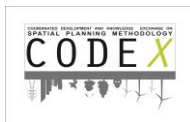
Cilj 4: Zaštićeno i održivo korišćeno prirodnog i kulturnog nasleđa i predeonih karakteristika predstavljaju cilj koji bi podrazumevao determinisanje postojećih, stvaranje novih karakterističnih predeonih celina i njihovu interpretaciju. Sprovođenje Evropske konvencije o predelu bi doprinelo i razvoju sistema integrativnog pristupa zaštiti prirodnog i kulturnog nasleđa i većoj atraktivnosti područja;

Posebni ciljevi:

- Limitirano smanjivanje prirodnih područja - zaštita prirodnih staništa i očuvanje biodiverziteta;
- Očuvanje kulturnih markera i očuvanje specifičnog karaktera predela i
- Unapređenje regionalnih potencijala za turizam i kreativne industrije.

The project is co-financed by the
European Union

Cilj 5: Prostorno-funkcionalna integrisanost u okruženje i razvoj Funkcionalnih urbanih područja (FUP) Sombora i Subotice bi podrazumevao zajednički pristup razvoju komunalne i socijalne infrastrukture, stimulisane razvoju poslovne infrastrukture, jačanju institucionalnih i administrativnih kapaciteta za upravljanje regionalnim razvojem, uspostavljanju sistema praćenja i izveštavanja o učincima politike regionalnog razvoja, uspostavljanju strateškog okvira politike razvoja regije i jačanje prekogranične saradnje;

Posebni ciljevi:

- Učešće u programima i projektima transgranične i međuregionalne saradnje i
- Propusnost granica.

Realizacija nabrojanih ciljeva će se vršiti kroz implementaciju razvojnih prioriteta zasnovanih na:

- Kvalitetnom planiranju i efikasnom korišćenju sredstava EU fondova;
- Izgradnji sistema za pripremu strateških razvojnih dokumenata;
- Uspešnoj koordinaciji budućih razvojnih programa;
- Informisanosti i obuci javnosti o mogućnostima korišćenja EU sredstava i drugih razvojnih fondova i
- Povećanju učešća lokalnog stanovništva u donošenju odluka.

Pregled posebnih ciljeva dat je u tabeli Br. 8 zajedno sa indikatorima koji će biti korišćeni za praćenje aktivnosti u planskom periodu.

Izbor indikatora za praćenje promena na predmetnom prostoru neophodan je kako bi se mogle analizirati primenjene mere i prioritete u periodu 2014-2020. godine. Predloženi sistem indikatora svakako mora biti u skladu sa Programom implementacije Prostornog plana Republike Srbije i Zakonom o prostornom planu Republike Srbije za period 2010-2020. Godine.

Model indikatora baziran je na ciljno-orijentisanom pristupu za praćenje sprovođenja ovog dokumenta i glavnih vodećih dokumenata kako na nivou EU tako i na nivou nacionalnih dokumenata.

U izboru pokazatelja težilo se da se zadovolje potrebe različitih zahteva donosioca odluka i političkih instanci za ocenu predloženih rešenja i procenu dostizanja ciljeva koje postavljaju razvojne politike.

Istovremeno, sledeći osnovne principe za uključivanje u evropske integracione procese, težilo se da se postigne usklađenost sa evropskim planskim dokumentima prostorne integracije i programima razvoja, kroz tzv. opservatorije za prostorne podatke.

Zbog toga je važna i činjenica da su ovi indikatori usklađeni sa ESPON listom indikatora koji se razvijaju za monitoring ukupnog evropskog prostora (Evropska mreža opservatorija za prostorni razvoj i koheziju).

Na osnovu urađenih ispitivanja izdvojeni su pokazatelji koji ispunjavaju neophodne uslove da se primene u prvim izveštajima stanja prostornog razvoja, kao i pokazatelji koje je potrebno dalje razvijati da u dogledno vreme mogu biti primenjeni.

Pregledom prvog seta predloženih pokazatelja došlo se do pokazatelja koji zadovoljavaju minimalne zahteve da mogu ući u primenu (oznaka u tabeli: a).

Pored ovih, za određeni broj pokazatelja je ocenjeno da se mogu pripremiti u relativno kratkom periodu (oznaka u tabeli: b), s obzirom da se ne publikuju u zvaničnim statističkim izveštajima već zahtevaju dodatni napor prikupljanja i izračunavanja. Za ostale pokazatelje (oznaka u tabeli: v) potrebno je duže vreme, pre svega zavisno od prilagođavanja domaćih statističkih resursa evropskim standardima, pošto se radi o pokazateljima koji se inače prate u drugim evropskim zemljama, odnosno u okviru ESPON mreže (Tabela 8).

Prvi set pokazatelja (a) pokriva svaki od glavnih i posebno operativnih ciljeva na osnovu kojih se zasniva čitav koncept praćenja ostvarivanja pre svega Prostornog plana Republike Srbije kao vrhovnog planskog dokumenta na kojem se zasniva svaki vid razvoja i napretka na prostoru APV odnosno i prostoru područja Analize. Oni se odnose na:

- demografske i socio-ekonomske trendove, te migracije stanovništva iz manje razvijenih područja;
- policentričan razvoj gradova i drugih naselja;

- zaštitu prirodnog i kulturnog nasleđa i
- prostorno-razvojnu usmerenost prema glavnim evropskim prostornim sistemima.

Tabela 8. Pregled indikatora

OSNOVNI CILJEVI	OPERATIVNI CILJEVI	POKAZATELJI	OZNAKA
Cilj 1. URAVNOTEŽENIJI REGIONALNI RAZVOJ I UNAPREĐENA SOCIJALNA KOHEZIJA			
Održivi demografski razvoj			
	Uravnoteženi razmeštaj stanovništva	1. Gustina naseljenosti (kritična masa)* 2. Migracioni bilans *	a a
	Unapređenje/održanje demografske strukture	3. Udeo stanovništva po velikim starosnim grupama * 4. Stopa fertiliteta *	a a
Unapređenje socijalne i ekonomske kohezije			
	Unapređenje obrazovnog nivoa stanovništva	5. Stanovništvo sa visokim obrazovanjem *	a
	Smanjenje broja nezaposlenog stanovništva	6. Udeo nezaposlenog stanovništva do 25 godina *	b
	Unapređenje prostorne ravnoteže u pogledu obrazovnog nivoa zaposlenog stanovništva	7. Zaposlena lica sa visokim stepenom obrazovanja*	a
	Obezbeđenje podjednake šansi na tržištu rada	8. Zaposleni na određeno vreme (% broja zaposlenih)	v
Smanjenje socijalne isključenosti i siromaštva			
	Raspoloživa radna snaga i zaposlenost	9. Stopa aktivnosti muške/ženske populacije (15-64 godina)* 10. Stopa zaposlenosti 11. Stopa rasta broja aktivnih lica prema stopi rasta broja lica sa ličnim prihodom i izdržavanih lica	a a a
	Zastupljenost različitih socijalnih grupa u zajednici i prevencija socijalne segregacije	12. „Gini index” prihoda domaćinstava	b
	Osiguranje pune angažovanosti regionalnih resursa, uz njihovu maksimalnu efikasnost	13. Godišnja stopa nezaposlenosti * 14. Udeo dugotrajne nezaposlenosti * 15. Udeo domaćinstava sa najmanje jednim nezaposlenim članom	a b v
Uravnoteženost naseljske strukture			
	Policentričnost urbanog sistema	16. Indeks „reda veličine” naselja prema broju stanovnika 17. BDP po stanovniku u odnosu na prosek EU15 18. Izohrona dostupnost usluga od opšteg interesa regionalnog nivoa 19. Prosečno vreme putovanja do najbliža tri regionalna centra	b v v a
	Održivost naseljske strukture (odnosi grada i sela)	20. Demografski trendovi urbanih područja u odnosu na ruralna područja 21. Obim dnevnih migracija 22. Udeo dnevnih migracija većeg radijusa	b v v
Ravnomerna prostorna organizacija javnih službi			
	Unapređenje dostupnosti javnih službi	23. Dostupnost do centralnih naselja javnim prevozom (od toga: dostupnost železnicom) * 24. Dostupnost primarnoj zdravstvenoj zaštiti	a b
Ravnomerna dostupnost infrastrukturi i informacijama			
	Obezbeđenje jednake saobraćajne dostupnosti prostora	25. Potencijalna intermodalna dostupnost	v
	Obezbeđenje osnovnog nivoa mobilnosti ljudi koji ne koriste	26. Udeo stanovništva koje živi unutar 30-minutne izohrone od železničke stanice	b

The project is co-financed by the European Union

OSNOVNI CILJEVI	OPERATIVNI CILJEVI	POKAZATELJI	OZNAKA
	automobil		
	Povećanje pokrivenosti naselja vodoprivrednom infrastrukturom	27. Pokrivenost naselja (% broja domaćinstava) mrežom javnog vodovoda 28. Pokrivenost naselja (% broja domaćinstava) kanalizacionom mrežom	a a
	Povećanje pokrivenosti naselja energetsom infrastrukturom	29. Pokrivenost naselja (% broja domaćinstava) elektro mrežom visoke sigurnosti snabdevanja	a
	Unapređenje pristupa informatičkim i komunikacijskim sistemima	30. Broj internet korisnika	a
Teritorijalno odgovorna uprava			
	Obezbeđenje participacije građana u radu teritorijalne uprave	31. Uključenost u rad udruženja i organizacija	v
Cilj 2: REGIONALNA KONKURENTNOST I PRISTUPAČNOST			
	Ekonomske prednosti i dinamičnost	32. BDP po stanovniku * 33. BDP u RRR po stanovniku * 34. Odnos uvoza i izvoza regiona 35. Udeo izvoza u strukturi BDP	b v v v
	Diverzifikovanost regionalne ekonomije	36. Zaposlenost po ekonomskim delatnostima * 37. Udeo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva u dodatoj vrednosti regiona*	a b
Cilj 3. ODRŽIVO KORIŠĆENJE PRIRODNIH RESURSA I ZAŠTIĆENA I UNAPREĐENA ŽIVOTNA SREDINA			
	Očuvanje prirodnih resursa	38. Korišćenje zemljišta (CORINE) 39. Udeo poljoprivrednih površina pod organskom/kontrolisanom proizvodnjom 40. Kvalitet voda vodotoka (klase kvaliteta) 41. Kvalitet podzemne vode 42. Specifična potrošnja vode u naseljima (l/st/dan) 43. Gubici vode u mreži (%) 44. Odnos obnovljivih i neobnovljivih izvora u ukupnoj potrošnji energije	a b a v v v v
	Racionalno zauzimanje zemljišta	45. Fragmentacioni indeks * 46. Potrošnja zemljišta za saobraćajnu infrastrukturu 47. Urbani rast - širenje urbanog područja 48. Udeo urbanog tkiva 49. Udeo kultivisanih područja 50. Broj i površina brownfield lokacija	v b b v v v
	Smanjenje uticaja saobraćaja na životnu sredinu i održivo korišćenje energije	51. Intenzitet saobraćaja prema deonicama saobraćajne mreže 52. Modalna raspodela putničkog saobraćaja 53. Obnovljiva energija u ukupnoj proizvodnji energije 54. Potrošnja energije po izvorima i vrsti korisnika	b v b v
	Zdrava životna sredina i prevencija hazarda	55. Broj i % stanovnika naselja koji su izloženi stalnom i učestalom prekomernom zagađenju vazduha	v
	Zaštita od prirodnih nepogoda	56. Naselja i kultivisana područja potencijalno ugrožena od poplava (CORINE)* 57. % komunalnog otpada koji se organizovano sakuplja (% domaćinstava) 58. Stvaranje industrijskog otpada (t/god)	b b v
Cilj 4: ZAŠTIĆENO I ODRŽIVO KORIŠĆENO PRIRODNO I KULTURNO NASLEĐE I PREDEO			
	Limitirano smanjivanje prirodnih područja - zaštita prirodnih staništa i očuvanje biodiverziteta	59. Nastajanje/razvoj prirodnih predela 60. Zaštićena prirodna područja	v a

OSNOVNI CILJEVI	OPERATIVNI CILJEVI	POKAZATELJI	OZNAKA
	Očuvanje kulturnih markera i očuvanje specifičnog karaktera predela	61. Broj zaštićenih kulturnih dobara u regionu * 62. Broj lokaliteta kulturnog nasleđa i integralnih celina predloženih za zaštitu	a a
	Unapređenje regionalnih potencijala za turizam i kreativne industrije	63. Turistički kapaciteti u seoskim domaćinstvima 64. Broj turista i turističkih noćenja godišnje	v b
Cilj 5: PROSTORNO-FUNKCIONALNA INTEGRISANOST U OKRUŽENJE			
	Učešće u programima i projektima transgranične i međuregionalne saradnje	65. Broj projekata sa međunarodnim učešćem 66. Članstvo u međunarodnim organizacijama i mrežama saradnje	a v
	Propusnost granica	67. Gustina drumskih i pružnih prelaza po deonicama graničnog područja 68. Vreme putovanja autom do MEGA i transnacionalnih FUP područja (bodovano prema značaju FUP)	b v

Napomene:

(*) - ESPON „rutinski” indikatori;

(R+) - redosled uvođenja u primenu: **a - b - v**

7. ODNOS SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA NA RAZLIČITIM NIVOIMA I PREKOGRANIČNI RAZVOJ

Veliki broj zakona i strateških dokumenata, kao i prostorno planska i urbanistička dokumentacija koje se odnose na predmetno područje, a koji su prikazani u prethodnim poglavljima, predstavljaju strateška dokumenta koja su osnov za rešavanje osnovnog problema istaknutog ovom Analizom, a to je razvoj marginalizovanih oblasti i naselja u pograničnim područjima.

Iako su rešenja jasno definisana, utvrđeni ciljevi i mere, kao i prioriteta i učesnici u implementaciji, u praksi su stvari najčešće daleko kompleksnije i izlaze iz vremenskih okvira predviđenih ovim dokumentima u negativnom smislu, jer uvek zbog kompleksnosti političkih ili ekonomskih dešavanja u zemlji i okruženju dolazi do određene vrste kašnjenja i odlaganja aktivnosti.

Svakako, ono što je izvesno i što stoji kao preporuka svim korisnicima predmetnog područja, je veliki potencijal predpristupnih fondova EU, odnosno sredstava koja se dobijaju kao donacija i koja treba koristiti.

U narednom tekstu prikazan je pregled značajnih programa i fondova koji su ili će biti na raspolaganju korisnicima na posmatranom području.

Veliki značaj u oblasti socio ekonomskog razvoja posmatranog područja imaće otvaranje III i IV IPA komponente.

PREKOGRANIČNI RAZVOJ

Veliki potencijal razvoja posmatranog područja, kao što je već rečeno, pored postojećih nacionalnih fondova, omogućen je uključivanjem u EU instrumente, kroz koje se realizuju projekti koji su odobreni za finansiranje iz godišnjih nacionalnih programa za Republiku Srbiju. U zavisnosti od predviđenih aktivnosti, projekti se realizuju iz: Instrumenta za prepristupnu pomoć (Instrument for Pre-accession Assistance - IPA): Nacionalna IPA, Višekorisnička IPA, Programi EU i Strukturni fondovi.

Instrumenti za prepristupnu pomoć (Instrument for Pre-accession Assistance-IPA)

Zemlje korisnice IPA su podeljene na dve kategorije: kandidati za članstvo u EU i potencijalni kandidati za članstvo u EU.

The project is co-financed by the
European Union

Tokom trajanja Instrumenta za pretprijetnu pomoć, u periodu 2007-2013. godine, predviđeno je da zemlja potencijalni kandidat za članstvo u EU može preći na korišćenje svih komponenti ukoliko odlukom Saveta dobije status zemlje kandidata za članstvo u EU i uspešno implementira Decentralizovani sistem upravljanja fondovima EU (DIS).

Iako je formiran kao jedinstven i koherentan instrument podrške, IPA pravi razliku između država korisnica. Za razliku od onih država kandidata koje imaju akreditovan decentralizovani sistem upravljanja fondovima Evropske unije (Decentralised Implementation System – DIS) i kojima se pomoć pruža kroz svih pet komponenti, državama potencijalnim kandidatima i onim državama kandidatima koji nemaju akreditovan decentralizovani sistem upravljanja fondovima, pomoć se upućuje samo kroz prve dve. Od izuzetne je važnosti napomenuti da komponente namenjene državama kandidatima služe pre svega za to da pripreme zemlje kandidate za korišćenje evropskih fondova po pristupanju Uniji.

1. Komponente nacionalne IPA:

- 1.1. Pomoć tranziciji i izgradnja institucija,
- 1.2. Prekogranična saradnja,
- 1.3. Regionalni razvoj,
- 1.4. Razvoj ljudskih resursa i
- 1.5. Ruralni razvoj.

1.1. Pomoć tranziciji i izgradnja institucija

Ova komponenta je ključna za sve aktivnosti koje su vezane za izgradnju institucija i podršku tranziciji u zemljama potencijalnim kandidatima za članstvo u EU. Takođe ova komponenta obuhvata važne aspekte *acquis communautaire* i omogućuje učestvovanje zemlje koja je potencijalni kandidat za članstvo u Programima Zajednice i u radu agencija.

1.2. Prekogranična saradnja

Ova komponenta je dostupna za obe grupe zemalja (kandidate i potencijalne kandidate za članstvo u EU) i podržava prekogranične aktivnosti i inicijative između jedne ili više zemalja članica EU i jedne ili više zemalja korisnica pomoći. Takođe, sredstva iz ove komponente biće usmerena i na podršku prekograničnim aktivnostima i inicijativama između dve ili više zemalja korisnica pomoći. Ova komponenta podržava učesće zemalja korisnica pomoći i u transnacionalnim i regionalnim programima, u slučajevima gde je to moguće, sa zemljama članicama EU i trećim zemljama.

U zemljama Zapadnog Balkana, ova komponenta nastavlja da podržava regionalnu saradnju koja je prethodno bila finansirana iz sredstava CARDS programa 2000.-2006. godine.

Od 2004. godine do danas, u Srbiji je finansijski podržano oko 200 projekata. Trenutno se u Republici Srbiji sprovodi osam programa (6 programa prekogranične saradnje i 2 programa transnacionalne i međuregionalne saradnje) - sa Mađarskom, Rumunijom, Bugarskom, Crnom Gorom, Bosnom i Hercegovinom, Hrvatskom, Jadranski program i program "Jugoistočna Evropa", od kojih je od značaja za predmetno područje najviše program prekogranične saradnje Mađarska-Srbija, i u manjoj meri sa Rumunijom (Novi Kneževac) i Hrvatskom (Sombor, Subotica, Kanjiža).

Sprovođenjem programa na lokalnom i regionalnom nivou stvaraju se dugoročni lični kontakti i veze između ljudi iz zajednica sa obe strane granice, što predstavlja temelj za dalju saradnju i razvoj.

Takođe, kroz proces identifikovanja projekata, prijavljivanja za sredstva, kao i tokom sprovođenja projekata, partneri iz Srbije stiču dragoceno iskustvo u korišćenju fondova Evropske unije jer se svi pozivi za projektne predloge sprovode u skladu sa pravilima programa EU za eksternu pomoć. Vrste projekata koji se finansiraju su mali infrastrukturni prekogranični projekti, projekti ekonomske saradnje kao i aktivnosti vezane za zaštitu životne sredine, turizam, kulturu, poljoprivredu, obrazovanje, istraživanje i razvoj, zapošljavanje i institucionalnu saradnju.

The project is co-financed by the
European Union

1.3. Regionalni razvoj

Uredba o sprovođenju IPA predviđa da se kroz komponentu Regionalni razvoj (IPA komponenta III) mogu podržati projekti u tri oblasti:

- Transport, odnosno investicioni projekti koji se odnose na povezivanje i saradnju između nacionalnih mreža, kao i između nacionalnih i trans-evropskih mreža. U okviru ove oblasti isključivo se mogu finansirati investicioni projekti minimalne vrednosti od 10 miliona evra, odnosno i ispod 10 miliona evra ukoliko se radi o pripremi projektno-tehničke dokumentacije;
- Zaštita životne sredine, odnosno investicioni projekti koji se tiču upravljanja otpadom, vodosnabdevanja, gradske kanalizacije i kvaliteta vazduha, obnove kontaminiranih područja i zemljišta, održivog razvoja, kao i energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije. U okviru ove oblasti isključivo se mogu finansirati investicioni projekti minimalne vrednosti od 10 miliona evra, odnosno i ispod 10 miliona evra ukoliko se radi o pripremi projektno-tehničke dokumentacije;
- Aktivnosti koje unapređuju regionalnu konkurentnost i podstiču stvaranje održivog zapošljavanja, pružanje poslovnih i tehnoloških usluga, pristup IT, promovisanje razvoja tehnologije, istraživanje i inovacije, razvoj poslovnih mreža i klastera, kao i podrška lokalnoj biznis infrastrukturi. U okviru ove oblasti mogu se finansirati projekti tehničke pomoći, grant šema i investicioni projekti.

Priprema za IPA komponente III i IV nije samo u vezi s alokacijom fondova, već je glavna svrha korišćenja ovih komponenti priprema Srbije, kao buduće države članice EU, za programiranje, upravljanje i sprovođenje strukturnih fondova i Kohezionog fonda koji će biti dostupni nakon pristupanja Evropskoj uniji. Osnovni preduslovi za korišćenje IPA komponenti III i IV su sticanje statusa kandidata za članstvo u Evropskoj uniji i akreditacija decentralizovanog sistema upravljanja sredstvima.

1.4. Razvoj ljudskih resursa

Uredba o sprovođenju IPA predviđa da Komponenta IV treba da pospešuje jačanje ekonomske i socijalne kohezije, kao prioritete Evropske strategije zapošljavanja u oblasti zapošljavanja, obrazovanja i treninga, kao i socijalne inkluzije. Konkretno, područje primene ove komponente će pokriti sledeće prioritete, koji će zavisiti od okolnosti svake od zemalja korisnika sredstava: prilagodljivosti radnika, preduzeća i preduzetnika; pristupa zapošljavanju; socijalno uključivanje; partnerstva, paktova i inicijativa; ulaganja u ljudski kapital i institucionalnih kapaciteta i efikasnosti javne administracije.

1.5. Ruralni razvoj

Komponenta koja se odnosi na ruralni razvoj namenjena je zemljama kandidatima u cilju pripreme za implementaciju i upravljanje Zajedničkom poljoprivrednom politikom EU. Implementacija pomoći u okviru ove komponente doprinosi održivom razvoju poljoprivrednog sektora i ruralnih oblasti, kao i uspešnijoj implementaciji *acquis communautaire* u oblasti Zajedničke poljoprivredne politike. Takođe, kroz proces za korišćenje ove komponente IPA, zemlje kandidati za članstvo u EU se pripremaju za korišćenje sredstava iz Evropskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (*European Agricultural Fund for Rural Development - EAFRD*).

2. Višekorisnička IPA

Višekorisnička IPA predstavlja deo finansijskog instrumenta kojim Evropska unija podržava zajedničke prioritete zemalja kandidata (Turska, BJR Makedonija, Crna Gora i Srbija, uključujući i Kosovo i Metohiju u skladu sa Rezolucijom UN 1244) i potencijalnih kandidata za članstvo u EU (Albanija, Bosna i Hercegovina).

Glavne oblasti Višekorisničke IPA su: regionalna saradnja, razvoj infrastrukture, pravosuđe i unutrašnji poslovi, unutrašnje tržište, reforma državne uprave, demokratska stabilnost, obrazovanje, mladi i istraživanje, tržišna ekonomija, nuklearna bezbednost i tretman radioaktivnog materijala, privremene administrativne institucije i rezervna sredstva.

The project is co-financed by the
European Union

3. Programi EU

Programi Evropske unije predstavljaju niz integriranih mera koje su namenjene jačanju saradnje među državama članicama Evropske unije u oblasti evropskih politika za određeni period vremena. Programi Evropske unije se finansiraju iz zajedničkog budžeta Evropske unije, sredstvima koja su namenjena razvoju različitih prioritetnih oblasti: zaštita životne sredine, energetika, transport, razvoj preduzetništva i konkurentnost. Do 1997. godine Programi EU su bili namenjeni isključivo zemljama članicama EU, da bi se od 2003. godine na sastanku Evropskog Saveta u Solunu ovi programi otvorili i za zemlje Zapadnog Balkana primenom modela koji je bio prilagođen zemljama koje su u to vreme imale status kandidata. Članice EU nemaju nikakvu obavezu za učestvovanje u Programima EU jer su za njih sva sredstva obezbeđena iz budžeta EU, dok je za zemlje kandidate i potencijalne kandidate obavezna finansijska kontribucija za učestvovanje u programima. Deo finansijskog učešća koji Republika Srbija plaća za učestvovanje u Programima EU može se pokriti iz sredstava Instrumenta za pretpriступnu pomoć (IPA).

8. MERE, INSTRUMENTI I IMPLEMENTACIJA ANALIZE

Područja s ograničenjima u razvoju zbog negativnih demografskih procesa, nerazvijenosti mreže naselja, privrede, kao i područja sa oskudnim resursima i perifernog položaja u odnosu na glavne pravce razvoja, zahtevaju posebne mere i primerene planske koncepcije razvoja.

Osnovno polazište pri utvrđivanju strateških i operativnih mera i instrumenata za regionalni razvoj jeste razvoj politike planiranja i koordinacije svih nivoa vlasti, kao i harmonizacija i uklanjanje nedostataka, odnosno, jačanje institucionalnog okvira za sprovođenje regionalne politike. S obzirom na neujednačenost kadrovske, obrazovne i materijalne jačine skoro polovine opština u AP Vojvodini, pa i na posmatranom području, neophodno je veliko angažovanje i podrška regionalnih i pokrajinskih institucija u izradi strateških dokumenata, sektorskih programa i projekata, akcionih i prostornih planova, kao i kreiranje mehanizama za njihovo praćenje i kontrolu. Ključnu ulogu imaju pokrajinske strukture kako bi kontinuirano pružili podršku razvoju dugoročne međupštinske saradnje i obezbedili plansko, budžetsko finansiranje razvojnih projekata i programa.

Jačanje lokalnih privreda i unapređivanje lokalne administracije obeležava razvojne pravce lokalnih sredina u smislu njihove sposobnosti preciznog planiranja kvalitetnih politika na lokalnom nivou.

Posmatrajući region Vojvodine može se zaključiti da ravnomeran regionalni razvoj zahteva koordinisanu saradnju sa svim institucijama koje su uključene u različite aspekte regionalnog razvoja (privredni razvoj, ruralni razvoj, razvoj infrastrukture, lokalni razvoj, socijalni razvoj, zaštita životne sredine i sl.).

Partnerstvo i međusobna saradnja na svim nivoima upravljanja razvojem jasnije će definisati razvojne ciljeve i projekte u regionima. Planiranje i korišćenje finansijskih sredstava zahteva dobru koordinaciju svih učesnika, što se naročito odnosi na korišćenje sredstava iz pretpriступnih fondova EU.

Polazeći od prepoznavanja problema i definisanja ciljeva i metodoloških postavki Analize, definisani su predlozi prioritetnih mera i aktivnosti za predmetno područje.

Mere se definišu po analitičkim oblastima obuhvaćenih Analizom i prikazane su u sledećim tabelama:

Tabela 9. Mere za implementaciju Analize u oblasti uranovteženog razvoja i unapređene socijalne kohezije

URAVNOTEŽENI RAZVOJ I UNAPREĐENA SOCIJALNA KOHEZIJA	
Regionalni razvoj	- Usvajanje Strategije razvoja predmetne oblasti.
Demografski razvoj	- Usvajanje sveobuhvatne strategije usporavanje trenda opadanja prirodnog priraštaja.
Razvoj javnih službi	<ul style="list-style-type: none"> - decentralizacija usluga javnih službi i njihovo spuštanje na lokalni nivo; jačanje kapaciteta primarne zdravstvene zaštite u pružanju preventivnih usluga; poboljšanje lokalne putne mreže, kako bi se ostvarila podjednaka dostupnost zdravstvenim uslugama za sve građane; - održavanje i unapređenje zaštite za najugroženije kategorije stanovništva, posebno u manjim mestima područja, efikasnim pružanjem postojećih i novih usluga; - obezbediti podršku zajedničkim programima javnog i privatnog sektora; - olakšati pristup za korišćenje objekata i prostora u javnom vlasništvu, kao i zakupa objekata u privatnom vlasništvu; - jačati prekograničnu saradnju u organizovanju svih vrsta i nivoa sportskih manifestacija, za sve kategorije stanovništva;

Tabela 10. Mere za implementaciju Analize u oblasti regionalne konkurentnosti i pristupačnosti

REGIONALNA KONKURENTNOST I PRISTUPAČNOST	
Građevinsko zemljište:	<ul style="list-style-type: none"> - definisanje pitanja svojine na građevinskim zemljištem - utvrđivanje nosioca javne svojine: tržište zemljišta i kretanje cene zemljišta, razvoj partnerstva javnog i privatnog sektora putem različitih aranžmana, komunalno opremanje; - obezbeđenje finansijskih sredstava lokalnim zajednicama za obavljanje poslova upravljanja građevinskim zemljištem;
Privreda	<ul style="list-style-type: none"> - doneti programe koji će brzo dati pozitivne efekte i uticati na povećanje konkurentnosti; - sprovesti transformaciju poslovne infrastrukture koristeći benefite prekogranične saradnje; - inovativni razvoj pratećih uslužnih delatnosti; - oživljavanje industrijskih brownfield lokacija.
Poljoprivreda	<ul style="list-style-type: none"> - intenzivirati pašnjačku stočarsku proizvodnju koja pruža mogućnost očuvanja autohtonih rasa stoke; - iskoristiti geotermalne vode za uvećanje proizvodnje povrća i cveća u staklenicima i plastenicima i za proizvodnju riblje mlađi i konzumne ribe uzgajane u toploj vodi, - podizanje ribnjaka na svim manje plodnim područjima, koji imaju pristup dovoljnim količinama vode; - osmišljavanje alternativnih poljoprivrednih programa; - programi osavremenjavanja postojećih i podizanje novih prerađivačkih kapaciteta oslanjajući se na prekogranične kapacitete; - razvoj savetodavstva u regionu.
Turizam	<p>Podstaći dalji razvoj među formiranim ili započetim celinama turističke ponude:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Subotica sa Palićkim jezerom; - Specijalni rezervat prirode Gornje Podunavlje; - Selevenske pustare; - Ruralni turizam; - Banjski turizam i <p>Usaglasiti turističku ponudu i promociju sa susednim regionima u Republici Mađarskoj i Republici Hrvatskoj.</p>

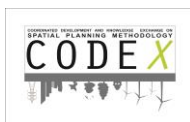

Tabela 11. Mere za implementaciju Analize u oblasti održivog korišćenja prirodnih resursa i zaštićene i unapređene životne sredine

ODRŽIVO KORIŠĆENJE PRIRODNIH RESURSA I ZAŠTIĆENA I UNAPREĐENA ŽIVOTNA SREDINA	
Poljoprivredno zemljište:	<ul style="list-style-type: none"> - uspostavljanje efikasnih mehanizama zaštite plodnih oraničnih zemljišta od preuzimanja u nepoljoprivredne svrhe; - komasacija poljoprivrednog zemljišta; - preduzimanje mera za sprečavanje ekoloških i zdravstvenih rizika vezanih za intenzivnu, monokulturnu i visoko mehanizovanu proizvodnju; - unapređenje sistema za navodnjavanje; - razvijanje bioloških - organskih sistema proizvodnje, redukovanje potrošnje mineralnih đubriva i pesticida.
Šumsko zemljište:	<ul style="list-style-type: none"> - usvajanje programa održivog gazdovanja šumama (ekološka, ekonomska i socijalna funkcija); - povećanje površina pod šumama - osnivanje novih šuma (zaštitni pojasevi, zasadi za pčelarstvo, zasadi za fitoremedijaciju, proizvodnju biomase itd.).
Mineralne sirovine:	<ul style="list-style-type: none"> - srediti svu raspoloživu geološku i srodnu dokumentaciju, posebno inovirati elaborate o rezervama i izraditi dugoročniji program geoloških istraživanja, geoloških resursa na području.
Vodossnabdevanje	<ul style="list-style-type: none"> - potrebno je pristupiti istraživanjima koja bi definisala izvorišta za regionalne sisteme, koji bi ukazao na moguće tehničke varijante ali i na investiciono-eksploatacione parametre; - potrebno je definisati prioritete u izgradnji kanizacionih sistema i lokacija uređaja za prečišćavanje otpadnih voda shodno osetljivosti recipijenta i njegovoj samoprečišćavajućoj moći, kao i najpovoljnije tehnologije za prečišćavanje.
Zaštita životne sredine	<ul style="list-style-type: none"> - indentifikacija najugroženijih lokaliteta na predmetnoj teritoriji; - upravljanje otpadom na regionalnim principima; - integralna zaštita prirodnih resursa; - usklađivanje prostornog razvoja sa principima održivog razvoja.

Tabela 12. Mere za implementaciju Analize u oblasti zaštićenog i održivo korišćenog prirodnog i kulturnog nasleđa i predela

ZAŠTIĆENO I ODRŽIVO KORIŠĆENO PRIRODNOG I KULTURNOG NASLEĐA I PREDEO	
Zaštita prirodnih dobara i biodiverziteta	<ul style="list-style-type: none"> - povećanje ukupne površine pod zaštitom na predmetnoj teritoriji; - proglašenje novih zaštićenih područja; - revizija statusa (vrste, režima i granica zaštite) ranije proglašenih zaštićenih područja; - upisivanje Gornjeg Podunavlja na MaB Listu u okviru programa uspostavljanja prekograničnog rezervata biosfere "Dunav – Drava – Mura", u saradnji sa Mađarskom, Hrvatskom, Slovenijom i Austrijom); - izrada urbanističkih planova za lokalitete u zaštićenim područjima na kojima je registrovana ili planirana izgradnja većeg obima; - sanacija degradiranih prostora (kamenolomi, pozajmišta, divlje deponije) sa najznačajnijim nepovoljnim uticajem na prirodne vrednosti i životnu sredinu; - zasnivanje informacionog sistema o zaštićenim područjima i biodiverzitetu.
Zaštita i uređenje predela	<ul style="list-style-type: none"> - integracije predela u međunarodne mreže; - projekti prekogranične, transnacionalne i međuregionalne saradnje; - sprovesti "Karakterizaciju predela" za ruralna i posebna prioritetna područja determinisanje postojećih i stvaranje novih karakterističnih predeonih celina i njihova interpretacija; - razvoj sistema integrativnog pristupa zaštiti predela.
Zaštita kulturnog nasleđa	<ul style="list-style-type: none"> - održivo korišćenje materijalnog i nematerijalnog kulturno-istorijskog nasleđa i prirodnih resursa u programima razvoja (pre svega turizma); - konzervacija i rehabilitacija kulturnog nasleđa sa ciljem promocije veće atraktivnosti područja; - formiranje baze podataka za sva kulturna dobra na predmetnom području.

Tabela 13. Mere za implementaciju Analize u oblasti prostorno funkcionalne integrisanosti u okruženje i razvoja funkcionalnih urbanih područja Subotice i Sombora

PROSTORNO-FUNKCIONALNA INTEGRISANOST U OKRUŽENJE I RAZVOJ FUNKCIONALNIH URBANIH PODRUČJA (FUP) SOMBORA I SUBOTICE	
Funkcionalno umrežavanje i razvoj gradova	<ul style="list-style-type: none"> - doneti prostorne i urbanističke planove za gradove i urbana naselja; - doneti podsticajne mere za projekte održivog razvoja gradova i inovacione projekte, uključujući projekte iz oblasti primene novih tehnologija, obnovljivih izvora energije; - formirati baze podataka o lokacijama planiranim za izgradnju, braunfield lokacijama i sl., čime će se omogućiti efikasnije i brže aktiviranje lokacija i izgradnja; - Potpisivanje dokumenta o strateškoj prekograničnoj saradnji nivou opštine; - jačati lokalne inicijative;
Ruralni razvoj	<ul style="list-style-type: none"> - zaustavljanje daljeg prажnjenja ruralnih područja; - stimulacija i povećanje investiranja u ruralna područja; - povećanje nivoa kvaliteta življenja u seoskim područjima, podizanjem nivoa komunalne opremljenosti; - otvaranje novih radnih mesta, van poljoprivredne delatnosti; - podsticanje i razvoj malih pogona, pre svega za preradu poljoprivrednih proizvoda; - razvoj seoskog turizma i ugostiteljstva, sa ciljem bolje valorizacije sopstvene proizvodnje.
Putni saobraćaj	<ul style="list-style-type: none"> - prilagođavanje evropskim standardima, uvođenje novih tehnologija u upravljanju saobraćajem, formiranje regionalne baza podataka; - unapređenje bezbednosti saobraćaja; - razvoj saobraćaja kroz stimulisane ekološki prihvatljivih sistema i favorizovanje javnog prevoza putnika uz uvođenje naprednih tehnologija u nadzoru, kontroli i upravljanju saobraćajem;

Efikasnost sprovođenja Analize uslovljena je obezbeđenjem koordinacije predviđenih aktivnosti i različitih aktera/učesnika.

Polazeći od iskustava zemalja EU da se uspešna koordinacija može obezbediti primenom multisektorskog pristupa - kombinacije mera i instrumenata različitih politika prema tematskim oblastima i problemima koji se planom rešavaju, kao i uspostavljanjem institucionalno-organizacionih aranžmana i partnerstva na različitim relacijama (javni-privatni sektor, javne-nezavisne institucije/organizacije, nivo upravljanja-javnost i dr.).

Jedan od zadataka u efikasnoj upotrebi fondova EU je i uspešno programiranje i predlaganje projekata za finansiranje iz sredstva EU, u kom Vojvodina, sa svakom svojom opštinom, gradom i naseljenim mestom mora aktivno da učestvuje, naročito za IPA fondove.

Zašto je recimo Palić uspeo da iskoristi svoj veliki prekogranični potencijal, svoje geotermalne resurse i položaj u blizini EU granice, dok naseljeno mesto Rabe, koje se nalazi na tromedi država, od kojeg su dve punopravne članice EU nije konkurisalo za EU projekte iz IPA fondova, niti je, iako je i nekim strateškim dokumentima DKMT strategije i drugim naglašen značaj izgradnje triplex privredne zone s obzirom na dobar geostrateški položaj, doživelo svoj procvat, ostaje kao otvoreno pitanje.

Polazeći od predhodnih stavova u narednoj tabeli definisani su ključni akteri na svim nivoima na posmatranom području koji imaju ulogu u jačanju položaja marginalizovanih naselja i oblasti u pograničnim područjima.

Tabela 14. Analiza učesnika (aktera) u implementaciji mera i polje njihovog delovanja- Institucije države

INSTITUCIJE DRŽAVE:	
Lokalne	<ul style="list-style-type: none"> • Mesne zajednice • Lokalne Samouprave (Sombor, Subotica, Kanjiža i Novi Kneževac): kroz lokalnu političku vlast, uprava, javna i komunalna preduzeća i ustanove • Severnobanatski upravni okrug (Novi Kneževac i Kanjiža): u okviru nadležnosti okruga • Severnobački upravni okrug (Subotica) • Zapadnobački upravni okrug (Sombor)
Regionalne:	<ul style="list-style-type: none"> • Pokrajinski sekretarijati • Pokrajinska javna preduzeća i ustanove: JP Zavod za urbanizam Vojvodine, Pokrajinski zavod za zaštitu prirode, Pokrajinski zavod za zaštitu spomenika kulture, Pokrajinski zavod zasocijalnu zaštitu.
Nacionalne:	<ul style="list-style-type: none"> • MINISTARSTVA: Ministarstvo ekonomije i regionalnog razvoja, Ministarstvo lokalne samuprave

Tabela 15. Analiza učesnika (aktera) u implementaciji mera i polje njihovog delovanja - Razvojne agencije

RAZVOJNE AGENCIJE:	
Lokalne	<ul style="list-style-type: none"> • Regionalna privredna komora Sombor
Regionalne	<ul style="list-style-type: none"> • Informacioni Centar za Razvoj Potiskog regiona (Kanjiža) • Privredna komora Vojvodine • Agencija za ravnomerni ekonomski razvoj AP Vojvodine • Regionalna razvojna agencija Bačke • Regionalna razvojna agencija Banata
Nacionalne	<ul style="list-style-type: none"> • Agencija za razvoj malih i srednjih preduzeća • Republička agencija za prostorno planiranje
Globalne	

Tabela 16. Analiza učesnika (aktera) u implementaciji mera i polje njihovog delovanja - Nevladine organizacije i udruženja građana

NEVLADINE ORGANIZACIJE I UDRUŽENJA GRAĐANA	
Lokalne	<p>SOMBOR:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bunjevačko kolo - Udruženje građana „Moj Sombor“ - Udruženje građana za izgradnju i razvoj eko-ruralnog turizma „Podunav“ Bački Monoštor - Udruženje građana „Propeler“ - Udruženje građana „Puls“ - Udruženje građana „Ravangrad“ - NVO „SO open“ - Udruženje građana „Somborski edukativni centar“ - Somborski Omladinski Boom - UG „Studio 5“ - Nevladina organizacija Ženska Alternativa <p>SUBOTICA:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Udruženje „Olovka piše srcem“ - Udruženje za očuvanje okruženja i graditeljskog nasleđa „PROTEGO“ - Centar za ekologiju i održivi razvoj „CEKOR“ - Udruženje ljubitelja prirode „RIPARIA“ - Ekološko udruženje građana HORIZONTI - Ekološko društvo „Rihard Čornai“ - Pokret gorana Subotice - Udruženje „TERRA'S“ - Green energy group „GEG“

	<ul style="list-style-type: none"> - Udruženje građana „Kooperativa ASC“ - Kampanja „Očistimo jezero Palić“ i festival „Summer3p“ - Mobilna grupa studenata ekologije i zaštite životne sredine mobilna grupa studenata ekologije i zaštite životne sredine Zelena patrola” - Omladinski Eko Život - Mobilna grupa studenata ekologije i zaštite životne sredine “Mladi i igra” - Udruženje građana za razvoj seoskog turizma “OSTORKA” - Udruženje građana “Palić ECO friends“ <p>KANJIŽA:</p> <ul style="list-style-type: none"> - „Eptimok“-Kanjiža, - „DMO –Kanjiža“ – Kanjiža - Centar za Razvoj Agrobiznisa - Horgoš <p>NOVI KNEŽEVAC</p> <ul style="list-style-type: none"> - Radionica kulture i zabave - Udruženje za negovanje umetnosti "feniks" - Zavičajni klub novokneževačkog kraja - Ženska inicijativa - most
Regionalne	<ul style="list-style-type: none"> - „Centar za održive zajednice“, Novi Sad - Udruženje građana „EVROPSKA VOJVODINA“, Novi Sad - „Ekološki pokret Novog Sada“ - „Zelena mreža Vojvodine“

Tabela 17. Analiza učesnika (aktera) u implementaciji mera i polje njihovog delovanja - Privatni sektor

PRIVATNI SEKTOR	
Lokalne	Mali preduzetnici, zanatlije i porodični biznisi
Regionalne	<ul style="list-style-type: none"> - „Boreli“ – fabrika obuće - „Aleksandro“ – proizvodnja nameštaja - „Meteor komerc“ – fabrika stočne hrane - „Mercur“ – fabrika boje i lakova - „Ferrari plast“ – industrija plastičnih proizvoda - „Fiorano“ – proizvodnja tekstila - „Progetti“ – proizvodnja delova obuće - „Sunce“ – fabrika ulja i biljnih masti - „Sombormlin“ – mlinarska industrija - „Zadrugarka“ – fabrika stočne hrane - „Signal“ – proizvodnja saobraćajne signalizacije - „Fabrika akumulatora“ – proizvodnja akumulatora - „Zastava specijalni automobili“ – industrija specijalnih vozila - „Mara“ – proizvodnja testenine - „Somboled“ – proizvodnja mleka i mlečnih prerađevina - „Delta Agrar – Pioneer“ – proizvodnja semena

9. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Analiza ukazuje na činjenicu da je u potrazi za razvojnom strategijom neophodno imati sveobuhvatni i integrativni pristup razvoju pograničnog područja. Razvojna strategija, koja će biti na neki način zajednički dokument i za Srpsku i Mađarsku stranu, uključila bi značajne aktivnosti na razvoju prekogranične saradnje i definisanje programa koji na najbolji način mogu da utiču na ukupni razvoj predmetne regije. U tom smislu, Analiza sugerira da će buduće mogućnosti za razvoj proizilaziti iz onih proizvodnih sektora ili sektora usluga u kojima ove četiri opštine poseduju ili imaju potencijal da stvore komparativne ili konkurentne prednosti.

Ukratko, područje Analize koja obuhvata Grad Sombor, Grad Suboticu, Opštine Kanjižu i Novi Kneževac može se opisati na sledeći način:

Lokacija:

- dva dominantna regionalna centra sa mrežom ravnomerno raspoređenih naselja;
- geografski uslovi za povezivanje međunarodne saobraćajne veze preko Koridora VII (Dunav) i Koridora X (autoput E75);
- bogati poljoprivredni resursi;
- sektor usluga koji je u razvoju i
- razvijeno određeno iskustvo iz prekogranične saradnje.

Razvojni potencijal u sledećim sektorima:

- Poljoprivreda;
- Sektor prerade hrane;
- Turizam;
- Usluge;
- Transport i
- Kompleks obrazovanih ustanova.

Nasuprot prednostima, u posmatranom području neophodno je preduzeti određene korake u rešavanju sledećih nedostataka:

- Slabo strateško planiranje i nedovoljan fokus politike podsticaja konkurentnih sektora u regiji;
- Nedostatak inicijativa za prekograničnu saradnju odnosno njihova regionalna neujednačenost;
- Nedovoljno razvijeni modaliteti i nedovoljan kvalitet transportne mreže;
- Nedostatak ulaganja u lučku infrastrukturu, multi-modalne sisteme, logistiku itd.
- Zagađenje životne sredine i nepostojanje kvalitetne poslovne infrastrukture i infrastrukture za zaštitu životne sredine;
- Niska produktivnost rada odnosno nekonkurentna radna snaga i
- Nepostojanje integrisanog sistema zaštite prirode, kulturnog nasleđa i predela i usklađenost sa razvojem turizma.

Izazov je iskoristiti postojeće prednosti za ostvarenje maksimalnog rasta privrede i zapošljavanje. Istovremeno treba rešavati nedostatke koji mogu potencijalno da inhibiraju razvoj ekonomije u ovom regionu.

Međutim, pored ovih pitanja koja su specifična za posmatrano područje ostvarenje razvoja u budućnosti zavisice i od ostvarenja sledećih pretpostavki:

- Makroekonomska stabilnost u Republici Srbiji;
- Privlačenje većeg nivoa dotoka stranih investicija koji nisu vezani za privatizaciju - direktna strana ulaganja i

The project is co-financed by the
European Union

- Rešavanje problema koji postoje u trenutno nedostajućoj ili neadekvatnoj infrastrukturi za “produktivne investicije”.

Materijal prikazan u Analizi predstavlja osnov za definisanje zajedničke metodologije za kompleksan i integrativni prostorni razvoj marginalizovanih naselja, odnosno za formiranje zajedničke razvojne strategije.

Tabela 1. A1.SK. Prirodno kretanje stanovništva u području obuhvata Analize u periodu od 1961-2010. Godine

Godina	Ime grada/opštine	Broj stanovnika	Živorodeni	Umrli	Prirodni priraštaj	Umrla odojčad	Na 1000 stanovnika			Umrla odojčad na 1000 živorođenih
							živorođeni	umrli	prirodni priraštaj	
1961	Grad Sombor	96 191	1489	939	550	127	15.5	9.8	5.7	85.3
	Opština Kanjiža	34960	553	382	171	31	15.8	10.9	4.9	56.1
	Opština Novi Kneževac	17831	288	196	92	16	16.2	11.0	5.2	55.6
	Grad Subotica	136782	2066	1429	637	141	15.1	10.4	4.7	68.2
	Područje Studije:	285.764	4396	2946	1450	315	15.4	10.3	5.1	71.7
1971	Grad Sombor	98080	1224	1029	195	51	12.5	10.5	2.0	41.7
	Opština Kanjiža	33 817	420	429	-9	6	12.4	12.7	-0.3	14.3
	Opština Novi Kneževac	16 509	183	206	-23	8	11.1	12.5	-1.4	43.7
	Grad Subotica	146 770	1808	1853	-45	71	12.3	12.6	-0.3	39.3
	Područje Studije:	295176	3635	3517	-118	136	12.3	11.9	-0.1	38.7
1981	Grad Sombor	99168	1246	1231	15	27	12.6	12.4	0.2	21.7
	Opština Kanjiža	32 709	415	505	-90	6	12.7	15.4	-2.7	14.5
	Opština Novi Kneževac	15 026	221	266	-45	4	14.7	17.7	-3.0	18.1
	Grad Subotica	154 611	2053	1985	68	35	13.3	12.8	0.5	17.0
	Područje Studije:	301514	3935	3987	-52	72	13.1	13.2	-0.2	13.2
1991	Grad Sombor	96104	1118	1333	-215	15	11.6	13.9	-2.3	13.4
	Opština	30 668	297	457	-160	2	9.7	14.9	-5.2	6.7

Aneks 1 – Skraćena verzija

	Kanjiža									
	Opština Novi Kneževac	13 816	144	264	-120	-	10.4	19.1	-8.7	-
	Grad Subotica	150 534	1646	2288	-642	25	10.9	15.2	-4.3	15.2
	Područje Studije:	291122	3205	4342	-1137	42	11.0	14.9	-3.9	13.1
2001	Grad Sombor	99600	848	1385	-537	9	8.5	13.9	-5.4	10.6
	Opština Kanjiža	28 689	239	492	-253	4	8.3	17.1	-8.8	16.7
	Opština Novi Kneževac	13388	123	205	-82	1	9.2	15.3	-6.1	8.1
	Grad Subotica	152 119	1397	2303	-906	22	9.2	15.1	-5.9	15.7
	Područje Studije:	293796	2607	4385	-1778	36	8.9	14.9	-6.0	13.8
2010	Grad Sombor	88452	701	1401	-700	3	7.9	15.8	-7.9	4.3
	Opština Kanjiža	25 981	214	442	-228	1	8.2	17.0	-8.8	4.7
	Opština Novi Kneževac	11 361	96	202	-106	-	8.4	17.8	-9.3	-
	Grad Subotica	143 919	1290	2128	-838	6	9.0	14.8	-5.8	4.7
	Područje Studije:	269713	2301	4173	-1872	10	8.5	15.5	-6.9	4.3

Izvor: Republički zavod za statistiku

Tabela 2. A1. SK. Starosna struktura stanovništva

Popis	2002	2011
0-4	12593	11334
5-9	14526	12621
10-14	16555	12656
15-19	18888	14561
20-24	19923	15882
25-29	18806	17054
30-34	17744	18391
35-39	19601	17906
40-44	20995	17381
45-49	23274	19140
50-54	21811	19955
55-59	16730	21389
60-64	17139	19333
65-69	17066	14122
70-74	13911	12815
75-79	9160	10479
80 i više	6474	9104
Nepoznata starost	953	-
Ukupno:	286149	264069

Izvor: Republički zavod za statistiku

Tabela 3. A1. SK. Broj preduzeća po sektoru delatnosti u 2011. godini

Region	Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	Prerađivačka industrija	Snabdevanje električnom energijom, gasom i parom	Snabdevanje vodom i upravljanje otpadnim vodama	Građevinarstvo	Trgovina na veliko i malo i popravka motornih vozila	Saobraćaj i skladištenje	Usluge smeštaja i ishrane	Informisanje i komunikacije	Finansijske delatnosti i delatnost osiguranja	Poslovanje nekretninama	Stručne, naučne, inovacione i tehničke delatnosti	Administrativne i pomoćne uslužne delatnosti	Državna uprava i obavezno socijalno osiguranje	Obrazovanje	Zdravstvena i socijalna zaštita	Umetnost, zabava i rekreacija	Ostale uslužne delatnosti	Doamćinstav koja proizvode robu i usluge za sopstvene potrebe	Eksteritorijalne organizacije I tela	Bez oznake sektora	Ukupno	Građevinarstvo
Vojvodina	2650	53	13996	107	465	7055	26127	8930	5988	1810	834	420	6813	2324	749	1357	1157	4851	14699	1		1019	101451
Republika Srbija	6538	500	56736	517	1373	28941	103330	32133	22520	8258	3173	1181	28967	9463	4311	4788	5009	17222	49888	4	1	3432	389005

Izvor: Republički zavod za statistiku

Tabela 4. A1. SK. Poljoprivredne površine

Područje studije	Poljoprivredna površina	Oranice I bašte					Voćnjaci	Vinogradi	Livade	Pašnjaci
		Ukupno	Od toga							
			Žito	Industrijsko bilje	Povrtno bilje	Krmno bilje				
Grad Sombor	101.431	94.285	63.854	25.034	2.073	2.492	603	213	3.036	2.024
Opština Kanjiža	34.613	27.517	17.710	3.416	1.681	3.227	652	282	948	4.320
Opština Novi Kneževac	26.855	22.219	14.168	5.160	842	1.393	83	17	1.147	2.898
Grad Subotica	88.300	80.695	59.046	13.270	1.764	5.844	3.185	769	735	2.019
Područje studije	251.199	224.716	154.778	46.880	6.360	12.956	4.523	1.281	5.866	11.261

Izvor: Republički zavod za statistiku

Tabela 5. A1. SK. Zaposleni- struktura prema popisu 2011. Godine

Zaposleni		Zaposleni u pravnim licima (privredna društva, preduzeća, ustanove, druge zadruge i druge organizacije)	Privatni preduzetnici (lica koja samostalno obavljaju delatnost i zaposleni kod njih)	Broj zaposlenih na 1000 stanovnika	
Ukupno	Od toga žene %			Ukupno	Zaposleni u pravnim licima (privredna društva, preduzeća, ustanove, druge zadruge i druge organizacije)
65.707	45.0%	52.973	12.734	249	48

Tabela 6. A1.SK. Nezaposlenost u periodu 2009-2011. Godine

Godina	Ukupno	Prvi put traže zaposlenje		Bez kvalifikacija		Žene		Na 1000 stanovnika
		Svega	%	Svega	%	Svega	%	
2009	21.318	5.393	25.3	8.875	41.6%	10383	48.7	79
2010	21.447	5.509	25.7	8.407	39.2	10.312	48.1%	79
2011	21.661	5.792	26.7	8.635	39.9	10.364	47.9	81

Tabela 7. A1.SK. Ustanove za decu predškolskog uzrasta prema školskim godinama u periodu 2009-2011. Godine

Školska godina	Ustanove ukupno	Deca korisnici	Prema dužini dnevnog boravka			Deca koja borave besplatno
			do 6 časova	6-9 časova	9 časova i više	
2009/2010	106	7014	1142	1937	3935	1190
2010/2011	108	6874	2131	2230	2513	1112
2011/2012	108	6878	2099	1661	3118	1217

Izvor: Republički zavod za statistiku

Tabela 8. A1.SK. Specijalne škole- osnovne i srednje na kraju školske godine 2010/2011.

Kraj školske godine	Osnovne škole			Srednje škole		
	Ukupno	Učenici		Ukupno	Učenici	
		Svega	Završili školu		Svega	Završili školu
2010/2011	12	400	48	3	144	49

Izvor: Republički zavod za statistiku

Tabela 1. A3. SK. Pregled odobrenih projekata na području Analize iz prva tri poziva Prekogranične saradnje IPA HU SRB

	Naziv projekta	Kontraktor	Partner(i) iz Srbije	Vrednost projekta (EUR)	Status projekta
1.	Planiranje rehabilitacije prekograničnog priključnog puta Bačalmaš-Bajmok	Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt. (National Infrastructure Developing Private Company Limited)	Javno preduzeće za prostorno i urbanističko planiranje i projektovanje "Zavod za urbanizam Vojvodine" - Novi Sad ¹	590.750,00	Završen
2.	Planiranje rehabilitacije prekograničnog priključnog puta Tisasiget-Đala	Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt. (National Infrastructure Developing Private Company Limited)	Javno preduzeće za prostorno i urbanističko planiranje i projektovanje "Zavod za urbanizam Vojvodine" - Novi Sad	536.742,00	Završen
3.	Izgradnja puta koji povezuje Azothalom i Bačke Vinograde, planiranje neophodne infrastrukture	Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt. (National Infrastructure Developing Private Company Limited)	Opština Subotica	1.387.726,00	Završen
4.	Izgradnja i planiranje prekograničnog puta br. 52 Baja prvi deo-Sombor	Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt. (National Infrastructure Developing Private Company Limited)	Opština Sombor	1.703.837,00	Završen
5.	Izrada detaljne studije izvodljivosti železničke pruge Segedin-Reske-Horgoš-Subotica-Čikeria-Báčalmaš-Baja	DKMT Duna-Körös-Maros-Tisza Eurorégiós Fejlesztési Ügynökség Nonprofit Közhasznú Kft. (DKMT Danube-Kris-Mures-Tisa Euroregional Development Agency - Nonprofit Public Benefit Limited)	Vlada Autonomne Pokrajine Vojvodine - Pokrajinski sekretarijat za regionalnu i međunarodnu saradnju ²	388.621,00	Završen
6.	Planiranje rekonstrukcije kanala Baja-Bezdan	Alsó-Duna-völgyi Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság (Lower-Danube-valley Environmental and Water Directorate)	Javno vodoprivredno preduzeće "Vode Vojvodine" - Novi Sad	852.960,00	Završen
7.	Izgradnja i pokretanje mađarsko-srpskog prekograničnog sistema za odbranu od poplava i zaštitu kopnenih voda duž reke Tise	Kistelek Környéki Települések Többcélú Társulása (Multi-purpose Microregional Association of Kistelek)	Opština Kanjiža	844.868,00	Završen

¹ Crvenom bojom su označene institucije, preduzeća i organizacije sa teritorije APV koje se ne nalaze ni u jednoj od četiri opštine koje se posmatraju (Sombor, Subotica, Novi Kneževac i Kanjiža), a učesnici su u projektima koji se odnose na pomenute opštine.

² Novi naziv sekretarijata - Pokrajinski sekretarijat za međuregionalnu saradnju i lokalnu samoupravu.

8.	Osnivanje spasilačkog centra za zaštitu prirode i uspostavljanje sistema za praćenje zdravlja životinja uz pomoć međunarodne saradnje	Szegedi Vadaspark (Zoo Szeged)	Zoološki vrt Palić	328.197,00	Završen
9.	Unapređenje usluga koje pružaju MSP i osnivanje i rad jedinstvene mreže za razvoj poslovanja	Opština Kanjiža - Opštinska uprava (Municipality of Kanjiža - Municipal Administration)		90.128,00	Završen
10.	Serija programa za unapređenje poslovne saradnje Mađarske i Srbije	Dél-Európai Együttműködések Fejlesztéséért Szolgáltató Közhasznú Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság DEEF (South European Cooperation for Development Non-Profitable Limited Company DEET)	Udruženje seljaka opštine Subotica Udruženje poljoprivrednika Senta	133.400,00	Završen
11.	Partnerski centar za razvoj klastera i preduzeća	Otvoreni univerzitet Subotica		161.100,00	Završen
12.	Južnapanonska razvojna mreža za prehrambenu industriju	Csongrád Megyei Agrár Információs, Szolgáltató és Oktatásszervező Nonprofit Közhasznú Kft. (Csongrad County Agricultural Non-profit Public Benefit Ltd.)	Vojvođanska fondacija za razvoj "Halo" - Subotica ("Háló Vajdasági Fejlesztési Alap) Društvo za regionalne nauke - Subotica	156.642,00	Završen
13.	Jačanje ekonomske saradnje u oblasti integrisane poljoprivredne ponude robe duž srpsko-mađarske granice	Opština Subotica (Municipality of Subotica)		162.000,00	Završen
14.	Zajedničko nasleđe graničnih regija Čongrad i Severni Banat	Deszki település-üzemeltetési Nonprofit Kft. (Municipality Service of Deszk Nonprofit Ltd.)	Centar za ruralni razvoj, istraživanje i primenu - Novi Kneževac Opština Novi Kneževac	513.680,00	Završen
15.	Unapređenje razvojnih strategija lokalnih opština i razrada prekograničnih zajedničkih sektorskih razvojnih operativnih programa i projekata	Homokháti Önkormányzatok Kistérségi Területfejlesztési Egyesülete (Municipalities of Homokhat Small-Regional Developmental Association)	Opština Kanjiža	99.800,00	Završen
16.	Granica kao osa inovacije	Magyar Tudományos Akadémia Regionális Tudományok Központja (Centre for Regional Studies of Hungarian Academy of Sciences)	Društvo za regionalne nauke - Subotica	89.980,00	Završen
17.	Razvoj održivog turizma duž toka reke Tise	Röszke Község Önkormányzat (Local government of Roszke)	Opština Kanjiža	95.378,00	Završen

18.	Harmonizovani razvoj logističkih centara iz prekograničnih oblasti	Otvoreni univerzitet Subotica (Open University Subotica)		111.707,00	Završen
19.	Prekogranična mreža za razvoj inovacija u privredi i transfer znanja	Regionalni centar za razvoj malih i srednjih preduzeća i preduzetništva d.o.o - Subotica (Regional Center for Development of Small and Medium Enterprises and Entrepreneurship LTD in Subotica)	Univerzitet u Novom Sadu - Ekonomski fakultet u Subotici Regionalni centar za razvoj malih i srednjih preduzeća i preduzetništva d.o.o - Subotica	365.185,00	Završen
20.	Ginekološka endoskopija za procenu stepena neplodnosti: izgradnja zajedničkih kapaciteta u cilju unapređenja buduće saradnje u oblasti istraživanja i razvoja	Szegedi Tudományegyetem (University of Szeged)	Opšta bolnica Subotica	302.057,00	Završen
21.	Saradnja u obrazovanju: Obuka na terenu o ekologiji i hidrologiji sprovedena na područjima oko reke Dunav	Eötvös József Főiskola (Eotvos Jozsef College)	Univerzitet u Novom Sadu - Građevinski fakultet u Subotici	274.640,00	Završen
22.	Celoživotno obrazovanje i regionalno povezivanje	Otvoreni univerzitet Subotica (Open University Subotica)		119.614,00	Završen
23.	Saradnja u oblasti obrazovanja između Novog Kneževca i Deska	Budai Szerb Church (Serbian orthodox Diocese of Buda)	Opština Novi Kneževac	394.300,00	Završen
24.	„Gastrovoz” - Zajednički gastronomski mađarsko-srpski prekogranični program obuke	Bács Kiskun Megyei Önkormányzat „Vári Szabó István” Szakközépiskolája, Szakiskolája és Kollégiuma (Vári Szabo Istvan Vocational Secondary and Training School of Bacs-Kiskun County Council)	Srednja ekonomska škola - Sombor	453.079,47	Završen
25.	Saradnja u oblasti obrazovanja i dobijanje jednakih diploma iz oblasti mehatronike	Visoka tehnička škola strukovnih studija - Subotica (Polytechnical Engineering College - Subotica)	Visoka tehnička škola strukovnih studija - Subotica	280.483,00	Završen
26.	Rukovanje - Unapređenje sistema stručnog obrazovanja i obrazovanja odraslih kroz profesionalne obuke u Mađarskoj i Srbiji	Kecskeméti Regionális Képző Központ (Regional Training Centre of Kecskemet)	Obrazovno-kulturna ustanova "Cnesa" - Kanjiža Udruženje građana "Probitas" - Subotica	394.430,00	Završen
27.	Razrada zajedničkih logističkih profesionalnih programa obuke za razvoj preduzeća u pograničnim regijama	Dél-alföldi Regionális Szakképzés-szervezési Nonprofit Z.M. Kiemelkedően Közhasznú Zrt. (South Plains Regional Vocational-ZM-non-profit organization Significantly Public Co.)	Savez strukovnih društava i udruženja - Subotica	135.470,00	Završen

28.	Dva evropska ZOO vrta u unapređenju obrazovanja i zaštiti životne sredine - drugi deo	Szeged Megyei Jogú Város Önkormányzata [15735629-2-06] (Local Government of Szeged County Right City [15735629-2-06])	Zoološki vrt Palić	346.020,00	Završen
29.	Popularizacija, podizanje svesti i razmena znanja iz odbojke u cilju izgradnje zdravijih odnosa i stvaranja novih šampiona u pograničnim područjima	Ženski odbojkaški klub "Spartak" - Subotica (Women volleyball club Spartak)		96.097,00	Završen
30.	Održavanje i očuvanje kulturne folklorne tradicije u pograničnim područjima	Üllés Község Önkormányzata (Local Government of Üllés)	Udruženje građana "Etno život" (Etnolife) - Subotica	110.104,00	Završen
31.	Dobrodošli u svet umetnosti i zanatstva!	Fondacija za omladinsku kulturu i stvaralaštvo "Danilo Kiš" (Fondacija Fokus) - Subotica (Foundation for youth culture and creativity "Danilo Kis" (FOKUS Foundation) - Subotica)		95.794,00	Završen
32.	Kul-tur	Otvoreni univerzitet Subotica (Open University Subotica)		89.800,00	Završen
33.	Prekogranična liga sportskog penjanja	Meteora Mászócsapat (Meteora Climbing Team)	Železnički planinarski klub "Spartak" - Subotica	62.740,00	Završen
34.	Razvoj sporta u prekograničnim područjima Srbije i Mađarske	Tisza Volán Sport Club (Tisza Volan Sport Club)	Sportsko Društvo Železničara "Jovan Mikič-Spartak" Subotica	110.215,00	Završen
35.	Igraonica u prirodi bez granica	NVO Mađarski kulturni centar "Nepkor" - Subotica (NGO Hungarian Cultural Centre-Nepkor - Subotica)		94.242,00	Završen
36.	Od očuvanja panonskog interkulturalnog nasleđa ka poboljšanoj društvenoj zaštiti	Gerontološki centar - Subotica (Gerontology Centre - Subotica)		74.727,40	Završen
37.	Selo Upravljanje bez granica	Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesülete (Association of village caretakers between Duna and Tisza)	Mesna zajednica Male Pijace - Kanjiža Mesna zajednica Horgoš	81.231,00	Završen
38.	Izgradnja biciklističkog puta Segedin (Sirig)-Novi Kneževac (druga faza)	Újszentiván község Önkormányzata [15726951-2-06] (Local Government of Ujszentivan [15726951-2-06])	Opština Novi Kneževac	1.623.456,33	Završen
39.	Tehnički, ekonomski i ekološki uslovi za otvaranje i razvoj graničnih prelaza za putni saobraćaj na mađarsko-srpskoj granici (imajući u vidu planirani pristup Srbije EU)	Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Bács-Kiskun Megyei Egyesülete (Association for Dissemination of Scientific Knowledge in Bacs-Kiskun County)	Opština Kanjiža - Opštinska uprava	223.685,00	Završen

40.	Razvoj integrisanog sistema javnog prevoza u regionu Subotica-Segedin	Javno preduzeće za prevoz putnika u gradskom i prigradskom saobraćaju Subotica-trans Subotica (Public company for passenger transport in the urban and suburban traffic Subotica-trans Subotica)		301.613,96	U toku
41.	Zaštita životne sredine bez granica	Kecskeméti Televízió Nonprofit KFT (Kecskemét Television Nonprofit Ltd)	Fond "Panonija" - Subotica	234.425,75	Završen
42.	Podrška životnoj sredini bez alergena	Pokrajinski sekretarijat za zaštitu Životne sredine i održivi razvoj (Provincial Secretariat for Environmental Protection and Sustainable Development)	Opština Sombor Fond "Evropski poslovi" Autonomne Pokrajine Vojvodine Pokrajinski sekretarijat za zaštitu životne sredine i održivi razvoj ³	390.349,90	U toku
43.	Internacionalizacija MSP-a u prekograničnoj regiji	Csongrád Megyei Kereskedelmi és Iparkamara (Chamber of Commerce and Industry Csongrad County)	Regionalna privredna komora Subotica	113.784,00	Završen
44.	Prekogranična mreža poslovnih savetnika	Otvoreni univerzitet Subotica (Open University Subotica)	Nacionalna služba za zapošljavanje Srbije Otvoreni univerzitet Subotica	185.778,00	Završen
45.	Poboljšanje kvaliteta proizvoda i usluga u prekograničnim područjima	Univerzitet u Novom Sadu - Ekonomski fakultet u Subotici (University of Novi Sad - The Faculty of Economics Subotica)		149.681,00	U toku
46.	Blago Puste, Jedna regija - Jedna budućnost	Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Múzeumi Szervezete (Museum Association of Bacs-Kiskun County Local Government)	Gradski muzej - Subotica	241.744,62	U toku
47.	Inicijative za razvoj zajedničke turističke ponude zasnovane na zajedničkom nasleđu	Szeged és Térsége Turisztikai Nonprofit Kft. (Szegead and Surroundings Tourist Nonprofit Ltd.)	Turistička organizacija - Subotica	227.749,96	Završen
48.	Studija izvodljivosti za formiranje zajedničke mađarsko-srpske mreže za sprečavanje stvaranja grada	Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat [15724306-1-03] (Bacs-Kiskun County Council [15724306-1-03])	Republički hidrometeorološki zavod Srbije NVO "Savez vojvođanskih mađarskih gazdi" -	116.365,00	Završen

³ Novi naziv sekretarijata - Pokrajinski sekretarijat za urbanizam, graditeljstvo i zaštitu životne sredine.

			Horgoš		
49.	Prekogranični regionalni model zelene ekonomije	Bács-Kiskun Megyei Kereskedelmi és Iparkamara (Chamber of Commerce and Industry Bacs-Kiskun County)	Regionalna privredna komora Sombor	78.104,40	Završen
50.	Kapija za Evropu. Izrada studije za budući prekogranični industrijski park	Magyar-Szerb Kereskedelmi és Iparkamara (Hungarian-Serbian Chamber of Commerce and Industry)	Regionalna privredna komora Subotica	108.966,00	Završen
51.	Saradnja MSP sa ciljem jačanja izvoznih kapaciteta	Regionalna privredna komora Subotica (Regional Chamber of Economy Subotica)		88.534,00	Završen
52.	Saradnja u oblasti istraživanja u cilju izrade prekogranične baze podataka o pacijentima i uspostavljanje prve banke krvi i genetičke banke u Vojvodini radi poboljšanja stanja kod dijagnoze multiple skleroze	Szegedi Tudományegyetem (University of Szeged)	Opšta bolnica Subotica	347.800,00	U toku
53.	Poljozanatstvo. Spajanje poljoprivrede sa zanatstvom radi poboljšanja konkurentnosti	Dél-Alföldi Regionális Fogyasztóvédelmi Egyesület (Consumer Association of the Southern Great Plain)	Regionalno udruženje građana "Ludašpusta" - Hajdukovo	158.816,00	U toku
54.	Podrška razvoju hokeja na ledu kroz prekograničnu saradnju Mađarske i Srbije	Tisza Volán Sport Club (Tisza Volan Sport Club)	Sportsko Društvo Železničara "Jovan Mikič-Spartak"	88.073,10	Završen
55.	Droga ne poznaje granice	Homokháti Kistérség Többcélú Társulása Integrált Szociális és Gyermekjóléti Központ (Homokhát Microregion Multi-Purpose Association Integrated Social and Child Welfare Centre)	Fondacija Mentalne Higijene "Exspecto" - Subotica	63.600,00	Završen
56.	Upoznajte svoje susede	Udruženje građana "Etno život" (Etnolife) - Subotica (Civil Association Etnolife - Subotica)	Udruženje građana "Etno život" (Etnolife) - Subotica	101.227,00	U toku
57.	Promocija integracije dece sa invaliditetom u prekograničnim naseljima	Közép-Kelet-Európai Rekreációs Társaság (Central-Eastern-European Recreation Association)	Karitativna organizacija "Lazarus" - Horgoš	113.420,00	Završen
58.	Jačanje bilateralnih društvenih odnosa između stanovnika Bačbokoda i Nemešmilitića	Bácsbokod Nagyközség Önkormányzata [15724337-2-03] (Local Government of Bácsbokod)	Mesna zajednica Svetozar Miletić - Sombor	113.001,89	Završen
59.	Očuvanje tradicije i identita uz pomoć zajedničkih programa i snimanja filmova koji	Egy-másért Ifjúsági és Közösségfejlesztő Közhasznú Egyesület (Egy-másért	Regionalno udruženje građana "Ludašpusta" - Hajdukovo	96.264,00	Završen

	beleže tu tradiciju	Community Development Association for Youth)			
60.	Ujsentivan - Novi Kneževac, saradnja ljudi i kulture	Újszentiván község Önkormányzata [15726951-2-06] (Local Government of Ujszentivan [15726951-2-06])	Opština Novi Kneževac	100.000,00	Završen
61.	Dobrodošli u svet umetnosti i zanatstva 2	MÁTRIX Közhasznú Alapítvány (MATRIX FOUNDATION FOR PUBLIC BENEFIT)	Fondacija za omladinsku kulturu i stvaralaštvo "Danilo Kiš" (Fondacija Fokus) - Subotica	76.120,00	Završen
62.	Regionalni interetnički kulturni kamp za mlade	Dél-alföldi Ifjúsági Életmód és Szabadidő Alapítvány [18476624-1-06] (Foundation for Youth Activity and Lifestyle [18476624-1-06])	Fondacija za omladinsku kulturu i stvaralaštvo "Danilo Kiš" (Fondacija Fokus) - Subotica	83.985,00	Završen
63.	Zajednička pozorišna predstava: ljude koji žive u pograničnim oblastima kao sveobuhvatan i dosledan centar našeg interesovanja	Pozorište "Kostolanji Deže" - Subotica (Kosztolányi Dezső Theatre)	Pozorište "Kostolanji Deže" - Subotica	99.915,00	Završen
64.	Razrada idejnog projekta za odobrenje izgradnje železničke pruge Segedin-Reske-Horgoš-Subotica-Čikeria-Bačalmaš-Baja i ostala dokumentacija koja se odnosi na železničku prugu Segedin-Čikeria-Bačalmaš-Baja	Vlada Autonomne Pokrajine Vojvodine - Pokrajinski sekretarijat za privredu (Government of Autonomous Province of Vojvodina - Provincial secretariat of Economy)	Vlada Autonomne Pokrajine Vojvodine - Pokrajinski sekretarijat za privredu	1.649.733,00	U toku
65.	Rehabilitacija prekograničnog priključnog puta Bačalmaš-Bajmok	Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt. (National Infrastructure Developing Private Company Limited)	Opština Subotica	1.672.835,00	U toku
66.	Rehabilitacija prekograničnog priključnog puta Tisasiget-Đala	Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt. (National Infrastructure Developing Private Company Limited)	Javno preduzeće za prostorno i urbanističko planiranje i projektovanje "Zavod za urbanizam Vojvodine" - Novi Sad	1.735.460,00	U toku
67.	Izgradnja biciklističkog puta Segedin (Sirig)-Novi Kneževac (treća faza)	Újszentiván község Önkormányzata [15726951-2-06] (Local Government of Ujszentivan [15726951-2-06])	Opština Novi Kneževac	1.042.083,42	U toku
68.	Planiranje prekogranične transportne rute i platforma za planiranje	Zavod za urbanizam grada Subotice (City Planning Institute of Subotica)	Zavod za urbanizam grada Subotice	239.895,00	U toku
69.	Zdravstvena ispravnost pijaće vode - Procena	Opština Sombor (Municipality of	Opština Sombor Zavod za javno	501.539,52	U toku

	kvaliteta podpovršinskih voda u prekograničnoj regiji Baja-Sombor	Sombor)	zdravlje - Sombor		
70.	Isušivanje kopnenih i bujičnih voda - Ujsentivan - Novi Kneževac	Újszentiván község Önkormányzata [15726951-2-06] (Local Government of Ujszentivan [15726951-2-06])	Opština Novi Kneževac	609.300,00	U toku
71.	Organizacija prekograničnih izložbi i obuka u cilju jačanja kapaciteta MSP-a	Banat-Triplex Confinium Korlátolt Felelősségű Európai Területi Együttműködési Csoportosulás (Banat-Triplex Confinium European Grouping of Territorial Cooperation Limited)	Opšte udruženje preduzetnika opštine Kanjiža (Magyarkanizsa Község Általános Vállalkozók Egyesülete)	87.771,00	U toku
72.	Zajednički mađarsko-srpski poslovni klub gastronomskih organizacija	Bács-Kiskun Megyei Kereskedelmi és Iparkamara (Chamber of Commerce and Industry Bacs-Kiskun County)	Srednja ekonomska škola - Sombor Regionalna privredna komora Sombor	194.298,00	U toku
73.	Dragulji na raskršću vekova - Tematsko lutanje kroz svet secesije	Szeged Megyei Jogú Város Önkormányzata [15735629-2-06] (Local Government of Szeged County Right City [15735629-2-06])	Opština Subotica	344.787,00	U toku
74.	Konji u kulturnom nasleđu Mađarske i Srbije	Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat [15724306-1-03] (Bacs-Kiskun County Council [15724306-1-03])	Vojvodanska fondacija za razvoj "Halo" - Subotica ("Háló Vajdasági Fejlesztési Alap) Konjički klub "Favori" - Kelebija	192.110,00	U toku
75.	Zajednička strategija za diversifikaciju farmi u pograničnim područjima Mađarske i Srbije	Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat [15724306-1-03] (Bacs-Kiskun County Council [15724306-1-03])	Vojvodanska fondacija za razvoj "Halo" - Subotica ("Háló Vajdasági Fejlesztési Alap)	103.600,00	U toku
76.	Gradska logistika kao pomoć razvoju gradova Segedina i Subotice	Dél-alföldi Regionális Innovációs Ügynekség Közhasznú Egyesület [18479115-2-06] (Regional Innovation Agency of South Great Plain Association of Public Utility [18479115-2-06])	Otvoreni univerzitet Subotica	105.033,32	U toku
77.	Očuvanje zajedničkog kulturnog nasleđa kroz obrazovanje u cilju stvaranja ujedinjenog regiona - Preduslov za održivi razvoj	Politehnička škola - Subotica (Polytechnical School - Subotica)	Politehnička škola - Subotica	131.412,00	U toku
78.	Obrazovna saradnja u cilju pomoći deci sa nedostacima i odraslima	Szegedi Tudományegyetem (University of Szeged)	Univerzitet u Novom Sadu - Učiteljski fakultet na mađarskom nastavnom jeziku u Subotici	209.747,60	U toku

79.	Zajedno je bolje! Saradnja profitnih i neprofitnih sektora oko granice u cilju podrške društvenom razvoju	Talentum Alapítvány az Önkéntesség Támogatásáért (Talent Foundation for Supporting Volunteering)	Caritas Subotica	73.507,00	U toku
80.	Gradovi na točkovima: mađarsko-srpska zabavna drumska smotra biciklizma bez granica	Szegedi Kerékpáros Sport Club (Cycling Sport Club Szeged)	Biciklistički klub "Spartak" - Subotica	69.888,00	Završen
81.	Građansko obrazovanje za uspešnu prekograničnu saradnju	Savez strukovnih društava i udruženja - Subotica (Association of Professional Organizations)	Savez strukovnih društava i udruženja - Subotica	81.979,00	U toku
82.	Ka jednakim mogućnostima za decu u sportu	Szeged Városi Tenisz Klub (Szeged Town Tennis Club)	Tenis klub "Palić 1878" - Palić	68.836,00	U toku
83.	Prekogranična Liga	Bordány Szövetkezeti Sportkör (Bordány Cooperative Sport Club)	Fudbalski klub "Vinogradar" - Hajdukovo	75.730,00	U toku
84.	Kuvarska mreža prekogranične oblasti	Dél-Alföldi Eurotender, Ifjúsági, Kulturális, Oktatási és Környezetvédelmi Egyesület (Eurotender Association - Szeged)	Mađarska građanska kasina - Sombor	103.100,00	U toku
85.	Kulturni turizam u područjima Segedina i Subotice	DEAK Kooperációs Kutatási Zártkörűen Működő Non-profit Zrt. (DEAK Cooperation Research Private Limited Company)	Gradska biblioteka - Subotica	95.957,00	U toku
86.	Prekogranična seoska služba za brigu o ugroženim licima	Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesülete (Association of village caretakers between Duna and Tisza)	NVO "Forum žena" - Mali Idoš Udruženje za razvoj naselja pešćarske visoravni severne Bačke - Horgoš	77.360,00	U toku